JAT: NA LETEĆEM ĆILIMU | MEDIJI: U RALJAMA TABLOIDA I DRŽAVE

BiH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 200 RSD

01164

9 770353 802002

VREME

broj 1178

1. avgust 2013.

REKONSTRUKCIJA VLADE

Svilen gajtan za koalicionog partnera

NEDELJNA PREPORUKA

Knjige o kojima se priča

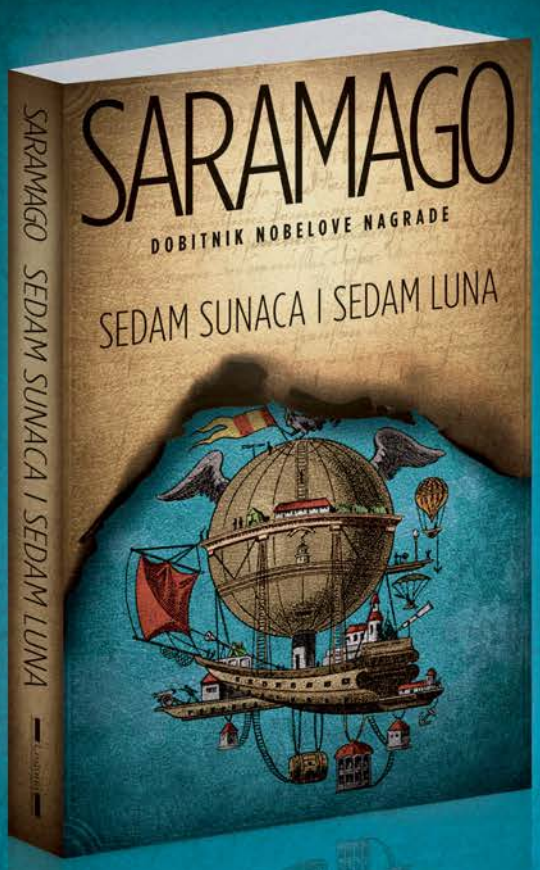

Roman koji je proslavio Saramaga širom sveta.

Uzbudljiva priča protkana suptilnom ironijom.

Očaravajuća pripovest o ljubavi i čovekovoj potrebi da se približi božanskom i da se makar za trenutak oseti njemu ravnim.

Toni Morison
Solomonova pesma

Knjiga prati putovanje Mlekadžije Deda po američkom jugu u potrazi za svojim korenima, i predstavlja čudesno životnu i maštovitu priču o potrazi za ljubavlju i identitetom.

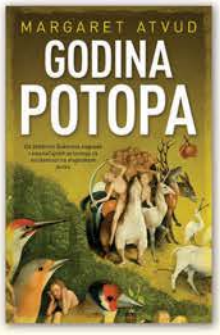

Margaret Atvud
Godina Potopa

Potresna priča o trajnom prijateljstvu koje pruža novu nadu. Uznemirujuća i upozoravajuća slika budućnosti čovečanstva i deo veličanstvenog opusa velike kanadske književnice.

Orasio Kasteljanos Moja
Bezumlje

Hrabar i izuzetno važan roman koji istražuje strahote rata na izuzetan i zapanjujući način. Mračna i izvrsna knjiga, vešta vežba paranoje i fantastičan doprinos svetskoj književnosti.

Mo Jen
Promena

Nobelovac Mo Jen u svojim memoarima prikazao je sebe i Kinu u poslednjih nekoliko decenija kroz prizmu lične ideologije i ideologije režima.

Laguna TOP LISTA

1.

Haled Hoseini **A PLANINE ODJEKNUŠE**

2.

Žoze Saramago **SEDAM SUNACA I SEDAM LUNA**

3.

Ljubivoje Ršumović i Dušan Petričić **VIDOVITE PRIČE**

4.

Vladimir Arsenijević **LET**

5.

Vanja Bulić **JOVANOVO ZAVEŠTANJE**

6.

Samanta Jang **DABLIN STRIT**

7.

Izabela Mon **MIA I JA: MIA I ŽDREBE JEDNOROGA**

8.

Kejti Ford **LETO LJUBAVI**

9.

Ju Nesbe **SPASITELJ**

10.

Martin Valzer **POSLEDNJA GETEOVA LJUBAV**

VREME

BROJ 1178
1. avgust 2013.

04 Međuvreme

06 Rekonstrukcija Vlade Srbije: Svilen gajtan za koalicionog partnera

09 Zoom: Rekonstrukcija u zdrav mozak

11 Kolektivni portret SNS-a: Stranka vlasti bez prošlosti

14 Odletanje Jata: Nikola Tesla na letećem ćilimu

16 Medijska scena i Evropska unija: U raljama tabloida i države

20 Rekonstrukcija na terenu: Dan kupine na Stavama – Hegel bez češalj

22 Nasilje i noćni život: Pozovi obezbeđenje radi ubistva

25 Vreme uspeha

32 Nus pojave: Noćni osvit "neokonzervativne revolucije"

34 Ljudi i vreme

37 Lisica i ždral: Deset zapovesti II

KULTURA

38 Izložba: Otkrivanje baštine

41 Strip: „Dikan" Laza Sredanovića

44 Muzika: Uoči beogradskog koncerta grupe „Calexico" – Južno od granice

47 Lagunine knjige

51 Knjige: „O ogledalima, ružama i ništavilu" – Jelena Todorović

SVET

52 Železnička nesreća u Španiji: Francisko Hose Garzon Amo na krivini Grandijera

57 Bugarska: Karneval sa ukusom suzavca

60 Egipat: Glad za nasiljem u doba ramazana

MOZAIK

62 Istraživanja: Tamo gde je sreća bila juče

65 Moj muški život: Zet

66 Foto-reportaža: Džez festival u Montreu

69 Pošta

70 Vreme uživanja: Smrt

Tokom paljenja sveća ispred splava "Saund", među okupljenima nije bilo političara, javnih ličnosti, nevladinih organizacija, građana koji nisu poznavali ubijenog Fedora Frimermana

PIŠE: MIRKO RUDIĆ

Gostovanjem Galerije Matice srpske u Galeriji SANU predstavljena su remek-dela srpske umetnosti 18. veka

PIŠE: ŠONJA ĆIRIĆ

General Abdel Fatah al Sisi, načelnik generalštaba, Muslimanskom bratstvu i njegovim simpatizerima dao je 25. jula rok od 48 sati da se "priključe političkom pomirenju", i upozorio da je vojska spremna da upotrebi oružje protiv svakog ko bude sprovodio "zakon rulje i terorizam" na protestima

PIŠU: MOMIR TURUDIĆ

Na naslovnoj strani: M. Dinkić, I. Dačić i A. Vučić
Foto: Emil Vaš, Beta

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnik glavnog urednika
Aleksandar Ćirić

sekretarijat
Mirjana Kalezić

redakcija
Dejan Anastasijević, Aleksandar Anđić (foto), Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Jovan Dulović, Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov, Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić, Jasmina Lazić (međuvreme), Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković, Milan Milošević, Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović, Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
korektori: Ana Ćuk, Marija Halupka, Stanica Milošević;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje
www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Najtopliji dan u ovoj godini bio je ponedeljak 29. juli kada je u Beogradu izmereno 39 stepeni u hladu. Fontana u Knez Mihailovoj opravdala je postojanje.
foto: Aleksandar Anđić

PROGNOZA VREMENA ZA PERIOD 1. 8. 2013 — 7. 8. 2013.

30/07/13 *www.meteos.rs*

min°C max°C	ČETVRTAK	PETAK	SUBOTA	NEDELJA	PONEDELJAK	UTORAK	SREDA
Beograd	18 ☼ 31	19 ☼ 32	20 ☼ 33	21 ☼ 34	22 ☼ 35	22 ☼ 35	23 ☼ 36
Vojvodina	15 ☼ 31	16 ☼ 32	17 ☼ 32	18 ☼ 33	18 ☼ 34	19 ☼ 34	20 ☼ 35
centralna i južna Srbija	15 ☼ 32	15 ☼ 33	16 ☼ 33	17 ☼ 34	17 ☼ 35	18 ☼ 36	19 ☼ 36

Prva dva dana relativno povoljna biometeorološka situacija. Za vikend i početkom iduće sedmice nepovoljno. Zbog visokih temperatura, hroničnim bolesnicima se savetuje smanjenje aktivnosti na otvorenom u najtoplijem delu dana. Za sve je neophodna i adekvatna zaštita od sunca pri dužem izlaganju zbog pojačanog UV zračenja. Povećana je opasnost od toplotnog udara za osetljive osobe.

Famoso café pizzeria
Braće Ribnikar 65, Novi Sad

Sexting bez zaštite

Čiji su podaci koje držite u mobilnom telefonu? Fotografije, video snimci, SMS i druge poruke, podaci iz organizatora, muzika? Imate li na njih ekskluzivno pravo ili svako kome padnu u šake može bez bojazni da ih reprodukuje i distribuira? Čak i kada se mogu smatrati vašim autorskim delom, a sve što ste sami stvorili, bez obzira na kvalitet, jeste autorsko delo.

Na ovakvo razmišljanje naveo me je najnoviji skandal, objavljivanje navodne prepiske između fudbalskog selektora i starlete (šta god to značilo). Jedan tabloid dokopao se telefona koji je ona, tvrde, izgubila. Zapravo, nejasno je kako je tabloid došao u posed aparata budući da niko od aktera ne želi o tome da se izjašnjava.

A taj podatak nije nebitan jer se otvara vrlo ozbiljno pitanje. Da li iko sme da objavi moje privatne podatke, nad kojima imam autorstvo i vlasništvo, bez moje dozvole i znanja? Sem kada policija i tužilaštvo ocene da je to u javnom interesu, a to se ne bi moglo baš reći za nečije ljubavisanje, pa taman taj bio i prvi trener fudbalske velesile poput Srbije.

Nije neobično da tabloidi svuda u svetu ukazuju na moguću švaleraciju, ali se to obično radi osmatranjem, paparaco snimcima, indicijama na osnovu podataka koji su javni ili svedočenja očevidaca. Dakle, sopstvenim resursima, bez krađe. Podaci iz izgubljenog telefona su nedefinisana teritorija i izazov za pravnike u celom svetu. Jer se ne spori autentičnost, već vlasništvo, a to bi morala biti svetinja.

Zapravo, lako bi se to rešilo, da ima volje, samo odredbom da se tako prikupljene informacije ne smeju pripisati realnoj osobi bez njene dozvole, dok se snimci iz izgubljenog telefona ne smeju objaviti (bez dozvole autora) ukoliko ugrožavaju ugled vlasnika. Naravno, ostaje internet i anonimna objava, ali to je tek drugi svet. I činjenica da tabloidi sada nešto znaju, pa mogu sami dalje da kopaju.

Modernim telefonima lako je ući u trag kada ih neko ukrade te je od samog aparata (preprodaje) mnogo zanimljivija postala njegova sadržina. Tako da "bezazleno" poigravanje kamerom u telefonu u nekim intimnim trenucima može da proizvede dugoročno kajanje. A ako ukradeni telefon pripada nekom poznatom – bingo!

Zbog toga su u poslednje vreme naročito popularne aplikacije koje vas vade iz takvog problema. Neke poput Find my iPhone pronaći će vaš aparat (samo iPhone) čim se uloguje na mrežu ili internet, kažu da je preciznost do u pet metara. GadgetTrak vam daje i mogućnost da iz daljine fotografišete lopova kamerom telefona, a da on pritom ne može da isključi aplikaciju jer je brisanje onemogućeno šifrom. IHound vam omogućuje da iz daljine obrišete sadržaj telefona i tako sprečite veću bruku, ali i da uključite alarm na telefonu koji će signalizirati svima u okolini da je aparat ukraden (i blokiran). Uključuje se čim je telefon u funkciji, što znači da je praktično neupotrebljiv. PhoneTrace vas obaveštava o novom broju, ako je neko u telefon ubacio drugu karticu.

Zaključak je jasan. Dok pravnici ne smisle da li podatke iz vašeg telefona sme da koristi svako ko se vašeg uređaja dokopa i to bez straha od kazne, gledajte da se zaštitite. Naročito ako imate provokativnu prepisku ili slike na kojima pokazujete više nego što je to pristojno. I nemojte se lascivno dopisivati ili razmenjivati sa onima koji nisu spremni da stave takvu zaštitu na svoj aparat.

Kao i u nekim drugim situacijama u životu, uostalom.

ZORAN STANOJEVIĆ

Idiot

Ovo je stara reč kojoj ne smeta da se obnavlja i jača u svakom novogovoru.

Idiot je ili zver ili bog, ali nije politička životinja. "Politička životinja" je uobičajena skraćenica jedne definicije čoveka koja, međutim, nije definicija u nekom strogom smislu, već stav koji je njen autor smatrao očiglednom istinom.

"Čovek je po prirodi političko biće."

"A onaj ko ne može da živi u zajednici ili kome ništa nije potrebno, jer je sam sebi dovoljan, nije deo države, to je ili zver ili bog."

Obe rečenice napisao je Aristotel pre gotovo 2500 godina.

Ono što danas nazivamo politikom u korenu ima starogrčku reč polis, uobičajeno prevođenu kao "grad-država", oblik zajednice formiran i razvijan u Grčkoj u nekoliko stotina godina između IX i IV veka stare ere, kada je Aristotel, na osnovu prethodnog istraživanja dvestotinak državnih/gradskih ustava, zaključio da se čovek od svih drugih živih bića razlikuje po tome što je društvena, politička životinja. Ili, možda najbliže izvornom značenju, čovek je ono *zajedničko* (*politikon ho anthropos*).

U grčkim polisima oprobani su gotovo svi zamislivi oblici političkog uređenja (osim teokratije, vladavine verske odnosno crkvene hijerarhije) i iz njih potiču danas najcenjeniji politički ideali – demokratija, na primer. I, bez obzira na to da li je živeo u demokratiji, pod kraljevima, u vlasti neke oligarhije ili pod nekim tiraninom, Grk se smatrao slobodnim. Ali, kako to kaže jedan moderni znalac: "Politički to nije nužno značilo da je on upravljao samim sobom – jer u većini slučajeva on to nije činio – već da su se njegova prava poštovala bez obzira na to kako se upravljalo njegovom državnom zajednicom. Državni poslovi bili su javni poslovi, a ne privatna stvar nekog despota. Njime je upravljao Zakon, poznati zakon koji je poštovao pravdu. Ako je njegova država bila puna demokratija, on je imao vlastiti udeo u upravljanju – a demokratija, kako su je Grci shvatali, bila je oblik uprave koji moderni svet ne poznaje i ne može da poznaje; a ako nije bila demokratija, on je bar bio 'član' a ne podanik, a načela upravljanja bila su poznata..."

U ranijoj i kasnijoj političkoj istoriji ljudi su češće bili podanici i robovi no slobodni građani. Neki su se mogli, kao i danas, tešiti da ih politika ne zanima.

Po grčki, ono *zajedničko* ih ne zanima. Naravno, te vrste osobenjaka bilo je i među starim Grcima. I znalo se kako se zove ta retka zver zabavljena sobom i ličnim poslovima, nezainteresovana za zajednicu u kojoj živi. Idiot.

Pa, ako si idiot, niko ti nije kriv.

ALEKSANDAR ĆIRIĆ

SVILEN GAJTAN KOALICIONOG PA

Majka svih pitanja u vezi sa rekonstrukcijom Vlade od samog početka bilo je: šta je njen cilj i zašto Aleksandar Vučić na njoj toliko insistira? Sada, nakon velikog preokreta u odnosima unutar vladajuće koalicije, slobodno se može reći da je cilj, makar za Vučića, bio – betoniranje naprednjačke dominacije. To može ostvariti kako ostankom "nasamo" sa SPS-om u Vladi, kada Ivica Dačić "odradi" izbacivanje Mlađana Dinkića iz vladajuće koalicije, tako i sa eventualnim izborima, s tim da će odgovornost za pad kabineta pasti na premijerova pleća. Jedino o čemu Vučić još mora da vodi računa jeste šta o svemu misli takozvani strani faktor

Od 26. februara, dana kada je prvi put pomenuta, rekonstrukcija Vlade Srbije je cilj i projekat jednog čoveka – potpredsednika Vlade Aleksandra Vučića. Dok nastaje ovaj tekst (30. jul, utorak), promene u Vladi ušle su u fazu belog političkog usijanja – reč "izbori" na mnogim je usnama. Međutim, kod Vučića, kao glavnog promotera rekonstrukcije i čoveka od koga zavisi sudbina Vlade, upadljivo je samo jedno – to koliko gromoglasno ćuti. Trenutno, na stolu je sledeće: premijer Ivica Dačić više ne želi u Vladi Mlađana Dinkića, kog je, zapravo, on u tu istu Vladu i uveo; iz saopštenja predsednika Srbije Tomislava Nikolića da se zaključiti da je na strani premijera.

"Prvo sam predložio da Dinkić ostane u Vladi i da sam predloži koji resor želi da preuzme. Dinkić je obavestio da želi da bude potpredsednik Vlade za investicije i da vodi agenciju za strana ulaganja i promociju izvoza, da bude ministar za trgovinu, turizam, telekomunikacije i informatičko društvo. Ali sam to odbio", rekao je Dačić na konferenciji za novinare održanoj 30. jula po podne. Zatim je dodao: "Ne mogu da prihvatim da se ponovo pravi super ministarstvo bez obzira na to da li je sastavljeno od delova tri, četiri ili pet ministarstava, čime smo danas veoma ozbiljno doveli u pitanje i opstanak u vladi nekih drugih koalicionih partnera kao što je Rasim Ljajić." Dačić je rekao da nije želeo da ponižava Ujedinjene regione Srbije predlogom da ta stranka ostane u Vladi bez svog lidera Mlađana Dinkića. Premijer Srbije i lider socijalista je

ZA ARTNERA

MINISTARSKI RASTANAK: M. Dinkić, I. Dačić, N. Stefanović, A. Vučić, G. Knežević foto: BetaPhoto

ocenio da su finansije i ekonomija jedan od najvećih problema i da su najvažnije za budućnost Srbije i da je zato predložio da Dinkić više ne obavlja te dužnosti.

Ni pun sat nakon što je Dačić završio obraćanje medijima, ekspresnu konferenciju za novinare održao je i Mlađan Dinkić, lider Ujedinjenih regiona Srbije i ministar finansija i privrede. Dinkić je rekao da je premijer obmanuo javnost i da je predložio uklanjanje te stranke iz vlade zato što se plaši izbora. "Nisam ja poremetio odnose sa njim. On se boji za svoju poziciju premijera, imajući u vidu podršku koju ima Aleksandar Vučić. On vidi Vučića kao suštinskog premijera, ali on želi da formalno bude premijer, kako je juče rekao, barem još neko vreme", rekao je Dinkić. Naveo je i da mu je Dačić saopštio "da je njegovo premijersko mesto ugroženo, ukoliko ne bude promene na čelu Ministarstva finansija, jer ukoliko se naprednjacima daju i Ministarstvo finansija i Ministarstvo privrede, neće biti izgovora za raspisivanje prevremenih izbora. Debatovali smo sinoć četiri sata jer ja nisam mogao da pronađem veliku vezu između mog napuštanja Ministarstva finansija i njegovog ostanka na mestu premijera", rekao je Dinkić.

UZ KOGA JE VUČIĆ

Nakon konferencije za novinare na kojoj je obelodanio svoje viđenje buduće Vlade, Ivica Dačić se uputio u zgradu Predsedništva Srbije kako bi predsednika Tomislava Nikolića izvestio o detaljima rekonstrukcije. Desetak minuta kasnije, potpredsednik Vlade i predsednik SNS-a, »

trenutno najjače stranke u Srbiji, Aleksandar Vučić pridružio se sastanku predsednika i premijera. Nakon tog susreta Predsedništvo je izdalo saopštenje u kom se kaže: "Predsednik Republike upućuje posebnu poruku SNS da se izdigne iznad partijskih interesa koji joj sada govore da ide na nove izbore, zbog ugleda koji uživa u narodu. Da pokušamo svi zajedno, svi koji dobro Srbije vide kao najvažniji cilj, da očuvamo stabilnost institucije vlade koja treba da nastavi naš evropski put." Ipak, iz saopštenja Predsedništva jasno se vidi da Dinkić nema podršku predsednika Srbije: "Pokazalo se, međutim, da pojedini ministri, čija je primarna briga trebalo da budu ekonomski i socijalni oporavak naše zemlje i dalje smatraju da su nezamenljivi iako je očigledno da nisu pokazali rezultate koje su građanima obećali."

Iako je poruka Tomislava Nikolića da SNS sada treba da se uzdrži od izbora prilično jasna, medijski nastupi predsednika Skupštine Srbije i potpredsednika SNS-a Nebojše Stefanovića u utorak uveče bili su drugačije intonirani.

"Nismo razgovarali o tome da li će biti izbora ili ne. Ovo je nova situacija i želimo da dobro razmotrimo sve i donesemo dobru odluku", rekao je Stefanović povodom predloga premijera Srbije Ivice Dačića da Vlada nastavi da ide dalje bez URS-a ili da se, u slučaju da SNS to odbije, ide na izbore ili da se formira druga koalicija. Predsednik parlamenta je naveo da je razlog za različiti stav SPS-a i SNS-a o partiji Mlađana Dinkića "vizija da što šira grupa ljudi treba da radi dobro za Srbiju. Lider SNS-a Aleksandar Vučić je želeo da svi koji su uradili nešto dobro nastave sa tim i da se to dobro i realizuje. To je bio razlog našeg drugačijeg pogleda, ali to nije ni podrška ili nekakva 'nepodrška'", rekao je Stefanović i najavio da će SNS konačnu odluku o Dačićevom predlogu doneti u sredu.

Aleksandar Vučić se opet nije oglasio. Za to vreme i jedan i drugi lider SNS-ovih koalicionih partnera, Dačić i Dinkić, imali su šta da kažu o Vučićevom odnosu prema njima. Dačić je naglasio da je Aleksandar Vučić prisustvovao svim sastancima u vezi sa rekonstrukcijom, bio veoma korektan i izražavao spremnost da se nađe najbolje rešenje sa željom da se Dinkiću ponudi deo onoga što po koalicionom sporazumu pripada Srpskoj naprednoj stranci. Ali, takođe, iz Daćićevih reči bilo je jasno da ne zna šta o njegovoj odluci da ukloni Dinkića iz Vlade misli SNS

"Ukoliko SNS to ne prihvati, rešenje je da idemo na izbore ili da se pravi neka nova koalicija bez SPS, na primer SNS, DS i URS."

RAZUMEVANJE: T. Nikolić i I. Dačić
foto: FoNet

Dinkić je, sa druge strane, izjavio da mu je Vučić pružio podršku i saglasio se da preuzme mesto potpredsednika Vlade zaduženog za investicije: "Obojica su se složila oko promene resora ako ja prihvatim da promenim resor i da ne vodim ni finansije ni privredu", rekao je Dinkić. On je ujedno istakao da su rad i saradnja sa Aleksandrom Vučićem bili dobri i korektni, dok je saradnja sa Dačićem bila nešto drugačija jer je on, kako kaže, razmišljao o nekim drugim stvarima, a ne o narodu. "Vučiću su bili prihvatljivi resori koje sam ja prihvatio, osim onog dela ministarstva koje bi ulazilo u resor koji sada vodi Rasim Ljajić", pojasnio je Dinkić prenoseći detalje sastanaka koji su vođeni povodom rekonstrukcije vlade.

RAZVOD BRAKA IZ INTERESA

Rasplet u vezi sa rekonstrukcijom Vlade u trenutku pisanja ovog teksta okončan je tek delimično. Izvesno je, međutim, da je ovo kraj jedne političke ljubavi, one koja je pre nešto više od godinu dana planula između Socijalističke partije Srbije i Ujedinjenih regiona, a koja je krunisana 10. jula prošle godine, ulaskom u koaliciju sa Srpskom naprednom strankom i, konačno, formiranjem aktuelne vlade. Podsetimo, u to vreme, još uvek je bilo neizvesno ko će oformiti skupštinsku većinu. Pobeda Tomislava Nikolića na predsedničkim izborima već je bila na stolu, ali su i SPS i URS još pregovarali sa Demokratskom strankom Borisa Tadića. Onda su, 17. juna prošle godine u prostorijama SPS-a, Dačić i Dinkić potpisali sporazum o zajedničkom nastupu dve partije u postizbornim pregovorima. Zapravo, samo zahvaljujući sporazumu sa SPS-om, URS se na kraju i našao u Vladi.

Tada bratski složni, Dačić i Dinkić sada umesto na razvedene partnere više liče na zavađenu braću koja se otimaju za naklonost oca, odnosno, Aleksandra Vučića.

Majka svih pitanja u vezi sa rekonstrukcijom Vlade, od samog početka bilo je: šta je njen cilj i zašto Aleksandar Vučić na njoj toliko insistira? Sada, nakon velikog preokreta u odnosima unutar vladajuće koalicije, slobodno se može reći da je cilj, makar za Vučića, bio – betoniranje naprednjačke dominacije. To može ostvariti kako ostankom "nasamo" sa SPS-om u Vladi kada Dačić "odradi" izbacivanje URS-a iz vladajuće koalicije, tako i sa eventualnim izborima, s tim da će odgovornost za pad kabineta pasti na premijerova pleća. Da je Vučiću tesno u koži drugog čoveka Vlade odavno je očigledno, naročito u paradoksalnoj situaciji u kojoj nema premijersko mesto, a predvodi najjaču stranku u parlamentu. Pritom, njegova stranka je jedina koja ne gubi ništa, kako god da se situacija rasplete.

POLITIČKE SUDBINE

Do samog finiša rekonstrukcije Vlade teško da je iko mogao da nasluti scenario koji se ovih dana odvija. Počelo je prilično naivno, Vučićevim izjavama datim krajem februara i početkom marta o potrebi za kadrovskim promenama u Vladi. "Kada bude jasno da li dobijamo datum ili ne, postavljeno pitanje legitimiteta nas dovodi do toga da otvoreno kažemo onima koji bolje mogu da vode Srbiju, jer se nismo rodili u foteljama, spremni da kad god kažu, kada izraze sumnju u naš legitimitet, da smo spremni da idemo na izbore", glasi jedna od najranijih Vučićevih izjava o rekonstrukciji, data Radio-televiziji Srbije. Tada je najavio da će SNS do 15. marta razmotriti rad svih ministara i da će potom predložiti premijeru da razmotre pitanje rekonstrukcije

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

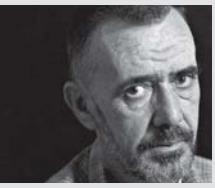

Rekonstrukcija u zdrav mozak

Izbacivanjem Mlađana Dinkića iz Vladine čorbe, dakle, bez te mirođije, dobili smo pretpetooktobarsku izvršnu vlast

Rekonstrukcija vlade postala je zamorna tema i od silnog licitiranja razrešenjima, imenovanjima i titulama ne vidi se jasno što je svrha rekonstrukcije, a postojala je i mala nada da je ona dublja od ideje da jedan ode da bi drugi došao.

U danima koji slede biće potpuno jasno šta je ko dobio a šta je ko izgubio u ovom višenedeljnom nadgornjavanju dosadašnjih koalicionih partnera i rekao bih da je ovo tek uvod u neminovno – vanredne izbore.

foto: A. Anđić

Izbacivanjem Mlađana Dinkića iz vladine čorbe, dakle, bez te mirođije, dobili smo pretpetooktobarsku izvršnu vlast. Istina, odnos snaga između aktera je promenjen, ideje su čak promenjene, ali su ljudi, ako izuzmemo Slobodana Miloševića i Vojislava Šešelja, ostali isti.

Vlada će tek sad, nakon najurivanja Dinkića, biti temeljno rekonstruisana. Vučić i Dačić kontrolisali su "ministarstva sile" – policiju i vojsku – a sad će, nakon ove rekonstrukcije, morati da konstruišu novu srpsku ekonomsku politiku čije su vođenje, bez jasnog razloga, bili potpuno prepustili Dinkiću.

Ovaj se tome nije opirao. Nije se libio da se predstavlja kao čudotvorac koji je Srbiju najmanje dva puta spasao bankrotstva. U toplom koalicionom gnezdu, gde se, koliko do juče, niko nikom nije mešao u resor, mogao je da bude ekspert i kad za gotovo 40 odsto omaši u proceni budžetskih prihoda, a nešto slutim da su i Vučić i Dačić takvi eksperti, samo što to još ne vidimo.

Sociolog Slobodan Gavrilović, u prošlonedeljnom intervjuu za "Vreme", citirao je doskočicu moravskog seljaka – "ne možemo da se obujemo u jednoj pameti". Životnost ovog zapažanja dokazana je u priči o rekonstrukciji vlade koja je tek počela, umesto, kako je bilo najavljeno, da bude dovršena do 27. jula.

Greši onaj ko misli da su sad sve karte na stolu, ali čak i da jesu, ne vredi da u njih gledate jer je glavna igra ispod stola. Dačić će ostati premijer u vladi gde će njegov potpredsednik biti jači od njega, ali će sužavanje koalicije ovaj sukob ličnosti i moći učiniti još izraženijim.

Samo je pitanje trenutka kada će Vučiću to dosaditi i kada će krenuti u izbore. Dačić je znao da sada nije trenutak za to. Privremeno će iz rekonstrukcije izaći kao pobednik, jedini neokrnjen u titularnom smislu – premijer i ministar unutrašnjih poslova. To što se odrekao Milutina Mrkonjića za njega je čist dobitak. ¶

njegovog kabineta. "Prva varijanta je rekonstrukcija vlade, druga da idemo na izbore", rekao je Vučić. Usledio je Briselski sporazum, a potom i zakazivanje početka pregovora sa Evropskom unijom. Okončanjem ta dva pitanja suštinski se rastočilo ono što je do tada činilo esenciju politike vladajuće koalicije, a postalo je jasno da Vlada više nema izgovora da se ne bavi ekonomijom i standardom građana.

Paralelno uz izjave o ekonomiji kao noćnoj mori, Vučić je insistirao na rekonstrukciji, najavivši njen finiš za 27. jul, što je rok koji je očigledno probijen, ali je rezultat rekonstrukcije spektakularniji od očekivanog. Šta god da bude, opet su dve stvari izvesne. Prva je da su se prevarili svi oni koji su tvrdili da će rekonstrukcija biti samo kozmetička; druga – da su tačne bile procene da će rekonstrukcija uticati na odnose u vladajućoj koaliciji i izmeniti prethodno ustanovljenu preraspodelu moći u okviru vlasti.

U vezi sa kozmetičkom prirodom rekonstrukcije i prognozama da će se sve svesti na nekoliko personalnih rešenja, pobornicima ove teorije ipak treba dati popust, jer je sve do ove nedelje zaista izgledalo da će biti tako. SPS se rešio jednog ministra time što je Milutin Mrkonjić sam podneo ostavku, dok je SNS "žrtvovao" četiri mesta: Vučić se sam povukao sa mesta ministra odbrane, a povučeni su ministarka sporta Alisa Marić, ministar kulture Bratislav Petković i ministar poljoprivrede Goran Knežević. Smene u javnim preduzećima tek slede, ali činjenica je da ništa od toga niti preterano zanima javnost niti suštinski menja krvnu sliku u političkom životu Srbije.

Pravi preokret nastupio je kada su i SNS i SPS odlučili da povuku iz Vlade određeni broj svojih ljudi, a URS ustvrdio da nema primedbi na rad svojih ministara – Dinkića, ministarke regionalnog razvoja i lokalne samouprave Verice Kalanović i potpredsednice Vlade Suzane Grubješić. Ipak, Ujedinjeni regioni Srbije doneli su u nedelju odluku da ostanu deo Vlade Srbije i prihvatili podelu Ministarstva finansija i privrede, uz uslov da Dinkić zadrži resor finansija. No, kasnije se pokazalo da time nisu osigurali ostanak u vladi.

Kakva god da bude politička sudbina Mlađana Dinkića i Ujedinjenih regiona, »

Stranci pomagajte

Pozivajući se na izvore bliske Srpskoj naprednoj stranci, beogradski dnevnik "Danas" objavio je u utorak, 30. jula, da bi Stros-Kan, bivši direktor Međunarodnog monetarnog fonda, mogao da bude savetnik u Vladi Srbije.

OTKUD ON: Dominik Štros-Kan
foto: Reuters

"Danas" je tom prilikom podsetio na sednicu Glavnog odbora SNS-a (petak 26. jul) kada je Aleksandar Vučić pomenuo mogućnost da stranac dobije bitnu funkciju u rekonstruisanoj Vladi Srbije.

Izvori tog dnevnika tvrde da bi takav aranžman bio "velika dobit za Srbiju, koja bi doprinela boljem kvalitetu vođenja državnih poslova, naročito u oblasti ekonomije, a postoji i ozbiljna namera da se u Ministarstvo privrede dovede 'ugledni stručnjak'. Najveća dilema u realizaciji ovih planova mogla bi da bude mogućnost plaćanja ovakvih, svetski poznatih stručnjaka."

Ovu vest demantovao je Frans pres: "Netačno. Ne znam o čemu je reč", rekao je 30. jula agenciji Frans pres izvor blizak Stros-Kanu i opovrgao postojanje kontakata tog ekonomiste i srpskih vlasti.

Dominik Stros Kan bio je ministar finansija Francuske i direktor Međunarodnog monetarnog fonda. Vlasnik je konsultantske firme u Parizu i član nadzornog odbora Ruske regionalne razvojne banke. Ostavku na mesto šefa MMF-a podneo je 2011, pošto je optužen za seksualni napad na sobaricu u njujorškom hotelu s kojom je postigao dogovor o vansudskom poravnanju.

Ali, Stros-Kan čeka i na suđenje za svodništvo; reč je o povezanosti sa navodnom mrežom prostitucije u hotelu u Lilu, saopštili su 26. jula francuski tužioci.

Inače, srpskoj vladi u njenim naporima pomažu strani eksperti.

Ivan Simič je vršilac dužnosti direktora Poreske uprave od 1. februara 2013. Simič je rođen u Sloveniji, a pored slovenačkog ima i srpsko državljanstvo. Od 2006. do 2008. godine bio je direktor Poreske uprave Slovenije. Bio je član Fiskalnog saveta Slovenije. U avgustu 2012. godine Simič je postavljen za savetnika ministra finansija i privrede Srbije Mlađana Dinkića, zadužen za reformu poreskog sistema.

Ivan Simič je u ponedeljak, 29. jula, rekao da je Vladi Srbije "dao na raspolaganje svoj mandat iz moralnih razloga zbog pisanja lista Alo", u kojem su, prema njegovim rečima, "objavljene neistine da izbegava plaćanje poreza". Simič je od vlade zatražio "da odluči da li i dalje mogu da obavljam ovu funkciju, jer ne želim da radim u atmosferi tabloidnih pritisaka i laži koji su, pretpostavljam, posledica jednakog tretmana svih poreskih obveznika posebno kada je reč o blokadama računa zbog neizmirenih obaveza".

Dve Hrvatice naredne dve i po godine radiće u Beogradu na projektu Evropske unije koji se finansira iz IPA fondova i čiji je cilj da pomogne Srbiji da uskladi zakonodavstvo s evropskim, olakša izradu propisa i omogući jačanje institucija. Reč je Tamari Obradović-Mazal i bivšoj poslanici HDZ-a Mariji Pejčinović-Burić.

Pejčinović-Burić je vođa projekta, a Obradović-Mazal glavna pravna savetnica.

Od Tamare Obradović-Mazal se očekuje da ona svojim znanjem pomogne Srbiji da uskladi svoje zakonodavstvo s evropskim. Za takvu ulogu je preporučuje prethodna karijera: bila je u pregovaračkom timu zamenik glavnog pregovarača, ali i državni sekretar u Ministarstvu ekonomije u vladama Jadranke Kosor i Ive Sanadera. U aktuelnoj vladi Hrvatske je bila zamenik ministra privrede Radimira Čačića, a hrvatsku administraciju je napustila 1. marta.

DRAGOSLAV GRUJIĆ I DOKUMENTACIONI CENTAR "VREME"

izvesno je da resori finansija i privrede više neće biti u rukama URS-a, a sva je verovatnoća da prelaze u ruke SNS-a. Ovime se stvari za naprednjake naglo uozbiljuju: do sada su mogli da upere prstom na koalicione partnere i pokažu krivca za loše staje u ovim sektorima. No, Vučićeva želja za uvećavanjem političke moći je nešto što čak i on sam podrazumeva, a kao vešt političar svestan je da se moć uvećava samo preuzimanjem još veće odgovornosti. Stoga, mogućnost da SNS preuzme najvažnije ekonomske resore treba tumačiti iz tog ugla.

NIJE KRAJ

Koliko god da se priča o rekonstrukciji činila kao tema koja služi samo da se tokom leta i politička temperatura održi na određenom nivou, jasno je da ona to nije. Iako je sukobom Dačić–Dinkić nekakav čir očigledno pukao, rekonstrukcija zapravo ni približno nije gotova, a ni mogućnost novih izbora nije sasvim isključena.

Nekoliko pitanja, čak i sa onim što se trenutno zna, ostaje da visi u vazduhu. Prvo, zašto je Ivici Dačiću bilo neophodno da čitavu stvar u vezi sa rekonstrukcijom preokrene u javnosti i javno pozove SNS da se izjasni o opstanku URS-a u Vladi? I koliko je to stvarno njegova odluka, a koliko čitanje misli i izlaženje u susret željama svog "najvažnijeg koalicionog partnera"? Drugo, da li je zbog navedenog u svom obraćanju odlučio da zapreti čak i izborima, kad izbori, bar na osnovu raspoloživih istraživanja, njemu odgovaraju mnogo manje nego SNS-u? Treće, kako to da se odjednom kao glavni realizator ideje rekonstrukcije pojavljuje Dačić, kad je ona od samog početka ideja Aleksandra Vučića?

Dačićevo preuzimanje vodeće uloge u rekonstrukciji može da ukazuje na još jedan scenario: premijer i prvi potpredsednik zapravo sve vreme igraju staru igru dobrog i lošeg policajca. Ali, isto tako, može da bude i da je Dinkić u pravu: da Dačić žrtvuje njega da bi zaštito sebe, bar na neko vreme. Jer, kao što je Vučić svestan da njegova politička moć iz dana u dan raste, sigurno je da je toga svestan i Dačić. Poslednjim potezima samo pokušava da odloži trenutak kada će i njemu stići "svilen gajtan". Najavu toga imao je

prilike da vidi kada su u javnost plasirane njegove veze sa saradnicima Darka Šarića. Dovoljno je iskusan da zna kako je, u njegovoj situaciji, rok političkog trajanja ipak ograničen. Zato sada Vučiću potura Dinkića, kao Ivica u bajci o Ivici i Marici, kada umesto svog prsta zloj veštici podmeće pileću kost, da ova ne primeti da se ugojio i da može da ga pojede.

Ipak, potezom koji je povukao u utorak, kada je saopštio da ostanak Dinkića u Vladi za njega nije prihvatljiv, a onda prebacio odluku na teren SNS-a, Dačić je dao autogol. Čak i da dobije podršku naprednjaka za to, moraće da živi sa činjenicom da je premijer bez autoriteta. On od početka jeste neka vrsta taoca političke volje Srpske napredne stranke, ali to nikad nije bilo očiglednije nego u trenutku kada je, izbacujući Dinkića iz Vlade, nastupio sa pozicije premijerskog autoriteta. Ali, čak i funkcija premijera bez prave moći odlučivanja za Dačića je bolja od opcije kojom sam preti – izbora.

Kad se sve to uzme u obzir, još je jasnije da je insistiranjem na rekonstrukciji Aleksandar Vučić postigao cilj. U poslednje vreme nije krio da su mu koalicioni partneri kamen oko vrata. Umesto da se tog balasta sam reši, pusto ih je da se grizu među sobom, pa ko preživi: ako se reši Dinkića, ima ključni dokaz da je sproveo sveobuhvatnu rekonstrukciju kako je i obećavao; ako natera Dačića da podnese ostavku tako što bi eventualno podržao URS, dobiće izbore koji, u ovom trenutku, za njegovu partiju predstavljaju jedva prikrivenu želju. Međutim, kada je reč o ovoj drugoj opciji, mora se računati i na takozvani strani faktor kome je, u prvom redu, stalo do implementacije Briselskog sporazuma, pa zato nema mnogo razumevanja za unutrašnjopolitička prestrojavanja u Srbiji. Čini se da je to jedina činjenica o kojoj Vučić mora voditi računa. Zato će, po svemu sudeći, do početka pregovora sa Evropskom unijom morati da se pomiri sa prolongiranjem izbora i nastavkom političkog delovanja sa tanjom parlamentarnom većinom. Problema u Skupštini, kako stvari stoje, neće biti: broj onih koji bi sebe voleli da vide u koaliciji sa naprednjacima nije mali, a tu bi trebalo uračunati i one koji tvrde da na to nikad ne bi pristali. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Stranka vlasti bez prošlosti

NEPRIKOSNOVEN: A. Vučić

foto: FoNet

Zvanična prezentacija Srpske napredne stranke kuburi s imenima, biografijama i istorijom. Baš kao i sama stranka

Na sajtu naprednjaka, kao uostalom na sajtu svake pristojne stranke, ima ona rubrika "O nama". Tu obično mogu da se nađu crtice iz istorije stranke, program i statut stranke kao "najviši pravni akti", pravilnici, finansijski izveštaji i razna druga dokumenta. Budu tu poređani i tzv. organi odlučivanja: skupština, glavni odbor, predsednik, predsedništvo, potpredsednici i zamenici predsednika, pa kad se klikne na odgovarajući "organ" iskoče imena i prezimena, prigodne slike i doterane biografije, kako to već običaji nalažu.

Kod naprednjaka su, dakako, ti običaji nešto prekrojeni. Tako, ispred svih "organa odlučivanja" kao "najviši organ" ne stoji Predsednik, s opcijom da se *klikne na njega* pa da iskoči slika aktuelnog s biografijom. Ne. Naprednjaci su prosto okačili "Aleksandar Vučić", ispred Predsedništva, Glavnog odbora, Izvršnog odbora, Saveta i Opštinskh odbora. Što će reći da je Aleksandar Vučić u SNS-u postao funkcija, sama po sebi. To i nije tako loše, jer za razliku od ostalih stranaka koje vode računa o tome da stranka bar na zvaničnim prezentacijama izgleda kao demokratska organizacija, naprednjaci veruju da će njihovi simpatizeri koji se upute na sajt da recimo popune pristupnicu za članstvo, ceniti tu vrstu, da kažemo, *neposrednosti*.

Drugi ilustrativan detalj je to što je stranica "Aleksandar Vučić" *under construction*. To jest "u pripremi". Ima samo slika Vučićeva, bez biografije. Sajt, kao i stranka, kazali bi zlonamerni, kuburi s imenima, biografijama i istorijom. Nigde se ne spominje Srpska radikalna stranka, nigde nije zapisano da je SNS nastao otcepljenjem od Šešeljevih radikala, tj. preuzimanjem najvitalnijeg dela SRS-a, ko voli tačnost.

SVAKI CEZAR IMA SVOGA BRUTA

Od istorije SNS-a ima tek ovoliko, očigledno pisano pred majske izbore 2012: "Pojavila se nova nada i nova šansa za već pomalo apatične i nepoverljive građane »

Srbije – Srpska napredna stranka, na čelu sa Tomislavom Nikolićem i Aleksandrom Vučićem. Posle brojnih uvredljivih i optužujućih izjava na njihov račun od strane njihovih bivših saradnika, jedno je postalo sigurno – naprednjaci su najsnažnija opoziciona stranka Srbije, sa realnom perspektivom da u idućih nekoliko meseci preuzmu vođstvo na političkoj sceni Srbije. Ovakva startna snaga, kako po broju članova tako i po podršci među građanima, pravi je tektonski poremećaj u političkoj stvarnosti Srbije.

Srpska napredna stranka je i formalno osnovana predajom 10.054 izjave osnivača stranke, koje su prikupljene za neverovatna – 2 dana, koje su Nikolić i Vučić 10. oktobra 2008. predali Ministarstvu za upravu i lokalnu samoupravu."

To što je stranica "Aleksandar Vučić" u pripremi, i što na sajtu ne postoji nijedna zvanična biografija, nego se samo ažuriraju intervjui, izjave i saopštenja naprednjaka, može samo da navede na zaključak da je cela stranka *u pripremi*. Ne zato što Aleksandar Vučić nije stigao da za godinu dana, otkako je preuzeo naprednjake od Tomislava Nikolića, organizuje stranku, nego zato što ne želi zvanično da je organizuje. Jer bi to značilo da se opredeli za drugog i trećeg, za početak. Čoveku kojem je dr Vojislav Šešelj bio politički otac i mentor, jasno je da taj početak znači i početak kraja ili, kako se ono kaže, "Svaki Cezar ima svoga Bruta", a tu su sudbinu na ovim prostorima izgleda uspeli da izbegnu samo Josip Broz i Tomislav Nikolić. Ovaj drugi pošto je postao predsednik Srbije i odlučio da ispuni predizborno obećanje i skloni se sa mesta predsednika stranke. Ako je, međutim, Nikolića mimoišla ta sudbina, nije njegove ljude u stranci, koje Vučić polako sklanja iz partije pripremajući je za neke nove izbore kad će prvi put nastupati sam kao šef jedne stranke. To konkretno znači da se u ovom deljenju oprostio od ministra kulture Bratislava Petkovića, ali je zato ostavio Milana Bačevića, ministra prirodnih resursa, rudarstva I prostornog planiranja.

Nekadašnji treći u svetom radikalskom trojstvu Šešelj–Nikolić–Vučić, pa onda dugogodišnji drugi (praktično od Šešeljevog odlaska u Hag, 2003) još uvek drži na značajnoj udaljenosti sve pretendente na drugo, odnosno treće mesto u stranci. Krucijalni dokaz Vučićeve gadljivosti na ideju da mu se neko od istaknutih naprednjaka približi mnogi su pronašli u njegovom pojavljivanju sa Aleksandrom Vulinom u vili "Bokeljka" kad su otpočeti razgovori o rekonstrukciji vlade. Naime, samo Vučić od trojice lidera koalicije nije došao s partijskim kolegom.

Ipak, posle ostavke Tomislava Nikolića na mesto predsednika SNS-a, i prelaznog v.d. stanja Aleksandra Vučića na mestu šefa naprednjaka, na vanrednoj sednici Skupštine SNS-a 29. septembra 2012. Aleksandar Vučić je izabran za predsednika stranke kao jedini kandidat za tu funkciju, a Jorgovanka Tabaković (guvernerka Narodne banke Srbije, prim. a) na mesto zamenika predsednika stranke. Na predlog A. Vučića.

ČARLIJEVI ANĐELI

Jorgovanka Tabaković je na listi koalicije Pokrenimo Srbiju – Tomislav Nikolić, bila na zavidnom trećem mestu, iza Nikolića i Vučića, a markantno 6. i 21. mesto zauzele su još dve u tom trenutku ne toliko poznate naprednjačke dame – Zorana Mihajlović, potonja ministarka energetike, razvoja i zaštite životne sredine i potpredsednica SNS-a, i Jadranka Joksimović, poslanik SNS-a u Skupštini i član GO SNS-a.

Sve tri su na jeziku brze, zasad deluju kao tri vučice koje bi bile spremne i da se ozbiljno podžapaju s kim god treba ne bi li zaštitile Vučića. Na neprimerene i vrlo seksističke komentare iz tzv. demokratskih krugova o svom izgledu, umeju da odgovore drsko i bez ustezanja. Pritom, u *nacional-konzervativnoj partiji*, kako stoji u zvaničnoj prezentaciji SNS-a na Vikipediji, Vučiću opasnost od njih ne preti. Jorgovanka Tabaković, doktor ekonomskih nauka, inače rodom iz Vučitrna, stara radikalka i ministarka za ekonomsku i vlasničku transformaciju u drugoj vladi Mirka Marjanovića, kad je došlo do razlaza sa Šešeljem, znala je da će za Nikolićem. Tada je kazala: "Kada je Nikolić rešio da ide iz SRS-a, ja sam bila na putu, ali sam mu odmah javila telefonom da sam uz njega, ma šta rešio – bilo da napušta politiku ili da osniva novu stranku" ("Glas javnosti", 25. 1. 2009).

Zorana Mihajlović, još jedan doktor ekonomije, ali bez radikalske prošlosti, rodom iz Tuzle. Bila je u G17 plus, a od 2004. do 2006. na mestu savetnice Miroljuba Labusa, potpredsednika Vlade Srbije, za energetiku i zaštitu životne sredine. Potom i savetnica generalnog direktora JP Aerodrom "Nikola Tesla". U Srpskoj naprednoj stranci je od aprila 2010. godine, i za vrlo kratko vreme postaje član Izvršnog odbora SNS-a, a od septembra 2012. potpredsednica stranke.

Mada je u jednoj od verzija rekonstrukcije, po pisanju nekih tabloida bliskih Vučiću, bila na listi onih koje je šef naprednjaka hteo da počisti iz ministarskih fo-

BEZ DRUGOG ČOVEKA: Srpska napredna stranka

telja, čini se da ju je ovog puta Vučić zaobišao ako je čak i hteo da je rekonstruiše. Kako bilo, odgovarajući na pitanje novinara hoće li biti sklonjena s mesta ministarke energetike rekla je samouvereno, ali pokorno i posvećeno: "Predsednik SNS-a Aleksandar Vučić uvek od mene ima blanko ostavku, i kad bude zatražio, dobiće je."

I treća, ali ne i najmanje važna, Jadranka Joksimović, poslanik SNS-a u Skupštini Srbije i član GO SNS-a. Dosad je imala važno mesto u prezentovanju saopštenja i prvih reakcija naprednjaka na bilo koji uznemirujuć događaj u Vladi Srbije, posebno na relaciji Dačić–Vučić, dok bi Aleksandar Vučić diplomatski, mudro ćutao. Ta ju je uloga bez sumnje dovela u neugodnu poziciju koju je nekad imala Jelena Trivan u DS-u za vreme Borisa Tadića, tj. u javnosti je navukla kritike da je samo Vučićev trbuhozborac. U stvari, superlepak Vlade Srbije koja je počela da puca na samom početku. Jedan od njenih upečatljivijih nastupa bio je posle govora

Ivice Dačića u Dragincu na pomenu žrtvama fašizma Mačve i Pocerja, kada je kazao da je Srbija svojom borbom protiv fašizma i žrtvama zaslužila da danas bude u EU i podsetio da upravo oni koji su počinili zločine nad Srbima posle Drugog svetskog rata danas ne puštaju Srbiju u EU. Joksimovićeva je ispred SNS-a kazala da je "prošlost takva kakva jeste, da ne možemo da je menjamo, da je naše da je poštujemo, ali da Srbija mora da gleda u budućnost, da se okrene zemljama EU, posebno Nemačkoj i Francuskoj, kao motorima razvoja evropske ekonomije". Posle je usledilo ono Dačićevo izvinjavanje, trčanje u nemačku ambasadu i sve tako. Kako bilo, više puta je i pre Dačićeve afere Draginac napadana da sve te njene govore i izjave u ime SNS-a u stvari piše A. Vučić, a ona mu tu dođe kao prezenterka vesti. Nikada nije ostajala dužna onima koji su dovodili u sumnju njenu nezavisnost i inteligenciju. Tako se jednom prilikom i pohvalila da je bila đak generacije na FPN.

foto: FoNet

O VODI I JAMAMA

Dvojica funkcionera SNS-a o kojima se nekoliko nedelja unazad posle *Vučićeve samorekonstrukcije* u stranci raspravljalo kao o mogućim opcijama za novog ministra odbrane (koje u trenutku zaključenja ovog broja "Vremena", u utorak, 30. jula, još nije poznato) jesu predsednik beogradskih naprednjaka Nebojša Stefanović, aktuelni predsednik Skupštine Srbije i potpredsednik SNS-a Bratislav Gašić, poznatiji kao Bata Santos, gradonačelnik Kruševca. Prvi je počeo u generalnom sekretarijatu Aleksandra Vučića u SRS-u, studije ekonomije završio je na Megatrendu, a upućeniji naprednjaci pričaju da nikada neće iskoračiti iz Vučićeve senke, pa je u javnosti poznat kao Vučićev trbuhozborac broj 1, daleko ispred Jadranke Joksimović. Kao predsednik beogradskih naprednjaka odavno se nada mestu gradonačelnika Beograda, što u skorije vreme nikako ne bi odgovaralo Aleksandru Vučiću. Zato su, mada on možda ni slutio nije, njegove najave smene Dragana Đilasa, ostale samo u domenu medijskih spinovanja i pretnji, nikako kao stvarna Vučićeva namera. Gašić će pak ostati upamćen kao potpredsednik SNS-a koji je skinuo svoju sliku sa Miškovićem sa Fejsbuka, pošto je predsednik Delta holdinga pritvoren. Poslednjih dana ističe se izjavama da bi bilo bolje da Vučić bude premijer, jer je energičniji od Dačića, kao i pozivanjem Vuka Jeremića da dođe u SNS. Povodom priča da će biti jedan od novih ministara u rekonstruisanoj vladi, odgovorio je da kao vojnik partije ne bi odbio nijedno zaduženje pa ni ministarsko.

Još jedan odličan đak danas je istaknuti funkcioner stranke, član GO SNS-a i ministar pravde – Nikola Selaković (30). U trenutku kad je postao ministar bio je asistent na Pravnom fakultetu u Beogradu. Ušao je u SRS 2001. sa 18 godina "iz revolta što mi je otac Miodrag, generalni direktor Industrije obuće Beograd, posle 5. oktobra dobio otkaz samo zato što je bio član SPS-a", rekao je 2010. godine potpisniku ovih redova. Vojislav Šešelj mu, reče, nikad nije bio uzor, "iako je tada odavao utisak čoveka koji se borio protiv DOS-ovog režima". Selakovićev ulazak u SRS imao je samo jedan cilj: borba protiv vladajućeg (DOS-ovog) režima. U Srpskoj naprednoj stranci je od osnivanja. Vučić i Nikolić su ga primetili kao trostrukog pobednika takmičenja u besedništvu na Pravnom fakultetu. U nekim krugovima SNS-a bio je viđen kao ozbiljan pretendent na mesto drugog, odnosno trećeg, mada je na listi naprednjačke koalicije bio tek 94. Upućeni u prilike u SNS-u tvrde da ga njegova mladost i nesnalažljivost u komunikaciji, posebno s medijima, dosta guraju od te pozicije i da je za naprednjačke prilike "preučen". Te da

zahvali samo dragome Aleksandru Vučiću što je tu gde je. Ostaće upamćen po gafu s flašicom hrvatske vode na Pravnom fakultetu. Naime, jedna se studentkinja požalila da joj je asistent Selaković bacio flašicu hrvatske vode u đubre koja je stajala na njenoj klupi. Selaković je prvo potvrdio tu priču, rekavši da je bacio flašicu želeći da objasni studentima da će Srbiji pomoći ako budu kupovali domaće. Potom je demantovao da je bacio flašicu, objasnio da je sve laž i estradizacija, a da je na predavanju o zločinima u Drugom svetskom ratu i nacifašističkom zakonodavstvu u NDH, o genocidu nad Srbima i jamama u Hrvatskoj, ugledao flašicu hrvatske vode na klupi i zaključio predavanje da su Srbi pre 70 godina bacani u jame a da danas piju hrvatsku vodu jamnicu, jer se ta voda hrvatskog proizvođača "puni baš u selu Jamnici gde su do 1995. živeli Srbi a danas ih nema", te da je na osnovu te priče iskonstruisana laž o bacanju flašice u kantu. Kako bilo, među naprednjacima danas spominjanje Jasenovca nije baš u modi jer isuviše podseća na Šešelja i njegove priče iz Haga, i što bi kazala Jadranka Joksimović, "poštujemo istoriju, ali Srbija treba da gleda u budućnost".

Ovog puta bi u prilozima za portret Srpske napredne stranke možda trebalo izostaviti estradnog menadžera Sašu Mirkovića, takođe člana Glavnog odbora SNS-a. Njegovi gafovi i političko-estradna biografija bar nisu nepoznati. Takođe o Radošu Ljušiću, novom direktoru Službenog glasnika, raspredaju nadugačko i naširoko i prva i druga Srbija, dok jedan od, prema tvrdnjama naprednjaka, najubedljivijih stranačkih funkcionera, Oliver Antić, u punom kapacitetu radi za Tomislava Nikolića a mnogo manje za stranku.

Ovim se lista istaknutih naprednjaka ne završava. I ova je stranica, u stvari, *u pripremi*, jer, ako je verovati Radomiru Nikoliću, sinu Tomislava Nikolića i predsedniku Izvršnog odbora stranke, od početka godine u SNS je ušlo 50.000 novih aktivista... ¶

ZORA DRČELIĆ

Nikola Tesla na letećem ćilimu

Jat ervejz je 86. rođendan proslavio u Narodnom pozorištu, gde je izvedena predstava "Tesla ili prilagođavanja anđela", posvećena slavnom naučniku koji je umro u – 86. godini

Kada je ovaj broj "Vremena" zaključivan, čini se da je posle više decenija mučenja završena agonija koja se krila iza pitanja "šta će država Srbija sa svojom avio-kompanijom". Do sada je nebrojeno puta za sutra bio najavljivan kraj problemima u Jat ervejzu, pronalažen je kupac romansiranog naziva strateški partner, nabavljani su novi avioni od "Erbasa", "Boinga", "Embraera"...

Ali to nikako da se desi. Ovoga puta, osnovna i trenutno jedina relevantna informacija za razliku od prethodnih nije došla sa srpske strane priče, već od Etihad ervejza (Etihad Airways) iz Ujedinjenih Arapskih Emirata koji je saopštio da će prvog avgusta u Beogradu sa prvim potpredsednikom Vlade Srbije potpisati sporazum o strateškom partnerstvu sa Jat ervejzom.

U oči odmah upada da se ne radi o sporazumu dve avio-kompanije, već avio-kompanije i države Srbije. Etihad je ozbiljna avio-kompanija sa još ozbiljnijim kapitalom i apetitom da ga na duge staze višestruko uveća, ako treba i u saradnji sa državom Srbijom, i nije bilo ni za očekivati da skoro išta od planova "strateškog partnerstva" bude saopšteno unapred. Sa srpske strane, takođe očekivano, u poslednjih nekoliko dana počele su da se pojavljuju detalji o strateškom partnerstvu: prvo iz dobro obaveštenih izvora bliskih Vladi Srbije, potom se oglasio i savetnik za ekonomska pitanja prvog potpredsednika Vlade Siniša Mali, imenovan kao jedan od ključnih osoba u celom poslu, a u ponedeljak i pomoćnik ministra infrastrukture za vazdušni saobraćaj Milutin Popović, koji je izjavio da će "Etihad kupiti 49 odsto Jata i da će država, sa preostalih 51 odsto, ostati većinski vlasnik nacionalnog avio-prevoznika, koji će promeniti ime u Er Srbija. Predviđeno je da Etihad uloži 100 miliona dolara u zajedničku kompaniju, a toliko će investirati i država Srbija." Ta promena imena – Air Serbia? – koju je i prvi potpredsednik Vlade Aleksandar Vučić još ranije nagovestio a, istini za volju, priželjkivali su je mnogi uključujući i nekadašnjeg predsednika Borisa Tadića ("Vreme" 1109, 5. april 2012, "Ima li Miškovića u avionu"), posebna je priča i u nju je potencijalno upakovano mnogo više od brendiranja, vizuelnog identiteta ili marketinga.

BELO SVETLO, ZELENA ZASTAVA

Milutin Popović je u izjavi za Tanjug dodao detalj koji do sada nije pominjan, da "transakcija obuhvata Jat, Suport i Jat ketering", odnosno pored avio-kompanije i dve firme za pružanje usluga opsluživanja i pripremu avionske hrane nastale njenom ranijom dekompozicijom, koja je tada predstavljena kao restrukturiranje. Etihad je, inače, nedavno kupio kompaniju sa 4000 zaposlenih na aerodromu u Abu Dabiju, koja se bavi upravo opsluživanjem, keteringom ali i uslugama vezanim za teretni saobraćaj.

U utorak je održana sednica Odbora direktora i Skupštine Jat ervejza na kojoj je jednoglasno dato zeleno svetlo za strateško partnerstvo sa Etihadom, bezbolniji naziv za *de facto* prepuštanje upravljanja srpskom nacionalnom avio-kompanijom arapskom kapitalu. Prepuštanje, jer kako stvari stoje – iako nominalno sa 51 odsto vlasništva i jednim glasom više u Odboru kompanije (nijedna strateška odluka se neće moći doneti bez saglasnosti države kao većinskog vlasnika, uveravaju u Vladi Srbije) – država je izgleda priznala samoj sebi da joj biznis vazdušnog saobraćaja ne ide od ruke. Ilustracije radi: Jat ervejz kontinuirano pravi gubitke od oko 30 miliona evra godišnje, pa znači da je vlada u ovaj posao pozvala nekog sa višestruko boljim referencama da radi umesto nje. Pitanje je, kao i u svakom poslovnom odnosu, ko koliko daje i šta dobija zauzvrat. Prema informacijama plasiranim u javnost neposredno pred

Aerodrom

Kao relativno slabo primećena prošla je informacija da Vlada Srbije "razmišlja o davanju u dugoročni zakup" Aerodroma "Nikola Tesla", i to upravo kompanijama iz Emirata, možda i samom Etihadu koji ima veoma razvijen teretni saobraćaj. Beogradski aerodrom je ulaskom Hrvatske u EU došao na samu granicu ogromnog tržišta što implicira potencijalni višestruki porast prolaska tereta. "Nezvanično se govori o davanju Aerodroma u zakup na 20 do 30 godina. Takođe, pominje se da bi vrednost zakupa bila oko 100 miliona evra. Nije ni realno da neko zakup plati više, s obzirom na to da je procenjena vrednost Aerodroma 220 miliona evra. Dakle, lako je zaključiti da će zakupac za tri decenije inkasirati najmanje 900 miliona evra", kaže Dejan Popović, predsednik Sindikata Aerodroma "Nikola Tesla". "Država je rešila dva problema – utrapiće Jat i inkasiraće novac dovoljno velik da makar privremeno zakrpi rupu u budžetu", prenose "Vesti".

Foto: I. Salinger

zaključenje ovog broja "Vremena", kompaniju bi trebalo da kroz socijalni program napusti 300 do 500 od oko 1250 radnika uz naknadu od oko 300 evra po godini staža, a biće zaposleno po oko 100 pilota i kabinskog osoblja; Etihad će koliko odmah da u flotu nove avio-kompanije uvede dva iznajmljena (tzv. ACMI, mokri lizing – sve sa posadama, osiguranjem i održavanjem) "erbasa" dok Jat ervejz ne iškoluje posade za novi tip, a do zimske sezone još osam "erbasa" A319, dok će zastareli "boinzi" 737 nabavljeni u drugoj polovini osamdesetih biti povučeni iz upotrebe.

V.d. direktora Jat ervejza ranije je potvrdio da "stara flota" neće biti otuđena niti bačena u staro gvožđe već uposlena na trećim tržištima, konkretno u Makedoniji, gde postoji Jatova firma Aeromak kao i "potencijal tržišta". Ostaje, hipotetički, da se vidi koji će biti odnos između srpsko-arapske avio-kompanije u Srbiji i srpske u Makedoniji ili nekoj drugoj državi i da li ako, opet hipotetički, obe budu uspešne to znači da država Srbija kao vlasnik ne ume da upravlja avio-kompanijom na svom tržištu, a ume na trećem? Izvori "Vremena" kao moguće negativne strane partnerstva sa Etihadom navode "preambiciozan plan" novog menadžmenta po pitanju broja prevezenih putnika (pominje se tri miliona godišnje, u odnosu na sadašnjih 1,3 miliona) i veličine flote čiju nabavku, odnosno zakup finansira zajednička firma a koja je opet bazirana na navedenom planiranom broju prevezenih putnika; navodi se i red letenja koji je napravljen "ne uzimajući u obzir specifičnost tržišta"; pominju se "enormne plate i beneficije" koje su predviđene za "njihove ljude" a plaća ih – Vlada Srbije. Objektivno, ovo poslednje je kap u moru troškova, ali ako je tačno, prilično dobro ilustruje odnose dve (avio)kompanije, Etihada i Srbije.

LJUBAV, SIR I PARE

Utisak je da je Etihad od samog početka jasno znao šta hoće i nastupio je više nego uveren u svoju superiornost u odnosu na oronulu srpsku avio-kompaniju opterećenu prevelikim brojem zaposlenih, dugovima svime i svakom a ponajviše velikim državnim preduzećima poput Aerodroma "Nikola Tesla", SMATS-a, Jat tehnike, DCV-a, NIS-a, Delta Đeneralija... I, u krajnjoj liniji, mnogo skupljim, nemanjem nikakve dugoročne vizije opstanka, zdravo i profitabilno poslovanje da ne pominjemo. Od prvog pojavljivanja u Srbiji, sa generalnim direktorom Džejmsom Hoganom na čelu, kada je potpisan "kod šer" ugovor sa Jatom, Etihad je po svemu stavio do znanja ko (će da) pije a ko (da) plaća i ko se pita za šta, od organizacije konferencije za medije, preko večernjeg koktela do famoznog *due diligence* procesa češljanja uzduž i popreko Jat ervejza.

U neformalnom razgovoru, od predstavnika Etihada se moglo čuti kako ih Jat fascinira zbog činjenice da je preživeo bez obzira na okolnosti i da, bez obzira na sve, leti i dalje i to bez većih bezbednosnih incidenata, kao i da je Jat tradicionalni prepoznatljiv brend na tržištima Australije i Amerike i da to treba iskoristiti.

Možda jeste tradicionalan i prepoznatljiv, ali je novi menadžment očito procenio da je isplativije praviti nov. ¶

IGOR SALINGER

Pravni aspekti

Magistar vazduhoplovnog prava Stanislav Novaković za "Vreme" kaže da privredno pravo i Zakon o privrednim društvima daju mogućnost da postojeće privredno društvo promeni svoje ime, ali se u slučaju Jat Airwaysa ne radi o promeni imena u svrhe rebrendinga Kompanije i novog vizuelnog identiteta, već na mala vrata u Srbiji nastaje sasvim novi pravni entitet pod nazivom "Air Serbia" sa svim pravnim posledicama koje to nosi sa sobom.

Ali, dodaje: "Ovo je bio jedini način da se prekine bilo kakav pravni kontinuitet sa bivšim Jatom, da se prekine agonija dužničko-poverilačkih odnosa kojima je Jat poslednjih decenija bio preopterećen, pa su u jednom momentu njegove obaveze, tj. njegova pasiva bili skoro isti ili veći sa vrednošću njegove imovine, da se stane na put raznim radno-pravnim obavezama i aktivnostima počev od donošenja najbenignijih pravilnika, odluka i ostalih opštih akata na nivou Društva, pa do poslovnih planova, planova letenja, planiranja i realizacije saobraćaja, planova i strukture obuka i preobuka letačkog i kabinskog osoblja."

Realno, "strateškog partnera" su jedino zanimala komercijalna prava Jata i slotovi koje Jat koristi više decenija, praktično od osnivanja 1947. Zastarela flota, veliki broj nepokretnosti i zaposleni Jata, kao i njegovi poslovni partneri i saradnici nisu predmet interesovanja Etihada. Air Serbia će ostati nacionalni prevoznik RS i to je jedino što će ostati od stare poslovne politike i starih navika.

U raljama tabloida i

foto: A. Anđić

Činjenica je da mediji danas u Srbiji predstavljaju najomiljenije oružje za sukob s političkim neprijateljima i najprofitabilniju PR službu; da novinari žive na rubu siromaštva, a vlasnici se bore za opstanak svojih kuća; da ne postoje adekvatna regulativa i transparentan način finansiranja prevelikog broja medija... Nije zato što se zaboravlja na posao zbog kojeg mediji i postoje – javni interes

Pošto višegodišnji napori za uređivanje domaće medijske scene odavno liče na ono besmisleno rmbačenje sirotog Sizifa, sva je prilika da će cenjena gospoda iz Brisela i u tom sektoru morati da nam pomažu više nego što su se nadala i više nego što su do sada činila (a to nikako nije bilo malo).

Nakon što mu se Dragan Đilas požalio na ono što mu svakodnevno priređuju tabloidi, evropski komesar za proširenje Štefan File zvanično je saopštio da će primedbe u vezi s narušavanjem pretpostavke nevinosti i nepoštovanje zaštite podataka o ličnosti uvrstiti u oktobarski izveštaj Evropske komisije o napretku.

Mesec dana ranije, na konferenciji "Mediji između tranzicije i evropskih reformi", održanoj 26. juna, šef političkog sektora Delegacije EU u Srbiji Luka Bjankoni ocenio je da je Unija zabrinuta zbog sporog donošenja medijskih zakona. "Medijska situacija nije nimalo ružičasta ni u finansijskom, ni u profesionalnom pogledu", rekao je Bjankoni, napominjući da će svako dalje odlaganje reformi negativno uticati na medije i zaposlene u medijima.

Sve to, naravno, nije ništa novo i nepoznato, ali ovakve packe jedino su što pruža kakvu-takvu nadu za kakav-takav boljitak. Druge metode su očigledno omanule, pa je spisak najvećih problema srpskih medija teško napraviti. Čini se da zapravo nema ničega čime bi se novinari, urednici i medijski vlasnici mogli pohvaliti.

ŽUTO

Najočigledniji problem – mada nikako ne i jedini ili najveći – jesu tabloidi. Iako su savremeni mediji obično u nečijoj službi, domaći tabloidi u tome su otišli korak dalje i trenutno važe za ispostave svih onih koji imaju ili dovoljno političke moći, ili dovoljno novca da svoje neprijatelje bukvalno

države

sahranjuju po naslovnim stranama. Naknadne tužbe, različite forme demantija, pa čak i sudske presude u korist onih kojima su tabloidi uništili (ili imali nameru da unište) karijeru i život, tu malo vrede: onog ko je osvanuo u "Kuriru", "Informeru", "Našim novinama" ili sličnim izdanjima, neće oprati ni Dunav ni Sava. U očima javnosti oni će večno ostati krivi "za nešto", šta god to bilo. S druge strane, političko-medijska čaršija već je naviknuta da iza tabloidnih napisa traži neku dublju poruku i da "između redova" iščitava ko se kome i zašto zamerio.

U tom smislu, bilo bi zaista značajno da Štefan File održi obećanje i ovaj problem uvrsti u famozni izveštaj Evropske komisije. Tek tada bi, čini se, prst na čelo stavili oni koji tabloide filuju biranim informacijama, na taj način sudeći i presuđujući. Tek tada, naime, oni bi bili prinuđeni da biraju između civilizovanog (da ne kažemo evropskog ili briselskog) ponašanja prema medijima i do sada važeće polumafijaške, burazerske i beskrupulozne zloupotrebe javnog prostora. Već pomenuti Bjankoni takođe se osvrnuo na ovaj problem, kritikujući "curenje informacija iz policije, pravosuđa i državnih ustanova u pojedine medije" i konstatujući da se takve "medijske igre nalaze na granici krivičnog dela".

Tabloidno novinarstvo i tabloidno razmišljanje verovatno su razlog zbog kojeg mnoge važne teme s vremenom postaju nevidljive – zasenjene žutim i ružičastim sadržajima, više ne uzbuđuju nikog. Rat između Željka Mitrovića i Dragana Đilasa, recimo, postao je mnogo zanimljiviji od teme kojom je otvoren, a to je ponašanje marketinških agencija na medijskom tržištu. Pritom, to je tema koja odavno zaslužuje ozbiljnu analizu, a kojom niko ne želi i ne može da se bavi, jer time direktno ugrožava sopstveni opstanak na medijskom tržištu.

ČEKAJUĆI GODOA

Neadekvatna zakonska regulativa jedan je od najvećih problema domaćih medija, zato što direktno utiče i ne sve ostale medijske muke. S donošenjem seta medijskih zakona kasni se već mesecima, zbog čega i Brisel već pokazuje vidno nestrpljenje. U tom smislu, ključno je donošenje Zakona o javnom informisanju. Trenutno važeći zakon iz 2003. dva puta je menjan (2005. i 2009. godine), ali ni u jednoj formi nije se pokazao kao zadovoljavajući dokument. Medijska strategija usvojena 2011. predviđala je da novi zakon bude usvojen do marta ove godine, što se nije dogodilo. Štaviše, posle javne rasprave, raspuštena je radna grupa koja je radila na njegovom nacrtu, te se u ovom trenutku ne zna čak ni koja će se verzija zakona na kraju naći pred Vladom i poslanicima.

Upravo na problem kašnjenja – ne samo zakona, već i medijske reforme uopšte, osvrnuo se početkom jula predsednik Asocijacije medija Zoran Sekulić: "Reforma kasni, njen dalji tok je neizvestan, a medijska udruženja, nakon raspuštanja radne grupe, više nemaju mogućnost da prate i utiču na dalji tok tog procesa... Sve i da dobijemo najbolje zakone, pitanje je ko će to od medija dočekati, jer su razmere krize tolike da možemo da pričamo samo o pukom preživljavanju." Na skupu "Reforma javnog informisanja: prolazno vreme", koju je organizovalo Nezavisno udruženje novinara Srbije, Sekulić je istakao i da su

foto: M. Milenković

glavne posledice kašnjenja odlaganje povlačenja države iz medija i neizvestan početak projektnog finansiranja rada medija. Bilo je, naime, predviđeno da 1. januara 2014. u potpunosti prestane budžetsko i počne projektno finansiranje medija, ali će – čak i u slučaju da zakon bude usvojen već početkom jeseni – taj rok svakako biti pomeren. Ono što je takođe sigurno jeste da je ovakvim odugovlačenjem neko sigurno ućario ili finansijski, ili politički.

Radi se zapravo o jednom od ključnih razloga zbog kojih se i krenulo u kreiranje novog zakona – imajući u vidu da je netransparentnost finansiranja medija glavni element političko-biznismenskog upliva u uređivačku politiku, bilo je predviđeno da se mediji koji su u državnom vlasništvu privatizuju, a da država svoju pomoć upućuje ne onima koji joj se sviđaju, već onima čiji medijski projekti to zasluže. Za sada, država za medije izdvaja približno dve milijarde dinara. Iako veći deo tog novca odlazi medijima u javnom vlasništvu, ovakvo izdvajanje državu čini jednim od glavnih medijskih "klijenata": onih koji, na osnovu svojih ulaganja, mogu da očekuju i određene medijske "usluge". Raspodelom novca bez jasnih kriterijuma i stroge kontrole, država zapravo direktno kontroliše medije i utiče na kreiranje njihovog sadržaja, što je najočiglednije tokom predizbornih kampanja, ali sve više i na svakodnevnom nivou. Takođe, mediji koji po automatizmu dobijaju pare iz državnog budžeta u velikoj su prednosti u odnosu na one koji svoje pare moraju da zarade na tržištu, i predstavljaju im nelojalnu konkurenciju.

Netransparentnost finansiranja svakako je jedna od oblasti za koju se najviše interesuju i činovnici iz Brisela – tim pre što je izlazak države iz medija i prestanak budžetskog finansiranja bio jedan od uslova da Srbija dobije status kandidata za članstvo u EU. U pismu koje je 22. jula agencijama Fonet i Beta uputio Generalni direktorat Evropske komisije za proširenje, navodi se da je u toj oblasti neophodan opipljiv napredak, da prvi rokovi već nisu ispoštovani, kao i da mora biti obezbeđena potpuna usklađenost "državnog finansiranja medija na različitim nivoima sa pravilima o državnoj pomoći, uključujući tu i finansiranje kroz reklamne kampanje iz javnih izvora". Šefica Odeljenja za Srbiju Mirijam Feran, kao potpisnica pisma, još je saopštila da je od ministra kulture i medija Srbije "nedavno zatraženo da zvanično konsultuje Evropsku komisiju o nacrtima zakona o javnom informisanju i elektronskim medijima, kako bi se izbegla bilo kakva nesaglasnost sa zakonodavstvom EU".

RUPA U DŽEPU

U međuvremenu, i to u formi hronične boljke, traje svakodnevna bitka medija za opstanak. Ekonomska kriza drastično je umanjila prihode od prodaje reklamnog prostora – neki izvori tvrde da ga je svela na trećinu nekadašnjih prihoda, a broj »

Pet najvećih problema srpskih medija

Vukašin Obradović,
predsednik Nezavisnog udruženja novinara Srbije

1. DRŽAVA

Vlasništvom i parama presudno utiče na medijsko tržište i uređivačku politiku većine medija.

2. NOVINARI

Deca nastala iz ove incestuozne veze, države i medija, ne mogu biti ni bolja ni drugačija.

3. KOSOVO

Još uvek kredibilan, "patrijotski" razlog, u Srbiji i van nje, za odlaganje medijskih reformi.

4. BORIS TADIĆ

Zato što je za njegova vakta konstruisan sistem u kojem su mediji pretvoreni u PR službe Kabineta, ministara i povlašćenih pojedinaca – za više informacija pogledati izveštaj Verice Barać.

5. ALEKSANDAR VUČIĆ

Nastavio tamo gde je prethodna vlast zastala, i otišao korak dalje. Uz obavezni PR, mediji sada rade i posao policije, tužilaštva i prekih sudova.

Petar Jeremić,
predsednik Izvršnog odbora Udruženja novinara Srbije

1. NEPOŠTOVANJE ETIČKIH STANDARDA U MEDIJIMA

Novinari ne poštuju etički kodeks, tako da danas u novinama čitamo mnogo toga što standardi profesije ne dozvoljavaju. Porazno mi je saznanje da mnoge naše kolege čak ni ne znaju da postoji Kodeks novinara Srbije.

2. POLITIČKO-FINANSIJSKI UTICAJI I NETRANSPARENTNOST VLASNIŠTVA

U mnogim medijima se danas ne zna ni ko je gazda ni ko ih finansira. To dovodi do toga da čitaoci ne znaju čije stavove medij zastupa, a novinari pribegavaju samocenzuri da ne bi naljutili gazde. Takođe, mediji ne služe osnovnoj svrsi, informisanju, nego šalju poruke svojih gazda i finansijera.

3. NEPOŠTOVANJE PRAVA ZAPOSLENIH

Novinari rade za male plate, honorare, često i bez njih. U strahu da ne ostanu i bez takvog posla, pribegavaju samocenzuri.

4. OPSTRUKCIJA DRŽAVE U REŠAVANJU MEDIJSKIH PROBLEMA

Država odugovlači sa donošenjem seta medijskih zakona, čime produžava agoniju medija. Takođe, prilikom pisanja novog Zakona o javnom informisanju i Zakona o elektronskim javnim servisima, pokušava da uspostavi politička rešenja, kao što je ukidanje pretplate, a ne stručna!

5. NEADEKVATNO PRAVOSUĐE

Pojedini sudovi drakonski kažnjavaju medije, ne vodeći računa o evropskim standardima i domaćem zakonodavstvu. Trenutno, na delu je pokušaj Apelacionog suda u Novom Sadu da previsoko dosuđenim odštetama, čak i mimo Ustava Srbije, pozatvara lokalne medije u Apatinu.

Dinko Gruhonjić,
predsednik Nezavisnog društva novinara Vojvodine

1. AUTOCENZURA

Cenzura je toliko uznapredovala da se pretvorila u autocenzuru, koja je najveći problem novinarstva u Srbiji, gde u ponižen novinarskoj profesiji dominira izgovor da "moraš vezati konja tamo gde ti gazda kaže", mada se često ne zna ko je gazda.

2. NE ZNA SE KOJI SU "PRAVI" MEDIJI, A KOJI "LAŽNI"

Iskreno, sve češće se nalazim u situaciji da me je sramota šta se sve objavljuje i predstavlja kao novinarstvo, ko se sve zove novinarom i šta se sve prodaje na kiosku, a lažno se predstavlja kao novine. Teško mi je da osetim bilo kakvu vrstu solidarnosti sa takvim "medijima" i takvim "urednicima".

3. NE ZNA SE KO SU STVARNI VLASNICI MEDIJA U SRBIJI

Da se zna, onda bi građanima ovdašnjim štošta bilo jasnije: ko za koga, a protiv koga radi, i zašto. I gde je tu, zaboga, informisanje, o dubinskim analizama i istraživačkom novinarstvu da ne govorimo. Uz časne izuzetke, koji se uglavnom nalaze na internetu, ovde prevladava princip izveštavanja "brzo, kratko i odvratno". Ali, ne treba zaboraviti, šta god mislili ti "medijski moguli", da građani nisu idioti i da ti, nazovi mediji, ne mogu kreirati paralelnu stvarnost koja toliko odudara od svakodnevnog, bednog života. Ako ne verujete meni, pitajte Borisa Tadića i njegove "marketinške magove".

4. DRŽAVA I DALJE NASTAVLJA DA PROIZVODI "DIRIGOVANI HAOS"

Sa sprovođenjem medijske strategije neoprostivo se kasni. I ova vlada, kao i one prethodne, drži se taktike namernog odugovlačenja u regulisanju medijskog tržišta, koje ne postoji. O tome svedoči činjenica da u ovako maloj i siromašnoj zemlji postoji više od 1000 registrovanih medija. Da postoje tržišna pravila, opstali bi samo najsposobniji i najprofesionalniji. Ovako, medija ima previše, pa kad se podeli tržišni "kolač", ispada da su svi mediji manje-više ubogi siromasi. A siromasima država i njeni tajkuni mnogo lakše upravljaju.

5. NIJE IZVRŠENA LUSTRACIJA, NIJE BILO KRIVIČNIH SANKCIJA ZA RATNOHUŠKAČKO NOVINARSTVO

U skladu sa proklamovanom politikom "zagledajmo se u svetlu budućnost, manimo se prošlosti", dobili smo što smo i tražili: tabloidiotizaciju medija u Srbiji, koju predvode najbolji učenici velikih "novinarskih" hulja iz devedesetih godina prošlog veka, a neretko i same te hulje iz devedesetih upravljaju važnim medijima u Srbiji. To je razlog što veliki broj naših "glavnih" medija i danas seje mržnju. Poruka da je dozvoljeno krasti, ubijati i huškati, a da se za to ne snose krivične i moralne sankcije, najgora je moguća poruka građanima Srbije, naročito onim mlađim, koji devedesetih godina zaista nisu ni luk jeli, ni luk mirisali. To je laž u kojoj je nepodnošljivo živeti.

medija i dalje je uglavnom nepromenjen. Pošto je iznos smanjen, a broj njegovih korisnika ostao isti, logično je da je svakom korisniku pripalo manje. Prema podacima Agencije za privredne registre, u Srbiji ima više od hiljadu medija, što je izuzetno velik broj u odnosu na broj stanovnika. To sve u prevodu znači da se dobrom delu medija crno piše i da mnogih od njih uskoro neće biti.

Situacija u štampi verovatno je i najgora. U poslednje tri godine, profitabilno su poslovala samo četiri dnevna lista, dok skoro polovina nedeljnika ne posluje s profitom. Takva situacija direktno utiče na sadržaj medija, i u smislu uređivanja, i u kontekstu neposrednog novinarskog rada. S jedne strane, vlasnici, direktori i urednici prinuđeni su da "budu dobri" ili s političarima, ili s biznismenima, ili i s jednima i drugima. Obični novinari pak uglavnom jedva preživljavaju, te postepeno postaju vrlo podložni korupciji, autocenzuri i uticajima raznih vrsta. "Mediji se udvaraju publici ili državi i oglašavačima... Pritisak na medije će se pojačavati i sve je manje prostora za profesionalno delovanje", rekla je u aprilu 2013. Jovanka Matić iz Instituta društvenih nauka

Pored malih privatnih medija, opšta besparica najteže je pogodila RTS. Plate mesecima kasne, malo je novih projekata, a za normalno funkcionisanje javnom servisu trenutno nedostaje približno 40 miliona evra na godišnjem nivou. U toj situaciji, pitanje je kako će novi način finansiranja – po svoj prilici, ukidanje pretplate i finansiranje iz budžeta – uticati na dalju sudbinu ove kuće. Po mnogima, to je najlošije moguće rešenje, koje se u više navrata pokazalo kao neuspešno, pre svega zbog toga što je omogućavalo jak uticaj države, tj. aktuelne vlasti, na sadržaj informativnog programa. Nisu, razume se, rešeni ni drugi problemi javnog servisa, a Zakon o elektronskim javnim servisima biće usvojen baš kao i Zakon o javnom informisanju – ne zna se kad, kako ni kakav.

S obzirom na činjenicu da danas u Srbiji mediji predstavljaju najomiljenije oružje za sukob s neprijateljima i najprofitabilniju PR službu; da novinari žive na rubu siromaštva, a vlasnici se bore za opstanak svojih kuća; da ne postoje adekvatna regulativa i transparentan način finansiranja prevelikog broja medija, nije zapravo ni čudo kako se zaboravlja na posao zbog kojeg mediji i postoje: javni interes kao ideal novinarske profesije, nešto je što se pominje još samo u udžbenicima. U čitavoj toj tužnoj priči, najtužnije je što će, pre ili kasnije, medijska agonija proizvesti generacije koje će se hraniti tabloidnim sadržajima, biti apsolutno podložne svakoj vrsti manipulacije, sklone da poveruju svemu o čemu ih iz senke obaveštavaju nepoznati vlasnici i politički ili finansijski instruirane sive eminencije... Koliko god se beznadežnom činila, situacija još uvek nije tako crna. Ima tu, oko nas, pametnog sveta koji se poslednjim snagama drži za ostatke zdravog razuma i pokušava da misli svojom glavom. Sat, međutim, otkucava i samo od strogoće Brisela i jačine njegovih šamara zavisi da li će taj i takav pametan svet ubuduće imati šta da čita, gleda i sluša.

Mi, sami, očigledno smo nesposobni da uredimo bilo šta, pa i medijsku scenu. Što je već tema neke druge tužne priče. ¶

TAMARA SKROZZA

Hegel bez češalj

Na bini posadiše razne perunike i suncokrete, ko da poče program, Predsednica, sa 'vaki dekolte, odloži belu modernu torbu i povede kolo, smota ga nekoliko puta, publika u sumi i broju od nekoliko komada dade aplauz

foto: D. Todorović

Stave su mesto, selo, podno Medvednika, u istoriju poznato što odatle, bio knez, Ilija Birčanin, koga Turci posekli 1804. Novija istorija beleži i da nedaleko Stava, u Bobovske bare, đeneral Ratko Mladić im'o, ima, pčelinjak sa 201 košnicu. Poslednjih godina letopis Stava piše Dan kupine, ne zna se šta će im to, vele da bi selu bolje išlo da su opravili sabor u Đeneral pčelinjaku, kako bilo, vreme će pokazati, jerbo ispalo da to takoreći prva manifestacija u ovu rekonstrukciju Srbije, šta će iz kupine izaći. Rano je reći, ali svi se slažu da materijala i potencijala ima za kapitalan i svaki drugi napredan uspeh.

ŠAROVINA RAM

Dakle, poslednja nedelja u mesecu, tačno 28. avgust. Nakraj sela, mesta, prema Medvedniku, s leve strane, seosko igralište. Šta ima, ima da momci u dresovi, jednima na opremu piše Policija Lazarevac, šutaju loptu. Po igralište, više desno, da se bude precizno, beli šatorčići pod koji kupina proizvodi i narodna radinost, napred, na prirodno uzvišenje, opravljena bina sa krov. Levo od bina traktor mehanizacija, desno kamion kanister sa vodom. Pozadi, na drugu stranu, na drugi igrališta kraj, u drveće i 'ladovinu, posade koje vikendaški založile roštilj i kotliće. Ispred to drveće i 'ladovinu nekoliko spojenih stolova na koje nekoliko gajbi maline, preko nekoliko gajbi kupina, jedan sa veliku gajbu šljiva. Kupine krupne, ko oraji, jedan daje izjavu da malina 250 dinara, a kupina čet'ri puta jevtinija, 60 dinara. Reporter uze pita, ima li kakav stimulans što doneo kupine, jok, kakav stimulans, kakva dnevnica, don'o što ima, došo u goste, pozvali, pozvali ga da dođe, ima tu druženja, samostalno stig'o, dobro, ima stimulans, ali mali, nije došo zbog stimulans, ne očekuje nikakvu vajdu...

Vrućina udarila, pod oni beli šatorčići slabo čega, ima suvo cveće, ima čajevi, ima Andra Vuk štand, Andra ima majicu, belu, Dan kupine, ima svoj muzički CD, integralni vez, narodna kola, narodne pesme, sve on autor. Zove se Andra Vuković, umetnički Andra Vuk. Andra na štandu ima i rakiju, uramljenu poruku, koju čita, Sve oči su uprte u vas, naglašava reč Rekonstrukcija, pokazuje macu uz poruku, pokazuje kucu, ponavlja, Rekonstrukcija. Ako slikate, kaže Andra Vuk, evo i ovo, čita reči ispisane na kartonu, Kad me stisnu muke sa svih strana/ S obe ruke za flašu se držim/ Nisi piće, ti si meni hrana/ Lakše mi je s tobom da izdržim. Nije on autor, autor Vlada, familija, trenutno nije tu, rođaci, ima 25 kuća Vukovića...

Reporter krene dalje u tu ponudu, na jedan šatorčić-štand plakat manifestacije, piše, Organizator Građani Stava, pokrovitelj Grad Valjevo. Na štandovi kandirano voće, med, sok od malinu, sok od kupinu, višnju, sirupi od sve to, rakija od sve, a ima i štrudla, pita, kupinovo vino... Na jedan štand sve nabrojano, plus slanina, uštipci, turšija, na kanap okačeno razno pletivo, veliki šaren ćilim... Do to čudo od ponude takoreći zid, veliki, sa raspoređene slike u ekološke ramove, ima jezera, druge vode, ima snega, ima manastira, još umetnosti. Autor veli, 600 dinara komad, ima razni motivi, uglavnom priroda, manastiri su mu novitet. Ima Kopaonik, Drina, ima nešto i sa strane, more sa

stenama, ima Ameriku... Kod njega su najvažniji ramovi, ima ramove od šarovine, osušena stabljika kukuruza, ima i ramove od breze, platana, kamenčića, kore drveta, vinove loze, bora, ima i vrbu iz reke i crni grab. Slike idu, kako ne idu, bio na razni sajmovi.

Na bini jedan u belu kratkoruku košulju nije prestaj'o peva, *Nije život jedna žena*... stadoše na beton bine stavljaju razno cveće, peruniku, ruže, suncokret, još žutog cveća. Pošto sve bilo u pripreme reporter se vrne do gajbe sa kupinu, i onu veliku gajbu sa šljive. Seljak sa šljive uz'o objasni novinarima da ne valja kad rodi, ne valja kad ne rodi. Prošle godine kupina bila 180, sad 60 dinara. Šljiva bila 24, sad 8 dinara, kol'ko je to puta jevtinije, tri puta, šta da radi, da usprema, jok, nek propadne... U svu tu problematiku među novinare stiže vest da na lice mesta stig'o lično Vita što ga zovu Hegel, visoki dužnosnik SNS koji na položaju Zamenika gradonačelnika Valjeva. Rekoše da gospodin Vita viđen sa češalj koji mu viri iz zadnji džep, što siguran znak da će nastupi.

SVE SE VIDI

Novinar stade da se zanima sa događaji na binu, prođe folklor iza i u 'ladovinu, u sve uze dominira žensko u laku i u više boja haljinu. To žensko, koje predsednica Mesne zajednice, imađaše u crno ofarbanu kosu, pa skupljenu, vezanu, pozadi, oko vrata lanac, na 'aljinu 'vaki dekolte, moderne sandale sa pluta platformom, u jednu ruku belu modernu torbu, u drugu plavu modernu lepezu. Bi vreme početka manifestacije, i poče, Predsednica pred binu odloži belu modernu torbu pa poče kolo, smota ga nekoliko puta, bi kraj prve i uvodne tačke. Publika u sumi i broju nekoliko komada, dade aplauz, novinaru skrenuše pažnju da u publiku i najviši prisutni SNS čin, gospodin Vita, u društvu sa još jedan SNS primerak, gospodin Rajko, koji ima tu JUL biografiju, koji ima mnogo bezobrazan K nadimak i koji linkovan bude takoreći zamenik direktora Centra za kulturu Valjeva. Reporter uze istraživački zagleda dvojac, gospodinu Hegelu nigde ne virio češalj, što, pokazaće se, bio loš znak.

Na binu stupi žensko, Dobar dan i dobro došli na 6. manifestaciju Dani kupine, možete videti izložbu kupina i proizvoda od kupina, izložbu narodnog stvaralaštva i domaće radinosti, izložbu pasa, gađanje glinenih golubova, sportske aktivnosti, zabavni program, grupu pevača... U ime organizatora uze nastupi komplet predsednica MZ Ana Mladenović, Dobar dan i dobro došli na 6. manifestaciju Dani kupina, čast mi je da vas pozdravim sve i da vam poželim dobrodošlicu, posebno pozdravljam prijatelje manifestacije koji su nam pomogli u realizaciju... Čast da otvori manifestaciju dobi Dragan Jeremić SPS direktor Direkcije za izgradnju Valjeva, gospodin koji je pored svi odgovorni poslovi stig'o bude magistar na temu štampe, sa mentori ocenom da to prevazilazi magistarski rad, na domicilnom Megamića univerzitetu gde jedno vreme bio direktor Fakulteta za menadžment u Valjevu. Gospodin Jeremić bi doktorski eksplicitan i razvojan, Ovo je sjajan povod da vidimo šta sve u Valjevu i oko Valjeva ima.

VRHUNAC: Malo kolo za goste

Krenu taj program, biće folklor, reporter bi slobodan pita gospodina Vitu, koji im'o brkove šešir i naočare za sunce, kao najviši i prisutni SNS čin, zašto gospodin Vita nije otvorio manifestaciju. Gospodin Vita samo manu rukom, k'o da reče, Sve se vidi, gospodin Rajko, koji tkđ imaše naočare za sunce, uze dopuni, Sve se vidi ko dan! Reporter bi slobodan pita najviši prisutni SNS čin, moreli ga slika, gospodin Vita samo manu rukom i još okrete glavu. Šta će, kud će, reporter bi slobodan uslika gospodina Vitu i gospodina Rajka s leđa, kako tako sede i gledaju i uživaju u program.

Na bini uze nastupa mali folklor, konji sa fijakerom odmaraju na sred to igralište, reporter 'vata ladovinu, ono drveće na drugi kraj. Kad tamo, do taj gulaš kotlić, na klupi, za stolom, takoreći najviše rukovodstvo manifestacije i drugih resora. Tu gospođica Predsednica, tu SPS gospodin Jeremić, gospoda Vita i Rajko. Gospodin Vita sa brkovi, šešir, skinute naočare, niđe češalj, značajno naglasi, Jesam rek'o, nema izbora, samo rekonstrukcija. Onda sve podvuče sa jednu Hegel misao, Niko nije heroj u svom selu!

Posle takve literature reporteru osta da se relaksira u nastavku programa. Na bini bila grupa pevača, muška. Pevaju baš muški, jedan veli, što pevaju jbš im majku. Grupa pevača završi, ali, nekolicina oko bine viknu, još, još, bi još, *Sitan dinar, po dinar, u šarenu torbu/ Daj mi mala tvoje usne večeras na probu*... Sa to program raspoloženje novinar nabasa na jednog koji 'oće nešto veli, tko je on, on je SNS član Gradskog veća Valjeva zadužen za strateška planiranja i projekte. Pa šta veli o kupine on što je za strategiju i projekte, nije on za kupine, za kupine je gospodin Vita, gospodinu Viti u resoru privreda i poljoprivreda, on zvanično predstavlja Grad, ali ne zna šta mu je došlo da ga ne predstavlja, da neće sa mediji sarađiva... Biće da su neki nesporazumi stade se elaborira SNS gospodin za strateško planiranje i projekte.

Napred na bini ko da bi neka pauza, novinar udari džadom kroz Stave, vašar, s obe strane puta tezge, šatre. Narod vata 'ladovinu uz zidove kuća. Pred jednu kuću, kafanu, živa muzika, ženski glas veli, *Milovanja nikad dosta*... Na kartonu obaveštenje Praseće pečenje, na tarabu plakat Jugodiska od pre Hrista, sa sliku na kojoj piše Dragan Nastić Nale. Gospodin Nale, koji SNS umetnik na funkciju predsednika Upravnog odbora Centra za kulturu Valjeva, nastupa kasnije, kad zađe sunce, kad bude vreme za pravu umetnost. Na iskraju Stava najveća šatra, unutra cigovani stolnjaci, na šatri slike estradnih zvezda, Esad Plavi i jedan što se zove Buzuk, od kafane na čijoj tarabi pevač Nale slika pevačica još na temi *Milovanja nikad dosta*... ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Pozovi obezbeđenje radi ubistva

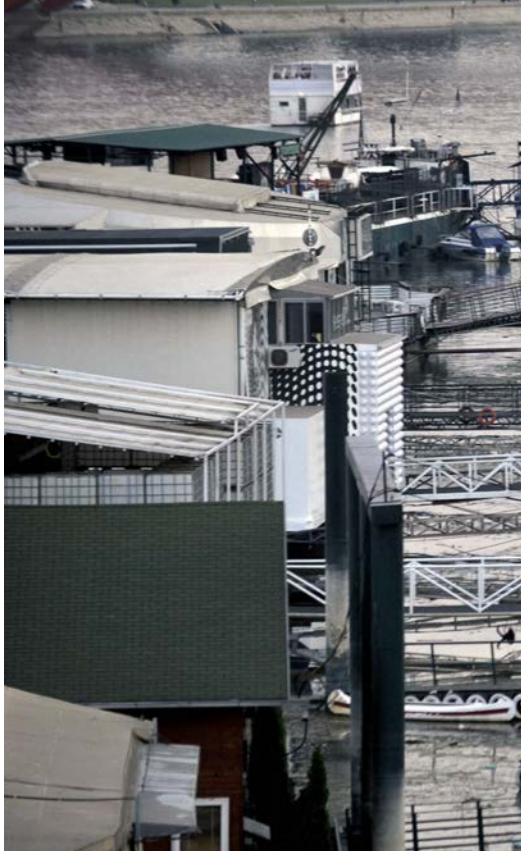

"Da li smo postali zaplašeni svim i svačim? Da su ljudi počeli da vrište, da viču, možda bi ove budale, kad tako moram da kažem, zastale. Pričao sam sa mladim ljudima posle Fedorove smrti. Većina njih više ne razmišlja, da kažem, normalno. Deo njih bi da se sveti, a deo smatra da je to što se desilo normalno – tuča je tuča. Ja ne znam koje je od ta dva mišljenja luđe. Jednostavno, navikli smo da nemamo državu", kaže za "Vreme" Filip Čolović, brat ubijenog Fedora Frimermana

Na Novom groblju, u ponedeljak 29. jula, sahranjen je Fedor Frimerman. Ubijen je u noći 25. na 26. jul. Pretuklo ga je dvadesetak radnika obezbeđenja splavova pored Starog savskog mosta. Pre toga je sa dva prijatelja bio gost splava "Saund"; obojica su povređena u tuči.

Nakon privođenja dvadesetak osumnjičenih za učestvovanje u tuči, policija je zadržala trojicu – Denisa P. (39), Negomira U. (25) i Dejana M. (39) – zbog "postojanja osnovane sumnje da su počinili krivično delo teško ubistvo".

Klub u kome je počeo konflikt je na svojoj Fejsbuk strani saopštio da "iz saosećanja sa najbližima nastradalog Fedora, neće raditi do kraja meseca". Na istoj društvenoj mreži delio se broj računa na koji se mogla uplatiti donaciju za sahranu kako bi se pomoglo Frimermanovoj porodici.

GLUPOST CARUJE I GLUPOST KLADE VALJA

Dan nakon vesti o smrti Fedora Frimermana, prijatelji preminulog su se okupili na mestu ubistva. Oko 200 ljudi je palilo sveće i ostavljalo cveće na travnjaku ispred splava "Saund". Tišina je bila tolika da se čulo samo rukovanje okupljenih. Kada je zapalio sveću, jedan visoki momak ju je bacio na splav. Ugasila se u vazduhu i ostala na belom krovu "Saunda". Novinarka Televizije B92 nije mogla da pronađe nikog ko bi nešto rekao pred kamerom. Sa obližnjih stepenica ceo skup je gledalo desetak policajaca u civilu. Motorolom su komunicirali sa dve interventne ekipe koje su sa maricama bile skrivene kod Brankovog mosta; na društvenim mrežama se provlačila priča o osveti, o paljenju splava...

Posle sat vremena stajanja oko zapaljenih sveća, izvesni mladić je svima zahvalio što su došli, rekao da je sahrana u ponedeljak i da se nada da se Fedorova smrt neće zaboraviti.

U ponedeljak su tabloidi reportažno izvestili sa sahrane.

Pre toga je pisano: u noći između četvrtka i petka na popularnom splavu "Saund" Milan M. (39) je flertovao sa nekom devojkom. Ispostavilo se da ona ima dečka i da je on radnik obezbeđenja tog splava. Dečko je izveo Milana M. sa splava pa su krenuli da se objašnjavaju sve dok neko nekog nije udario. Onda se umešao Frimerman – koji je sa Milanom M. bio na splavu – i hteo da smiri situaciju. Sledeća scena je da dvojica gostiju splava leže na travnjaku, a udaraju ih članovi obezbeđenja "Saunda" i splavova pored. Deset minuta je dvadesetorica njih udaralo i gazilo dvojicu koja leže. Nakon toga je stigla hitna pomoć, konstatovala da je Frimerman mrtav, a Milana M. odvezla na Vojnomedicinsku akademiju sa teškim povredama. Tu negde je bio i njihov treći prijatelj koji je završio sa lakšim povredama.

Ovo je jedno viđenje, a ima i drugo: Milan M. je zakačio ramenom radnika obezbeđenja (ili ga udario) nakon čega je došlo do tuče, a kraj je isti.

"U svakom slučaju, u pitanju je najobičnija glupost", kaže za "Vreme" Filip Čolović, brat nastradalog: "Ja neću ništa da prejudiciram – istraga će pokazati – ali ono što je definitivno istina jeste da je moj brat mučki ubijen."

Posle saslušanja navodno svih koji su učestvovali u tuči, policija je trojicu privela dežurnom istražnom sudiji Višeg suda u Beogradu koji im je odredio pritvor od 30 dana. Kako su u Ministarstvu unutrašnjih poslova rekli za "Vreme", privedeni nisu pripadnici navijačkih grupa niti su osuđivani.

Iako je to postao stereotip, zašto bi se neko uopšte pitao da li su radnici obezbeđenja – krupni momci koji stoje na ulazu i brinu o redu i miru – ljudi sa sumnjivom prošlosti? Zato što Srbija nema zakon koji uređuje oblast agencija za fizičko-tehničko obezbeđenje (FTO). U stvari, to pitanje uređuje 15 različitih zakona, a to znači da nije precizno definisano koja je uloga takvih agencija u sistemu bezbednosti države, koja su njihova ovlašćenja i ko ih kontroliše; nisu definisani ni uslovi koje pojedinci i firme treba da ispune da bi se bavili ovom delatnošću.

AGENCIJE ZA KRIMINAL

"To u praksi znači da službenici obezbeđenja rade za male pare jer nemaju

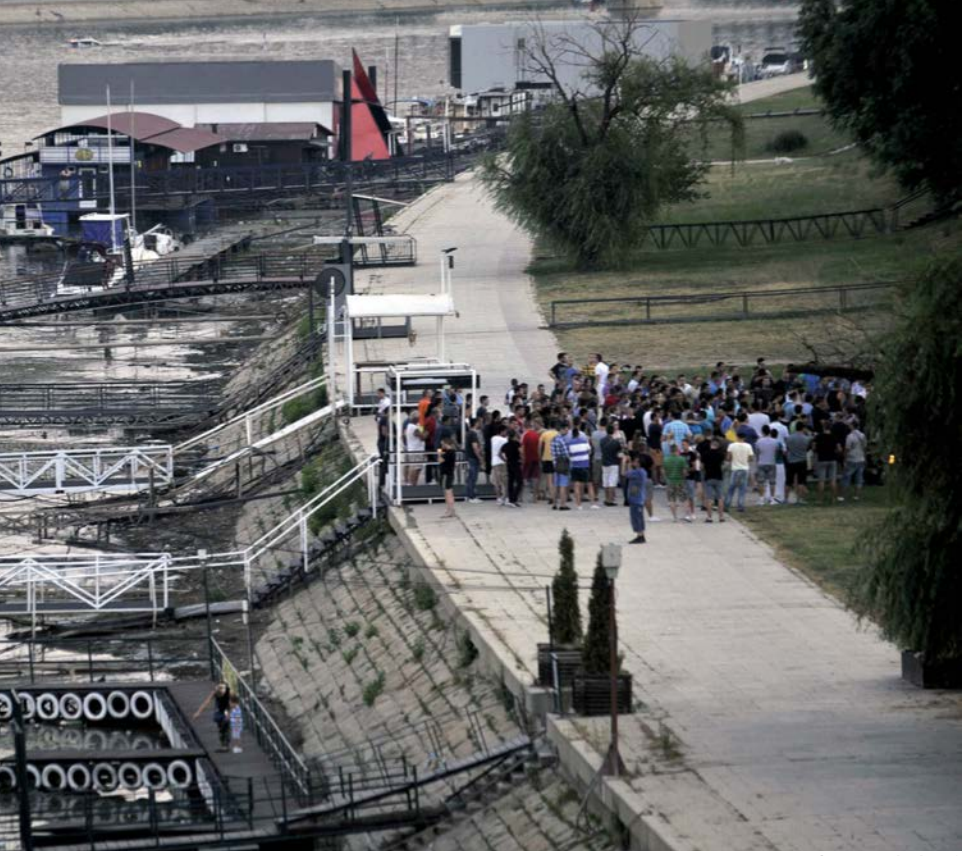

foto: M. Milenković

MESTO ZLOČINA: Protest ispred splava "Saund"; ubijeni Fedor Frimerman

nikakvu struku – nikakav ispit. Osim toga, slaba je bezbednosna provera njihove podobnosti – MUP kontroliše samo one koji nose oružje, ali je procedura duga i površna", kaže za "Vreme" Marko Milošević iz beogradskog Centra za bezbednosne studije. "Pored ove grupe službenika, cveta pojedinačni angažman na čuvanju splavova i kafića koje rade, pored pripadnika obezbeđenja, i ljudi iz kriminogenih sredina, ali i policajci posle radnog vremena."

Beogradski Centar za istraživačko novinarstvo (CINS) je još 2010. godine (nakon što su radnici obezbeđenja jednog novosadskog noćnog kluba prebili Strahinju Miloševića, tadašnjeg mladog košarkaša Partizana) objavio opširnu priču o FTO preduzećima. "Osim nekoliko velikih kompanija koje se bave obezbeđenjem, u Srbiji deluje nemali broj sitnijih igrača u tom poslu, koji po pravilu predstavljaju paravan za neke druge, nelegalne poslove", piše u CINS-ovom istraživanju (vidi "Vreme" broj 1006).

Inače, zakon o privatnim obezbeđenjima se izrađuje od 2003. godine. Trebalo je da prođe deset godina da bi se jedan predlog našao u skupštinskoj proceduri. Iako je "pušten" uz oznaku "hitno" – ko zna kad će postati važeći (vidi okvir "Šta kad konačno stigne zakon").

Vlastimir Vukelić, zamenik načelnika Odeljenja za suzbijanje krvnih i seksualnih delikata, kaže za "Večernje novosti" da kada u ugostiteljskim objektima dođe do tuča u koje se umešaju (ili ih izazovu) članovi obezbeđenja, oni koriste prekomernu silu, a vlasnici klubova brišu snimke sa sigurnosnih kamera i za to – ne mogu da odgovaraju. Vukelić dodaje i da "ljudi iz obezbeđenja štite jedni druge, napadnuti uglavnom ne može da precizira ko ga je tukao, a s obzirom na to da su skoro svi pod dejstvom alkohola ili droga, teško je utvrditi istinu".

Uprkos svim teškoćama u radu, podaci iz MUP-a govore da je broj krivičnih dela na teritoriji grada Beograda od početka godine ipak manji nego za isti period prošle godine – 278 ovogodišnjih dela prema 315 iz prve polovine prošle godine.

SPLAVARSKA ŽALOST

Na Fejsbuk strani splava ispred koga se desila tuča u kojoj je Frimerman izgubio život, objavljeno je saopštenje u kome se, između ostalog, kaže: "Iako je u ovom tužnom trenutku manje bitno, u cilju potpunog i tačnog informisanja javnosti i sprečavanja daljih špekulacija, želimo da istaknemo sledeće: Pomenuta tuča desila se na travnatoj površini Savskog keja. Činjenice su da razmirice nisu ni započele u našem objektu, da u klubu nije bilo ikakvih incidenata, niti je obezbeđenje izbacivalo goste, kako se ovih dana interpretira u medijima. To se sve može i videti na video snimku, »

Statistika ugostiteljskih incidenata

Iz MUP-a za "Vreme" kažu da su u ugostiteljskim objektima na teritoriji Beograda u prvoj polovini 2013. godine evidentirana ukupno 724 incidenta, od kojih se 625 dogodilo u samom objektu, a 99 u bašti ili ispred objekta. Od tog broja, slučajeva vređanja, zlostavljanja, izazivanja i učestvovanja u tuči (čl. 6, st. 3 Zakona o javnom redu i miru) bilo je 156, lake telesne povrede zadobila su 132 lica, teške telesne povrede – 32 lica, a za 72 lica nije utvrđen stepen povreda. Među povređenim licima je i osam policijskih službenika (dve osobe sa teškim telesnim povredama i šest osoba sa lakim povredama).

Prema raspoloživim podacima, od ukupnog broja incidenata, u istom periodu, u 23 slučaja su učestvovali radnici obezbeđenja ugostiteljskih objekata.

Krivična dela sa elementima nasilja su: nasilničko ponašanje – 16, napad na službeno lice u vršenju službene dužnosti – osam, ubistvo u pokušaju – sedam, teška telesna povreda i ubistvo – po tri, teško ubistvo u pokušaju i učestvovanje u tuči – po dva. Takođe, protiv 362 lica podneta su 284 zahteva za pokretanje prekršajnog postupka zbog izvršenih 285 prekršaja u ugostiteljskim objektima. Od ovih prekršaja 54,7 odsto slučajeva odnosi se na učestvovanje u tuči.

Šta kad konačno stigne zakon

Od kada je 1993. ukinuta opštenarodna odbrana i društvena samozaštita (ONO i DSZ), oblast privatnog obezbeđenja nije regulisana. Pored nekoliko nacrta zakona, u Skupštinu 2003. godine dospeva MUP-ov predlog, koji je povučen na doradu i nikada nije ponovo vraćen. Godine 2010. izrađen je novi nacrt (predlagači su MUP i Privredna komora Srbije). Posle javne rasprave, početkom 2012. našao se u Skupštini. "Taj zakon je podeljen na dva zakona – o detektivima i o privatnom obezbeđenju. Prvi je imao katastrofalne odredbe te je beogradski Centar za bezbednosne studije alarmirao službu poverenika, koji je insistirao da se detektivski zakon povuče iz procedure. To je i zakon o privatnom obezbeđenju stavilo na led", kaže Marko Milošević iz Centra. U maju 2013, pred Skupštinom se pojavio predlog ovog zakona u finalnoj formi i to po hitnoj proceduri.

"Najveći domet ovog predloga zakona je svakako regulacija oblasti privatnog obezbeđenja", objašnjava Milošević i dodaje: "Pored toga, definisanjem različitih licenci obezbediće se kvalitetnija usluga obezbeđenja, standardizovaće se sektor i porašće cena rada. S druge strane, po mom mišljenju, dve su manjkavosti: prva je da zakon, za razliku od bugarskog i hrvatskog zakona, ne definiše i proveru vlasnika firmi. To je u Srbiji bilo evidentno u slučajevima firmi 'Polito' i 'Total Security' koje su držali Darko Šarić i Milan Lazarević zvani Laza Bombaš, 'lica od ranije poznata policiji'. Druga bojazan je u stvarima praktične primene zakona. Naime, u obrazloženju se navodi da primena zakona ne iziskuje nikakva sredstva. Pošto MUP treba da vrši nadzor nad ovim sektorom, a imajući u vidi da u sektoru privatnog obezbeđenja radi oko 40.000 ljudi, postavlja se pitanje hoće li se zakon primenjivati, ako MUP ne bude imao dovoljno ljudi da ga kontroliše."

koji je kao dokazni materijal predat nadležnim istražnim organima. Važno je, takođe, naglasiti da klub "Saund" ne obezbeđuju pripadnici bilo koje navijačke grupe, već da usluge obezbeđenja duži niz godina vrši profesionalna agencija za obezbeđivanje."

Ne kaže se međutim koja agencija je u pitanju.

Ovo saopštenje na Fejsbuku ima dosta komentara i oni se mogu svrstati u dve grupe: jedni psuju i splav, obezbeđenje i državu; konstatuju da se društvo vratilo u devedesete kad se ubijalo zbog pogleda; ironično komentarišu to što je u saopštenju agencija opisana kao profesionalna; predlažu da se splav zatvori zauvek, da se svi pohapse itd... Druga grupa komentara brani "Saund" govoreći da se nesreća mogla desiti bilo gde, da je to već 18 godina najbolje mesto za izlazak, da neće prestati da izlaze tamo...

Jedan iz prve grupe je pitao zašto se menadžment splava nije ponudio da plati sahranu ubijenog .

SRBIJA GA JE UBILA

"Da je moj brat stradao na bilo koji drugi način, ja bih to podneo na dostojanstven način i ne bih sad ni razgovarao s vama niti bih dozvolio da se razne neistine razvlače po tabloidima. I njegovo društvo i ja osetili smo da – ako mogu tako da kažem – njegova smrt, na neke duže staze, mora da ima neki smisao", kaže brat ubijenog Filip Čolović i nastavlja: "Ja ne znam kud ide ovo društvo. Mene iz policije još niko nije zvao. Od prijatelja sam saznao da mi je brat ubijen. Meni je to strašno. To jednostavno nije normalno.

Da li je ta sila postala toliko jaka da niko ne sme da reaguje? Da li smo postali toliko zaplašeni svim i svačim? Da su ljudi počeli da vrište, da viču, možda bi ove budale, kad tako moram da kažem, zastale, možda bi se zapitale... Pričao sam sa mladim ljudima posle Fedorove smrti. Većina njih više ne razmišlja, da kažem, normalno. Deo njih bi da se sveti, a deo smatra da je to što se desilo normalno – tuča je tuča. Ja ne znam koje je od ta dva mišljenja luđe. Jednostavno, navikli smo da nemamo državu. Navikli smo na to da društvo neće da pomogne... Ono što je najgore, počeli smo da na sve te pojave reagujemo kao da su normalne i samim tim mislim da smo postali jedno bolesno društvo. Zbog toga Fedorova majka sada tvrdi da ga je ubila – Srbija", završava Čolović.

Nakon što je u septembru 2009. u centru Beograda grupa navijača Partizana krvnički napala francuskog državljanina Brisa Tatona, on je preminuo. U Srbiji je proglašen dan žalosti, a srpska javnost je glasno istupala protiv huligana koji su naružili ugled Beograda u svetu. Tadašnji potpredsednik Vlade Božidar Đelić uveravao je građane da ubistvo Tatona neće uticati na viznu liberalizaciju, ali će se registrovati u izveštaju Evropske komisije. On je dodao da je uveren da će Srbija kao zemlja koja neguje toleranciju žestoko kazniti vinovnike napada.

Kažnjavanje vinovnika ubistva Tatona u zemlji tolerancije sprovodi se već četiri godine.

Tokom paljenja sveća ispred splava "Saund", među okupljenima nije bilo političara, javnih ličnosti, nevladinih organizacija, građana koji nisu poznavali ubijenog Fedora Frimermana. ¶

MIRKO RUDIĆ

VREME USPEHA!
Klub dobrih poslovnih ideja
REDOVNI PODLISTAK NEDELJNIKA "VREME", IZLAZI SVAKOG PRVOG ČETVRTKA U MESECU

MILICA GRKOVIĆ-POPOVIĆ,
MESSER TEHNOGAS AD

Najhladnija tečnost na svetu

KLAUDIO ĆEZARIO, UNICREDIT BANKA

Uvek korak ispred tržišta

Intervju: Klaudio Ćezario, predsednik Izvršnog odbora UniCredit banke

Uvek korak ispred tržišta

"Ukoliko posmatramo bankarsku industriju ne samo u Srbiji već i u celom svetu, primetićemo da se proizvodi i usluge, pa čak i njihove cene, ne razlikuju mnogo. Međutim, ono što zaista može da napravi razliku između banaka je način na koji one uslužuju svoje klijente. Mi u UniCreditu težimo da steknemo prednost na taj način što klijente postavljamo u centar naših aktivnosti"

Od maja 2012. Klaudio Ćezario je predsednik IO UniCredit banke. Svoju karijeru u bankarstvu započeo je još 1985. u Banco di Sicilia, a za "Vreme" govori o specifičnostima srpskog bankarskog sektora, poslovanju UniCredit banke, kao i o njenim društveno odgovornim akcijama u Srbiji.

"VREME": Bili ste direktor strategije, planiranja i kontrole UniCredit banaka u regionu Centralne i Istočne Evrope (CIE). Koje su karakteristike srpskog bankarskog tržišta u odnosu na ova dva regiona za koja ste bili zaduženi?

KLAUDIO ĆEZARIO: Nakon nešto više od godinu dana provedenih u Srbiji, moram da priznam da je moje prethodno iskustvo dolazak ovde učinilo mnogo lakšim. Naime, bio sam dobro upoznat sa svim onim sa čim ću se susresti, tako da sam imao jasnu sliku o aktivnostima banke i poziciji na tržištu. Znao sam da dolazim u banku koja je izuzetno uspešno poslovala u prethodnih nekoliko godina, koja je kontinuirano poboljšavala tržišno učešće po različitim parametrima i koja je, u veoma kratkom vremenskom periodu, uspela da se pozicionira kao treća na srpskom tržištu kada je u pitanju ukupna aktiva.

Takođe sam bio upoznat sa činjenicom da Srbija ima snažan i zdrav bankarski sistem koji je, čak i tokom perioda krize, uspeo da se izbori sa svim nedaćama. Bio sam svestan toga da dolazim na tržište koje karakterišu manja koncentrisanost i veća konkurencija među bankama nego na drugim tržištima. Na tržište koje pruža različite mogućnosti, ali ujedno zahteva od banaka da ulože dodatni napor kako bi razvile sofisticirane proizvode, ali i da pronađu način da podstaknu korišćenje već postojećih, kao što su recimo platne kartice ili elektronski kanali (internet i mobilno bankarstvo, multifunkcionalni bankomati). Upravo su ti inovativni, moderni proizvodi i usluge bili u fokusu prethodne godine. UniCredit je, ponudivši takve proizvode i usluge, postala banka prvog izbora za veliki broj novih klijenata.

Kako ocenjujete poslovanje UniCredit banke u proteklih nešto više od godinu dana, koliko ste u Srbiji?

Moram da istaknem da, uprkos otežanim uslovima na tržištu, iz godine u godinu uspevamo da ostvarimo solidne finansijske rezultate, kao i da povećamo tržišno učešće kada su u pitanju najvažniji finansijski parametri. U 2012. godini smo još jednom uspeli da dokažemo našu otpornost na sve potrese tako što smo ostvarili profit, zadržali stabilno poslovanje i povećali klijentsku bazu. Nastavili smo da nesmanjenim tempom pružamo finansijsku podršku kako privredi tako i stanovništvu, obezbeđujući na taj način dodatnu potvrdu naše posvećenosti lokalnom tržištu. Želeo bih da naglasim da, uprkos krizi, nismo smanjili broj ekspozitura i da smo čak zabeležili blagi rast kada je u pitanju broj zaposlenih.

Kako se UniCredit Srbija rangira u odnosu na UniCredit banke u okolnim zemljama?

Od 2001. godine kontinuirano unapređujemo naše poslovanje – naša bilansna aktiva, profitabilnost i operativna efikasnost konstantno rastu, ali i tržišno učešće, broj ekspozitura i broj klijenata. U veoma kratkom periodu uspeli smo da postanemo jedan od tržišnih lidera, a čemu su zapravo podjednako doprineli korporativni i ritejl klijenti odlučivši da upravo mi budemo njihov partner prvog izbora.

Tokom prethodnih 12 godina, povećali smo svoj značaj u okviru UniCredit Grupe, počevši u još većoj meri da doprinosimo ukupnom profitu, a što nam je omogućilo da se pozicioniramo kao važna banka u regionu CIE. Ta pozicija nam obezbeđuje da pružamo podršku ne samo korporativnim klijentima i stanovništvu, već i državi u sprovođenju važnih infrastrukturnih projekata. Želeo bih da dodam da kroz sve naše aktivnosti i način na koji ih sprovodimo potvrđujemo da smo ovde ne samo kako bismo ostvarivali profit, već i da postanemo ravnopravan član zajednice. Moram da priznam da sam prilično optimističan kada je u pitanju budućnost. Uveren sam da dugoročna posvećenost Grupe Srbiji, pozitivna procena potencijala zemlje i njenog razvoja, kao i angažovanje naših zaposlenih, njihov profesionalni pristup i orijentisanost na klijente, garantuju dalji napredak naše banke i na lokalnom tržištu i u regionu CIE.

Koji bankarski proizvodi izdvajaju UniCredit banku na srpskom tržištu?

Ukoliko posmatramo bankarsku industriju ne samo u Srbiji, već i u celom svetu, primetićemo da se proizvodi i usluge, pa čak i njihove cene, ne razlikuju mnogo. Međutim, ono što zaista može da napravi razliku između banaka jeste način na koji one uslužuju svoje klijente. Mi u UniCreditu težimo da steknemo prednost na taj način što klijente postavljamo u centar naših aktivnosti. Za nas bankarstvo predstavlja stvarni život, odnosno razumevanje stvarnih potreba klijenata i obezbeđivanje konkretnih odgovora od kojih će oni imati koristi – uvek i svugde. Zato, mogu slobodno da kažem da to predstavlja našu konkurentsku prednost, ne samo u Srbiji već na svim tržištima na kojima poslujemo. Najpre moramo da razumemo stvarne potrebe ljudi, kompanija i zajednica, a zatim da im predočimo konkretna rešenja za stvarne potrebe. Ukoliko se ponašamo u skladu

s tim, uspećemo da ostvarimo pozitivan uticaj na klijenta čime ćemo osigurati njegovu lojalnost i ostati banka njegovog prvog izbora. Naš prioritet je orijentisanost na klijente, što zapravo čini esenciju svih naših aktivnosti. Zato, u skladu sa zahtevima naših klijenata, konstantno radimo na obogaćivanju palete naših proizvoda i usluga. Trudimo se da ih maksimalno osavremenimo, tako da su naši inovativni proizvodi i usluge ono što nam omogućava da uvek budemo korak ispred tržišta.

Kada je reč o UniCredit banci kao poslodavcu, šta je to što vas čini poželjnim mestom za zaposlenje?

Postoji nekoliko razloga zbog kojih UniCredit Banka u Srbiji predstavlja jednog od najpoželjnijih poslodavaca. To što smo članica međunarodne bankarske grupacije obezbeđuje različite mogućnosti za profesionalni razvoj, ne samo za postojeće već i za potencijalne zaposlene i to kroz različite aktivnosti u vezi sa razvojem, master programe, priliku za karijeru u inostranstvu. Činjenica je da trenutno okruženje zahteva dinamične i fleksibilne ljude, željne znanja i spremne da se suoče sa izazovima. Našim zaposlenima je pružena mogućnost da uvek traže više i da pokreću promene. Interna unapređenja, kako u okviru banke tako i u okviru Grupe, predstavljaju našu osnovnu konkurentnu prednost. Naši zaposleni rastu uporedo sa bankom, oni predstavljaju osnovnu investiciju, bez obzira na godine, pol, poreklo ili bilo koji drugi faktor. Ambicija, strast, volja da se ode korak dalje su u UniCreditu ono što se ceni i podstiče.

Možete li nešto više reći o aspektu društveno odgovornog poslovanja banke, o razlozima zbog kojih UniCredit uzima učešće u njemu, kao i o najvažnijim projektima i akcijama u kojima ste učestvovali?

Kao članica jedne od vodećih evropskih bankarskih grupacija, dobitnice brojnih nagrada za društveno odgovorno poslovanje, u potpunosti primenjujemo program društvene odgovornosti na lokalu. Radimo na dva polja. Kao banka, kroz Mikro marketing program i druge lokalne inicijative pružamo podršku projektima koji su od izuzetne važnosti za građane. Ove aktivnosti podrazumevaju akcije koje uključuju socijalno ugrožene kategorije stanovništva, škole, bolnice, kao i kulturne i sportske manifestacije. Sa druge strane, najveći deo naših CSR aktivnosti sprovodimo uz podršku UniCredit fondacije koja je, u periodu od 2008, uložila preko 1,5 miliona evra u Srbiju. Iz brojnih zajedničkih inicijativa svakako bih izdvojio RAISE Projekat, koji se već pet godina fokusira na jedan od gorućih problema u svetu, migracije. Projekat, koji se sprovodi u saradnji sa Fondacijom "Ana i Vlade Divac", ima za cilj da podstakne ekonomsku i društvenu integraciju izbeglih i interno raseljenih lica. Grantove u iznosu od 2000 evra do sada je dobilo 140 porodica. Na taj način im je pružena prilika da ostvare prihod i postanu ekonomski nezavisni. Značaj ovog projekta je prepoznat, što dokazuju i dve važne nagrade koje su dodeljene našoj banci – "Planeta Biznis" i "Moja Srbija".

Takođe bih želeo da pomenem projekat "Ideja za bolje sutra" koji je u toku, a sprovodimo ga takođe sa Fondacijom "Divac". Fokusiran je na individue i pravna lica koja su imala priliku da predlaganjem ideja za tipične srpske proizvode i usluge učestvuju u konkursu za grantove u ukupnom iznosu od 56.000 evra. Ovaj projekat ima širu dimenziju, jer pored ekonomske održivosti stavlja fokus na proizvode i usluge koji mogu da doprinesu promociji Srbije u inostranstvu i povećanju konkurentnosti izvoza. Izabrano je devet pobednika, a u proces izbora su bili uključeni i naši zaposleni.

Kao poslednji, ali ne i manje važan, želeo bih da pomenem sporazum o saradnji koji je naša fondacija nedavno potpisala sa Fondacijom "Dragica Nikolić". Zajednički ciljevi, koji su usmereni ka pronalaženju rešenja za akutne probleme u zemlji, povezali su naše organizacije čije se misije i interesi umnogome poklapaju. Identifikovali smo zdravstvo, koje danas predstavlja jedan od gorućih problema u Srbiji, kao prvu oblast zajedničkog delovanja koja zahteva urgentna rešenja i brzu reakciju.

Intervju: Milica Grković-Popović, Messer Tehnogas AD

Najhladnija tečnost na svetu

"Tečni helijum se upotrebljava za MRI u bolnicama, tj. kod sistema magnetnih rezonanci, koji omogućavaju formiranje slike unutrašnjih organa i predstavljaju jednu od najmodernijih dijagnostičkih tehnika, kao i za NMR, odnosno sisteme koji se uglavnom koriste u naučnoistraživačkim ustanovama za spektroskopsko određivanje sastava materije, u istraživanjima fizike čvrstog stanja na niskim temperaturama, a zanimljivo je da je najveće postrojenje koje koristi tečni helijum Veliki sudarač hadrona u CERN-u"

Povod za razgovor sa Milicom Grković-Popović, dipl. fizikohemičarem i rukovodiocem prodaje specijalnih gasova i pripadajuće opreme u kompaniji Messer Tehnogas AD, jeste izgradnja nove punionice helijuma u Pančevu. Milica Grković-Popović za "Vreme" detaljno objašnjava osobine helijuma i njegovu primenu – kako u tečnom tako i u gasovitom stanju.

"VREME": Kako je Messer odlučio da investira u punionicu helijuma?

MILICA GRKOVIĆ-POPOVIĆ: Messer Tehnogas AD je vodeća gasarska kompanija u regionu i pre nekoliko godina rešila je da svoj proizvodni program zaokruži izgradnjom punionice helijuma u Srbiji. Srećna okolnost bila je da nam nisu bile potrebne dozvole za izgradnju, jer je reč o postojećim infrastrukturnim objektima u jednom od naša tri pogona Fabrike Pančevo. Proces je započet pre oko četiri godine, u početku "stidljivo", u smislu pokušaja da se obezbedi mala zaliha tečnog helijuma za hitne slučajeve. Vremenom je postalo jasno da je kompletna punionica neophodna. Presudnu ulogu odigrala je svetska kriza u snabdevanju helijumom, koja je započela februara 2011, a kulminirala od septembra 2012. U poslednja dva meseca došlo je do blage normalizacije u snabdevanju, ali kriza i dalje traje, a posledica ove, kao i svake druge nestašice, jeste izuzetno veliki skok nabavnih i prodajnih cena na svetskom tržištu, pa i kod nas.

Sledeća faza počela je pre malo više od godinu dana, izmeštanjem punionice gasovitog azota iz Pančeva u Beograd. Nova

punionica predstavlja značajno tehničko-tehnološko usavršavanje, kojim je omogućena proizvodnja azota do kvaliteta 6.0 (99,9999 odsto N_2); pritisak punjenja je sa 150 bara podignut do 300 bara, što omogućava znatne uštede u transportu za velike potrošače.

Adaptacija postojećeg prostora izvršena je u proteklih nekoliko meseci – prostor u potpunosti zadovoljava sve bezbednosne zahteve, s obzirom na to da se nalazi na lokaciji za proizvodnju i punjenje vodonika do kvaliteta 6.0 (99,9999 odsto) i pritiska do 300 bara. Kompresor do 300 bara može da puni helijum u kvalitetu balon gasa, a očekuje se isporuka još dva specijalna membranska kompresora za čist helijum, dve cisterne za tečni helijum i sistema za prečišćavanje helijuma. Na ovaj način, uz adekvatnu ambalažu i pripremu boca, kao i novu komoru za pripremu boca (za helijum i ostale gasove) puštenu u rad u Pančevu krajem prošle godine, biće omogućeno punjenje helijuma do kvaliteta 6.0 (99,9999 odsto). Prema obećanju našeg inženjerskog tima sa Sinišom Drobnjakom na čelu, i vođom projekta Markom Malovićem, planirano je da punionica helijuma probni rad počne za oko osam meseci, dok bi za godinu dana ona trebalo da počne sa radom u punom kapacitetu. Naša želja je da krenemo u snabdevanje kupaca u zemlji i regionu iz sopstvene proizvodnje. Time bismo smanjili rokove isporuke i transportne troškove koji nisu zanemarljivi.

A zašto baš helijum? Možete li nešto više reći o upotrebi ovog gasa?

Helijum je najlakši od plemenitih gasova i kao takav ima veoma specifične osobine. Zastupljenost u prirodi mu nije velika, u zemljinoj atmosferi se nalazi u tragovima – oko 0,00052 odsto, i jako brzo napušta atmosferu.

Istraživanja tečnog helijuma nagrađena su sa nekoliko Nobelovih nagrada, a neki aspekti i dalje predstavljaju predmet proučavanja. Tečni helijum ključa na -269 °C, dok na temperaturi 2,17 K (-271 °C) postaje superprovodna tečnost. U čvrsto stanje moguće ga je prevesti samo pod pritiskom od preko 25 atmosfera. Interesantna je primena tečnog helijuma: kod MRI, tj. sistema magnetnih rezonanci u bolnicama, koji omogućavaju formiranje slike unutrašnjih organa i predstavljaju jednu od najmodernijih dijagnostičkih tehnika, kao i za NMR, odnosno sisteme koji se uglavnom koriste u naučno-istraživačkim ustanovama za

spektroskopsko određivanje sastava materije, u istraživanjima fizike čvrstog stanja na niskim temperaturama, SQUID-ovima, EPR-ovima i sl. U osnovi, spuštanjem temperature u oblast ispod 4,2 K oko 16 elemenata pokazuje superprovodne osobine, pa se neki od njih koriste za izradu superprovodnih magneta.

Najveće postrojenje koje koristi tečni helijum je Veliki sudarač hadrona u CERN-u. To je akceleratorski sistem od 1600 superpovodnih magneta postavljenih duž 27 km dugačkog tunela za čije rashlađivanje je potrebno 96 tona tečnog helijuma, odnosno 768.000 litara!

Koliko je sve u vezi sa tečnim helijumom specifično, najbolje se vidi na primeru cisterni za tečni helijum: za transport "običnih" kriogenih gasova – tečnog argona, tečnog azota, tečnog kiseonika – koriste se vakuum izolovane cisterne, ali za transport tečnog helijuma potrebna je cisterna u cisterni, tj. tečni helijum se nalazi u omotaču koji je napunjen tečnim azotom. Takođe, kao što korisnici tečnih gasova dobro znaju, za atmosferske kriogene gasove cisterna dođe na lokaciju i odmah se radi povezivanje i istakanje gasa. Kada cisterna tečnog helijuma stigne u punionicu, mora da sačeka najmanje 24 sata da se tečnost unutar cisterne stabilizuje, pa je zatim moguće istakanje iz cisterne. Do krajnjeg potrošača tečni helijum se doprema u vakuum izolovanim posudama od 100, 250, 450 ili 500 litara vodene zapremine. Grubo preračunato, masa od jednog kilograma odgovara zapremini od osam litara tečnog helijuma, odnosno 5,97 m^3 gasovitog helijuma, pa se može lako zaključiti da je transport helijuma praktično transport ambalaže, te da je najlogičniji način snabdevanja potrošača gasovitim helijumom u bocama punjenim do pritiska od 300 bara. Nažalost, to zahteva prilagođavanje opreme za korišćenje gasova kod potrošača, pa je prelazak na novi standard proces koji će zahtevati mnogo vremena. Kompanija Messer ima tri centra za punjenje i isporuku helijuma: u Francuskoj, Švajcarskoj i Austriji. Interesantno je da Messer u Švajcarskoj snabdeva CERN, dok Austrija snabdeva Srednju i Jugoistočnu Evropu.

A kada je reč o helijumu u gasovitom stanju?

Gasoviti helijum nije baš tako egzotičnih osobina. Čist helijum ima najveću primenu u analitici, u različitim laboratorijama: u industriji – koristi se u kontrolnim i istraživačkim laboratorijama, u naučnoistraživačkim centrima, različitim nezavisnim kontrolnim telima, zatim u metalnoj industriji za formiranje laserskog snopa u rezonatorima ugljen-dioksidnih lasera za obradu metala, za kontrolu curenja/zaptivenosti pr. rashladnih sistema, u automobilskoj industriji za er-begove, za meteorološke balone i balone za nadzor službi bezbednosti, a za tehničko ronjenje na većim dubinama koriste se mešavine sa helijumom... Gasoviti helijum koristi se za ispitivanje curenja sistema jer njegovi mali atomi nesmetano prolaze kroz najmanje nezaptivenosti. Kada se posmatra cela punionica helijuma, svi elementi moraju da budu od adekvatnih materijala i odgovarajuće tehnologije, potrebno je optimizirati broj spojeva, a za one koji postoje koriste se specijalni sistemi za zaptivanje jer su u protivnom gubici veoma veliki i izuzetno skupi. To su samo neki od detalja koji pokazuju koliko je komplikovan rad sa helijumom.

Koliko je uloženo u ovu punionicu? Možete li nešto reći o ostalim investicijama i planovima Messera?

Ukupna procenjena vrednost investicije nije tako visoka, nešto preko tri miliona evra, ali su troškovi proizvodnje i održavanja veoma veliki. Jedan od problema, ili prednosti, u zavisnosti kako se posmatra, jeste i to što sve investicije u Srbiji Messer Tehnogas AD finansira iz tekućih prihoda kompanije, jer je cena kapitala u Srbiji neopravdano visoka. Trenutno je u toku i investicija od oko 20 miliona evra u postrojenje za razlaganje vazduha za novu topionicu bakra u Boru i još nekoliko manjih koje se privode kraju, kao što je punionica freona ili renoviranje punionice specijalnih gasnih mešavina. Na osnovu potreba u zemlji i regionu, kao i projektovanog kapaciteta, planirano je da se oko 80 odsto proizvodnje izvozi u: Tursku, Bugarsku, Rumuniju, Grčku, Makedoniju, Albaniju, Crnu Goru, Republiku Srpsku i Federaciju.

"FILIP MORIS"

Novi Marlboro stiže iz Srbije

Niška fabrika "Filip Moris" prva i za sada jedina u svetu proizvodi novu, jedinstvenu cigaretu "Marlboro Advance XL", koja je prošle nedelje ekskluzivno predstavljena tržištu.

"Marlboro Advance XL po svom kvalitetu zadovoljava najviše međunarodne standarde i donosi višestruke inovacije u formatu i dizajnu cigarete i paklice. Uložili smo više od tri miliona dolara u novu tehnologiju i mnogo napornog rada na razvoju ovog proizvoda. Veoma smo ponosni na to što se trenutno najveća inovacija na brendu Marlboro dešava upravo u našoj zemlji i što je tim iz Srbije pionir te inovacije", rekla je Jelena Pavlović, zamenik generalnog direktora kompanije "Filip Moris" u Srbiji.

ATLANTIC GRUPA

Rast međunarodnih tržišta i Rusije

Atlantic Grupa je u prvom polugodištu 2013. godine ostvarila prihod od prodaje u iznosu od 322,8 miliona evra, što u odnosu na isti period prošle godine predstavlja rast od 3,3 odsto.

Dobit pre kamata i poreza (EBIT) porasla je na 29,2 miliona evra za 5,2 odsto u odnosu na isti period prošle godine, dok neto dobit nakon manjinskih interesa iznosi 15,3 miliona evra zahvaljujući znatno sniženim troškovima kamata nakon uspešnog refinansiranja kreditnih obaveza.

Posmatrano po tržištima, najveći rast ostvaren je u Rusiji i ZND (26,8 odsto) čime to tržište u ukupnim prihodima grupe sada ostvaruje 5,6 odsto ukupnih prihoda od prodaje. Drugi najveći rast ostvaren je u Sloveniji (6,9 odsto). Ključna evropska tržišta (Nemačka, UK, Italija, Švajcarska, Austrija, Švedska i Španija), koja čine 12,8 odsto u ukupnim prihodima od prodaje, takođe su ostvarila znatan rast od 6,7 odsto.

Hrvatsko tržište je najveće u ukupnom prihodu od prodaje sa 24,4 odsto, a sledi tržište Srbije sa 24 odsto. Slovenija je treće po veličini tržišta sa 12,8 odsto, a prate ga BiH sa 7,6 odsto pa ostala regionalna tržišta sa 6,2 odsto.

BANCA INTESA

Najbolja u Srbiji

Vodeći svetski finansijski magazin "Euromoney" dodelio je Banca Intesa nagradu za najbolju banku u Srbiji u 2012. godini. Banka je četvrtu godinu zaredom ponela ovo renomirano priznanje, koje se ukazuje na osnovu analize niza kvantitativnih i kvalitativnih kriterijuma, poput poslovnih parametara, inovativnosti, kao i kvaliteta portfolija.

U obrazloženju nagrade navodi se da je Banca Intesa u prethodnoj godini znatno uvećala depozitne baze, čime je dodatno učvrstila svoj stabilan odnos kredita i depozita, dok je istovremeno zadržala udeo problematičnih plasmana ispod proseka koji je zabeležen na nivou celokupnog bankarskog sektora Srbije. Iako je u zahtevnom poslovnom okruženju stavila akcenat na efikasnost i stabilnost, Banka nije zapostavila svoju posvećenost inovativnosti u radu, stoji u obrazloženju.

PIRAEUS BANKA

Usvojene preporuke NBS

"Prepoznajući potrebu da pomogne klijentima da lakše servisiraju svoje kreditne obaveze, kao i nastojanja Narodne banke Srbije da očuva finansijsku stabilnost u Republici Srbiji, Piraeus banka Beograd će podržati obe preporuke Narodne banke Srbije koje se odnose na kredite izdate fizičkim licima. U skladu sa ovom odlukom, Banka je započela pripreme kako bi ostvarila brzu primenu ovih preporuka. Zbog potrebe da se izvrše određene korekcije u softverskom sistemu Banke kako bi se uvažili zahtevi iz preporuka, klijenti će biti u skorije vreme pisanim putem obavešteni kada će preporuke biti implementirane.

Detalji o preciznom metodu implementacije preporuka Narodne banke Srbije biće prosleđeni odgovarajućim klijentima direktno od strane Banke u skladu sa posebnim uslovima svakog pojedinačnog ugovora o kreditu", saopšteno je iz Piraeus banke.

DELTA AGRAR

Prinos pšenice veći od 8 t/ha

Na imanjima Delta Agrara upravo je završena najuspešnija žetva pšenice od nastanka ove kompanije. Na oko 3000 hektara pod ovom kulturom ostvaren je do sada najbolji prosečan prinos od 8,1 tone po hektaru.

"Prosečan prinos na svih pet naših imanja veći je od prošlogodišnjeg za skoro 15 odsto (u 2012. bio je 7,069 t/ha), iako je

prošla godina po meteorološkim uslovima bila izuzetno povoljna za pšenicu. Na određenim parcelama prinos prelazi i 9,5 tona po hektaru", izjavio je predsedavajući Borda direktora Delta Holdinga Dejan Jeremić.

"Veoma smo zadovoljni ostvarenim rezultatima u žetvi pšenice, ne zbog toga što su oni znatno iznad proseka Srbije, već zato što su na nivou najrazvijenijih poljoprivreda Evrope, a daleko iznad proseka Evropske unije. Od 2005. godine kada smo postali vlasnici pet imanja u Vojvodini, Delta kontinuirano ulaže u najsavremeniju tehnologiju i u kvalitetne stručnjake i sada je jasno da te investicije daju rezultat. Uz kvalitetne sorte, dobru pripremu i stručan rad, potvrđuje se da i Srbija može da ostvari rezultate u poljoprivredi sa kojima je konkurentna na evropskom i svetskom tržištu", dodao je Jeremić.

"KNJAZ MILOŠ"

Projekat "Zajedno gradimo dečije oaze"

Kompanija "Knjaz Miloš" i opština Aranđelovac osnovali su fond "Volim Aranđelovac" i time pokrenuli projekat "Zajedno gradimo dečije oaze". Akcijom će se u narednih 12 meseci izdvajati sredstva za izgradnju novih dečijih igrališta i obnovu starih, a biće obuhvaćena teritorija opštine Aranđelovac sa pripadajućim okolnim selima.

Kompanija "Knjaz Miloš" će za svaku flašu mineralne vode Aqua Viva i Knjaz Miloš u pakovanju od 1,5 litara, koja se proda na teritoriji opštine Aranđelovac, izdvajati u Fond po dva dinara, a opština Aranđelovac jedan dinar. Cilj projekta je da u naseljima i selima u opštini Aranđelovac postoje odgovarajuća mesta za dečiju igru, a da se na kraju akcije u centru grada otvori veliko novo igralište za najmlađe sugrađane.

EUROBANK

Kupovina dve banke

Eurobank Ergasias S.A. potpisala je sa Grčkim fondom za finansijsku stabilnost (HFSF) dva obavezujuća ugovora o kupovini 100 odsto akcija i glasačkih prava u bankama New TT Hellenic Postbank S.A. (HPB) i New Proton Bank S.A. (Proton).

Nakon kupovine banaka HPB i Proton, nova grupacija će imati 20.115 zaposlenih i 1261 ekspozituru u sedam zemalja. Ovom transakcijom ostvariće se rast depozita za 12 milijardi evra, dok će porast ukupne aktive biti 23 odsto, odnosno 79,4 milijarde evra. Procenjuje se da kombinovana sinergija iz ove dve transakcije iznosi oko 200 miliona evra godišnje do 2015, uz trenutnu neto vrednost od oko 800 miliona.

Povodom uspešne kupovine banaka HPB i Proton, generalni direktor Eurobank Hristos Megalu (Christos Megalou) izjavio je: "Kupovina banaka Hellenic Postbank i Proton Bank predstavlja veliku prekretnicu za Eurobank i proces restrukturiranja grčkog bankarskog sistema. Nakon što znatno ojača bazu kapitala i likvidnost, uz kombinovanje kreativnih snaga ove tri organizacije, Eurobank će moći da podrži grčke firme i stanovništvo i dodatno doprinese naporima vezanim za oporavak grčke ekonomije."

MINERALNA VODA DUBOKA

Pomoć akciji "Bitka za porodilišta"

Mineralna voda Duboka pridružila se akciji "Bitka za porodilišta" i pokrenula dugoročni humanitarni projekat u okviru kog će se od svakog prodatog proizvoda vode Duboka prikupljati sredstva za srpska porodilišta. U narednih šest meseci na pakovanjima vode Duboka nalaziće se logo akcije, a od svakog prodatog proizvoda će se izdvajati jedan dinar za akciju "Bitka za porodilišta".

"Duboka je voda koja svojim mineralnim sastavom pogoduje trudnicama i dojiljama i smatramo da kroz podršku akciji 'Bitka za porodilišta' na najbolji način možemo da pružimo podršku tek rođenim bebama i njihovim porodicama. Verujemo da će potrošači prepoznati našu ideju da kupovinom Duboke doprinesu boljim uslovima u porodilištima", izjavio je Miloš Marković, direktor kompanije Mineralna voda. d.o.o.

VREME USPEHA je redovni podlistak nedeljnika "Vreme", izlazi svakog prvog četvrtka u mesecu, uređuju: Aleksandar Aleksić i Radmilo Marković

TEOFIL PANČIĆ

Noćni osvit "neokonzervati

Jeste li već čuli da... je svrgnuti egipatski predsednik Mohamed Morsi pred kraj svoje vladavine bio naložio da se sve prodavnice u Kairu (a valjda i u celom Egiptu) ubuduće imaju zatvarati najkasnije u deset uveče? Hm, zašto? Pa, dosta je bre bilo te pozapadnjačene raspuštenosti koja navodi na svakojake grešne misli i bludne radnje, nego lepo – u deset u krevet, a sabajle sveži i naspavani na džumu i namaz! Morsi je inače islamista pa mu takve represivne mere u ime ćudorednosti nekako idu u rok službe (a narod neka vidi je li voljan to da podnosi; i video je, i nije voljan). Kako god, kanda niste čuli za to ako pratite samo ovdašnje, domaće medije, jer naše novine & co. tradicionalno umiru u geopolitičkoj lepoti, njima je važno samo šta na ovo ili ono belosvetsko zbivanje ima reći Obama a šta Putin, i kako će se to odraziti na kurs jena prema zlotu, dočim im ljudska svakodnevica i stvarni život ni nas ovdašnjih ne znače ništa, a kamoli tamo nekih Egipćana...

Represivno oduzimanje neotuđivih građanskih prava (a "za naše dobro")

Za razliku od *umerenog* islamiste Morsija, *umereniji* islamista Redžep Tajip Erdogan, aktuelni premijer Turske, bio je namislio – nekako baš pred ustanak na Taksimu i Gezi parku, isprovociran i takvim merama – da dekretom uvede zabranu noćne prodaje (i točenja) alkoholnih pića u carskom Istanbulu, dočim je noćna prodaja ostale robe za sada ostala dozvoljena. Zašto kažem "za sada"? Zato što kad jednom zabranite nešto načelno nezabranjivo u slobodnom društvu, i to vam prođe, ništa vam više ozbiljno ne stoji na putu da sutra zabranite i bilo šta drugo. Ili naprosto – sve. Jednog dana možete uvesti i policijski čas i narediti ljudima da posle 22h svi budu u krevetu (ali *samo bez pipanja*, ako niste venčani!) i niko vam neće moći ništa: lez' tamo, ćut' tamo! I gasi, bre, svetlo!

Tako vam je to s islamistima na vlasti, bar onim "umerenim". Oni drugi, koji nisu "umereni", ne zabranjuju piće i druge nestašluke samo noću, nego uvek. Eno ih gde stoluju u Rijadu, Teheranu, i još ponegde. Ali, zašto je sve ovo nama ovde i sada tako važno? Zato što nas se sasvim neposredno tiče. Naime, ako bismo sledili ove zavodljive levantinske analogije, ispalo bi da Srbijom, ili bar njenim dvama najvećim gradovima, vladaju – islamisti. Srećom, *umereni*... U Beogradu po "turskom" modelu, u Novom Sadu po sveobuhvatnijem, egipatskom (a bez vojske i pobunjenog ljudstva da se odlučno zahvale našim malim morsijima na suvišnoj brizi za naše duhovno i telesno zdravlje).

Krenimo od tzv. glavnog grada. Nedavno je Skupština grada Beograda ponovo na snagu stavila odluku o zabrani prodaje alkoholnih pića u periodu od 22 h do 6 sati izjutra, u svim trgovinskim objektima na teritoriji grada. Prethodnu, sadržajem identičnu odluku (koja je bila na snazi oko godinu i po dana) poništio je Ustavni sud Srbije, ocenivši je neustavnom i nezakonitom (v. Službeni glasnik RS od 2. 11. 2012). Pošto Ustav Srbije u međuvremenu nije menjan ni u jednom slovcetu ili zareščiću, nejasno je kako to da je sada najedared ustavno ono isto što do juče nije bilo?! Đilas & co. smatraju da su rešili problem tako što su kod ministra Ljajića isposlovali promenu odredaba Zakona o trgovini, koje sada gradovima i opštinama dozvoljavaju da se petljaju u radno vreme i delatnosti trgovine i ugostiteljstva više nego ranije. Istina je da se time otklanja jedan deo ranije pravne neodrživosti "noćne prohibicije", ali zapravo – ne onaj suštinski. Ustav Republike Srbije (čl. 83), naime, vaistinu daje pravo zakonodavcu da u specifičnim slučajevima zakonom ograničava inače neupitnu, svevremensku i "sveteritorijalnu" slobodu preduzetništva, ali "samo radi zaštite zdravlja ljudi, životne sredine i prirodnih bogatstava i radi bezbednosti Republike Srbije". Da bi reinterpretirana "noćna prohibicija" bila ustavna i zakonita prvo bi se moralo dokazati da se (baš, i specifično) *noćnom* prodajom (baš, i specifično) *alkoholnih pića* sistematski ugrožava nešto od navedenog što je, da se razumemo, sasvim nemoguće i neizvedivo (osim možda u Rijadu). Pučke mudrosti i bapske priče su, naime, jedno, a gvozdena logika i prava i života nešto je sasvim drugo. Alkoholna pića su u Nešerijatskoj Republici Srbiji legalna roba, koja, istina – kao i toliko toga drugog što se slobodno prodaje: pojedite šesnaest baklava za veče, pa da vidimo šta će da vam se desi! – može biti štetna ako se "zloupotrebljava", ali je sasvim nezamisliva interpretacija koja bi ozbiljno dokazala da prodaja punoletnim licima bilo koje legalne robe u legalnim trgovinskim objektima, a sve to baš u neko specifično doba dana ili noći, samom sobom ugrožava narečene vrednosti koje Ustav i zakoni brane. I to još do te mere da bi linearna represija ("zabrana svima") bila opravdana samo zato što poneko tome nedorastao "zloupotrebljava" tu robu, na svoju ili tuđu štetu. Po toj logici bi trebalo građanima zabraniti i (noćno?) hodanje po mostu, jer ima i onih koji se s njega lepo bace u mutno Dunavo, što je takođe neka vrsta (auto)destruktivne "zloupotrebe" tog inače plemenitog građevinskog objekta. Ili bismo lepo mogli da zabranimo sav saobraćaj – ili bar noćni? – čime bi nesumnjivo došlo do drastičnog pada, ako ne i eliminacije saobraćajnih nesreća kao takvih. Što bi rekao Staljin: nema čelovjeka – nema prabljema... Dakle, sve to su naprosto bajanja iz područja *moralne panike*, a ne bilo šta ozbiljno i čvrsto. To ne može da opstane ni pred jednim sudom, kamoli Ustavnim, osim ako nećemo da i od Ustava i od zakona i od sudova i od prava i od same države kao takve pravimo beskrajnu sprdnju i slobodno lovište za neograničeno iživljavanje bilo kojeg trenutnog posednika

ivne revolucije”

izvršne vlasti, na bilo kojem nivou. Usput, pre koju godinu je u Hrvatskoj Rimokatolička crkva naprosto iznudila od poniznih i poslušnih vlasti (gde se ni desni ni “levi” nisu proslavili) zabranu rada trgovina nedeljom (šta ima da kupuješ kad možeš lepo na misu!), i tek je tamošnji Ustavni sud dohakao toj sumanutoj zabrani...

Pravi i dalekosežni *toksični* karakter ponovnog (i namernog) kršenja elementarnih ustavnih prava građana u režiji Skupštine Beograda doseže mnogo dalje od same ove odluke. On na neki način postaje reper i startni pucanj za generalnu *neokonzervativnu revoluciju* u društvu, ovaj put u miru i slozi “različitih” političkih subjekata. Evo kako to izgleda “u praksi”. Nisu prošle ni dve nedelje nakon beogradske “prohibicije 2” – a Beogradom, da podsetimo, vladaju “demokratska” većina i gradonačelnik iz DS, ukoliko je to još DS – kadli je Skupština Novog Sada donela predlog odluke o em drastičnom ograničavanju radnog vremena svih ugostiteljskih lokala u gradu, em odluke po kojoj bi ubuduće ne samo prodaja alkoholnih pića bila zabranjena nakon 22h, nego bi sve trgovinske radnje kao takve u “stambenom području” (a to je naprosto *ceo grad*, sve što nisu trgovinski centri po dalekim periferijskim utrinama ili benzinske pumpe na autoputu!) morale biti zatvorene najkasnije u 23h! Ćao, dragstori! Za razliku od Beograda, Novim Sadom vlada koalicija oko naprednjaka, a ona se, dakle, opredelila za radikalizaciju beogradskog “erdoganovskog” recepta, preferirajući “morsijevski” pristup: ima, bre, *sve* da vam zabranimo! Ne samo pivo i vino, nego i kikiriki, sijalice, kondome (to za kondome je posebno zanimljivo...), jogurt, parizer, kelerabu, žvake... sve! Ovaj je predlog sada na “javnoj raspravi”, a u avgustu će biti doneta konačna odluka. Uzgred, glede toga, smatrajte i ovaj tekst prilogom javnoj raspravi, uz poruku: ćeraćemo se još... Do Ustavnog, a i dalje ako zatreba! Mada, možda ima i neke paradoksalne vajde od ove zaumne novosadske ujdurme: nešto što je krenulo kao moralno paničarenje o (ekskluzivno noćnoj?!) štetnosti alkohola, nužno je i po neumitnoj logici same te stvari otišlo dalje u apsurdnost, pa je sada procenjeno da se može ljudima zabraniti i da kupuju (a trgovcima da prodaju) kefir, čokoladice ili kiselu vodu kad oni hoće, u svom životu i za svoje novce! Baš me zanima koje to zdravlje i bezbednost ugrožava i kako to može da prođe pred USS...

Zanimljivo je kako su se dve gradske vlasti pod dominacijom “ljutih rivala” lako složile u demagoškom i populističkom treniranju besmislene i ni na čemu održivom zasnovane represije nad građanima, a još je zanimljivije kako im sve to zapravo jako olako prolazi kroz srpsko društvo i tzv. slobodnu javnost, koja ćuti ko zalivena, ili se glasa sasvim nesuvislo i neartikulisano. Ovo prvo logična je posledica *bede političke klase*, a šta je s ovim drugim?! Najpre, imamo *bedu medija*: ceo ovaj neokonzervativni udar prolazi kroz naše medije (“svih boja”) sasvim nezapaženo, na “komunalnim” marginama, i dakako neprodubljeno i nereflektovano: sve ostaje na nivou (“neutralnog”, ako ne i otvoreno afirmativnog) prenošenja izjava zvaničnika (plus poneka “tetka s ladnom trajnom” kojoj je dosta više te razularene omladine...), bez bilo kakve ozbiljnije problematizacije ustavnosti, zakonitosti i na kraju krajeva elementarne suvislosti i održivosti posezanja za našim građanskim pravima i slobodama. Tako dolazimo i do treće, do *bede nevladinog sektora* i drugih “zaštitnika ljudskih prava”. Ovakve teme za njih su očigledno presitne, prolaze im *ispod radara*. “Desnima” je to nezanimljivo jer se ne tiče ugroženosti Vaskolikog Srpstva i neodustajne borbe protiv “lažne države Kosovo”, a “levima” valjda to ne donosi grantove, jer u toj priči nema ničega okrenutog specifično protiv recimo nacionalnih i verskih manjina ili LGBT populacije, pa otuda to, je li, “nije u našoj nadležnosti”... Na to se savršeno nadovezuje i ona najfluidnija – *beda jednog mentaliteta*: ovde se tradicionalno na gaženje reaguje pomirljivo i vickasto, ta šta ima veze, nema, brašo, sekiracije, napravi štek pića pa uživaj... Pa, nije stvar ni u šteku ni u piću

kreće uvek od “malih stvari”; dok dođe do “velikih”, već je prekasno za sve

kao takvom: stvar je u tome da su ovakve intervencije naživo nad našim životima *uvek politička stvar* (a ne puko “pitanje komunalnog reda”), i to od one najgore sorte. Ko to ne vidi, ne vidi ništa, i slavno umire u pseudošaljivoj karikaturalizaciji i banalizaciji problema koji je svojom pravom naravi mnogo ozbiljniji od pitanja “piva i grickalica” – bez obzira što ni “pivo i grickalice” nisu nevažan problem u slobodnom društvu, a to je ono društvo u kojem je svako slobodan ići za svojim svrhama ne ugrožavajući drugog, bez obaveze da sluša navodni glas Boga, Alaha, Centralnog komiteta, gradskih očuha i maćeha ili već bilo koga.

Kako izgleda kad je drugačije? Ne morate do Erdogana ili Morsija po to – dovoljno je da pogledate aktuelno divljanje vehabija i sličnih po Sarajevu, ovih koji hoće i da biju ako piješ pivo ili nosiš kratku suknju tokom svetog meseca Ramazana. Samo, ne zanosite se da je to ekskluzivni problem tamo nekog (“muslimanskog”) Drugog: evo se i ovdašnje Dveri i Naši 1389 uveliko trte da nam određuju šta ćemo i gde smeti jesti i piti tokom, pazi sad, “velikogospojinskog posta”!!! Da, i to divljanje ekstremista je okuraženo ovakvim beogradskim i novosadskim odlukama: u takvom kontekstu, ono zapravo postaje mejnstrim. I da, sve je to na koncu pitanje pravca kojim se društvo kreće, i nije nimalo naivno. Ti možda ležeš rano i ne piješ alkohol pa spokojno misliš da te se nikakva “noćna prohibicija” ne tiče, a možda ti je čak i simpatična; okej, važi, ali sutra će ti neko silom izbiti kobasicu iz ruke (a i zube pride) ili će ti odvaliti šljagu zbog “prekratke” suknje...

Trenutno je, dakle, neokonzervativna revolucija skoncentrisana na našu noć, jer (s razlogom?) misli da će se tako, na mala vrata, lakše uvući u naše živote. Međutim, čim joj prepustimo noć kukavički i bez borbe, krenuće da uređuje i naš dan. ¶

IZJAVA NEDELJE

"Zamislite da ja na muzičkoj akademiji budem proglašen za glavnog dirigenta, da li bih to mogao?"

foto: FoNet

IVAN MRKIĆ, ministar spoljnih poslova, najavljuje novi zakon koji će favorizovati stručnost u zapošljavanju

(B92)

Slavoljub Petrović,

"legendarni učesnik TV 'Slagalice'", poznat po tome što je takmičenje završio sa minus pet poena, "iskazao je neizmernu tugu zbog udaje bivše voditeljke ovog kviza Danijele Pantić" jer se zbog nje svojevremeno i prijavio za učešće u kvizu: "Tuga i neki čemer su ophrvali mene, o Danijelo, prokleta ljubavi, zar neki IT stručnjak da te ljubi. Šta znači uopšte IT stručnjak, a mogli smo šetati po rosnim livadama,

peći rakiju, šuriti, plastiti, balirati, pisati knjige i čitati dela vojvode Šešelja zagrljeni uz flašu vina dok nas greje toplo julsko sunce."

Šta je Slavoljub napisao svojoj muzi i da li mu stihovi idu bolje od asocijacija:

"Ove noći sedim sam, čekam Danijelu nepospan,

Danijela mila moja, otvori mi vrata svoja."

(...)

"Ja sam meda, meda, karakter mi je od reda,

već su mi sve veće, nosim Daci cveće u proleće." ("Alo")

Zvezdana Jovanović Popović,

"simpatično televizijsko lice, zaposlena na TV Prvoj kao novinar, voditelj, producent i urednik u Informativnoj redakciji", govori o roditeljstvu i karijeri: "Stefana još nismo upisali u vrtić, a pošto suprug i ja imamo veoma zahtevne profesije, naše majke nam mnogo pomažu. Kada vam radni dan traje dvanaest sati, kao nama, olakšavajuća okolnost je kada ne moram da mislim da li je naš sin u sigurnim rukama. Moja majka je pedijatar po zanimanju i brine o njemu možda i bolje od mene i supruga".

O energiji: "Naš sin je u martu napunio tri godine, vrlo je živahan preko celog dana, s tim što spava jedan sat po podne. Divim se mojoj majci kako izlazi na kraj sa njim, jer sam ja posle dva dana koja provedem sa detetom u kontinuitetu, premorena. Budi se rano i ima zadivljujuću energiju..." (Hallo")

Ranka Jakšić,

autorka serijala "Stranac u Srbiji" koji se emituje na RTS-u, govori šta stranci vole u Srbiji: "Zna se kojim redosledom ide: rakija, kajmak, ćevapčići, sarme. Ko dolazi u Srbiju da tu živi, mora da se navikne na to. U početku svi imaju stomačne tegobe, jer skoro nijedna nacija nije navikla na toliko obilne obroke teške hrane. Posle izvesnog vremena, nije mi jasno šta se desi, ali – svi uživaju u specijalitetima srpske kuhinje."

A šta ne vole: "Ne sviđa im se kako se ponašamo u saobraćaju, kako nam tu često nedostaje empatija. Žao im je neuređenih, oronulih fasada. Odmah primete đubre po ulicama, kažu da ne čuvamo dovoljno svoj grad. Čudi ih da nismo svesni kakvo bogatstvo Beograđanima pružaju reke i kako se nesavesno odnosimo prema njima. Oni koji žive u selima odlaze u prirodu noseći džakove i skupljaju đubre. Tada su baš ljuti na nas." ("Večernje novosti")

Slobodan Stefanović,

glumac Pozorišta na Terazijama, nezadovoljan je "podelom uloga" prilikom sinhronizacije animiranog filma *Štrumfovi 2*, pa je javno je negodovao jer ona srpska Štrumfeta "ne zaslužuje da učestvuje u materijalu namenjenom za zabavu najmlađih": "Seka Aleksić daje glas Štrumfeti. Kažu, marketinški je dobro. Je l' može moj Štrumf na bolovanje? I sad ispade Seka veća institucija od Štrumfova. Kao, oni ne mogu da se dobro prodaju bez Seke. Ma čekaj..."

foto: M. Milenković

Seka Aleksić,

pevačica i Štrumfeta, malo se uvredila na ovakve komentare glumca, pa mu je poručila: "Dragi Slobodane, sasvim je normalno u svetu da javne ličnosti gostuju u takvim projektima. Ako je jedan Dragan Vujić Vujke prokomentarisao da sam sinhronizaciju odradila kao profesionalni glumac, on koji se godinama bavi tim poslom, ne vidim mesta polemici. I na kraju, dragi moj Slobodane, biti Seka Aleksić nije sramota. Na kraju, kada ja o nekome pričam, tu su uvek i adekvatni argumenti, pa te najljubaznije molim da otkriješ po čijoj sam to direktivi, kako reče, postala deo projekta." ("Blic")

Rajko Nikolić,

menadžer budvanskog kluba "Trokadero", "otkiva istinu o nastupu Jelene Karleuše u ovom klubu i kaže da je gnusna laž da je Karleušu bilo ko napao": "Tačno je to što ste čuli. Zbog njenog nedoličnog ponašanja bili smo prinuđeni da prekinemo njen nastup. Uzela je mikrofon i izgovarala je neke ružne reči, a iz mase je izvukla jednog dečka, počela da ga skida i da ga liže. Tu je bilo dosta mlađe publike i smatrali smo da to što radi nije prikladno. Novac je dobila unapred." ("Kurir")

Šaban Šaulić,

pevač narodne muzike, o svom idealnom letovanju u Krčedinu: "Ovde mi je lepo i retko negde idem leti. Nema razloga da putujem po belom svetu. Ne volim more, više mi prija reka, ali ću sa suprugom Gordanom otići na pet-šest dana u Atinu kod prijatelja. Što se mene tiče, nigde ne bih išao, ali moram da ispunim želju Gordani." ("Večernje novosti")

Vesna Đogani,

foto: M. Milenković

pevačica, govori o idealnom letovanju njene porodice: "Posle odmora u Italiji uputili smo se u Crnu Goru u hotel Splendid gde po tradiciji svake godine letujemo. Tu se osećamo kao kod kuće i mada nas mnogi kritikuju što letujemo u skupom hotelu, smatramo da zaslužujemo ovaj luksuz i hedonizam, jer tokom cele godine mnogo radimo..." ("Hallo")

Irinej,

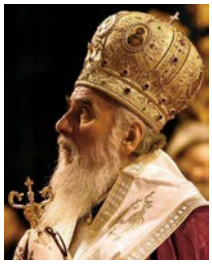

foto: Reuters

patrijarh SPC, tokom posete Rusiji: "Duhovno stanje Evrope sada je veoma jadno. Tamo je, kao što je rekao Fridrih Niče, 'Bog umro'." (B92)

Srđan Đoković,

foto: M. Milenković

"otac najboljeg tenisera na svetu", u ekskluzivnoj ispovesti otkriva kakav ga glas bije: "Da je Novak dobar, ali da je tata nemoguć. Kao da je Novak rastao u nekoj drugoj porodici, a ne u našoj. Novak je njegov tata i njegova mama, i Novak je Đoković, kao što smo i mi Đokovići, i tako će ostati dok smo živi."

Da li je Boba Živojinović bio vrhunski teniser: "Šta je bio Boba? Bio je odličan teniser u dublu i osrednji u singlu. Koga je on pobeđivao? Mekinroa? Pa i Dimitrov je pobedio Novaka, pa šta? Predsednik Bugarske kaže da je to najveći uspeh bugarskog sporta u poslednjih 15 godina. E, tako je i Boba igrao. Bio vam je idol jer je jeo sendvič tokom meča. Bio je dobar teniser i ništa više od toga. Svi ovi, Ana, Jelena, Viktor i Janko, bolji su i igrači i bolji ljudi od njega."

O stanju u Teniskom savezu: "Ljudi koji 11 godina vode tenis u našoj zemlji ništa ne rade, a i dalje su tu gde jesu. Njih interesuje samo da odu da se slikaju u svečanim ložama na turnirima. Sad je bila proslava 100. godišnjice ITF-a u Versaju i tamo idu Boba Živojinović i Lepa Brena."

Da li se nešto promenilo dolaskom sadašnjeg predsednika Generalne skupštine UN na čelo Saveza: "Napravljen je kompromis jer smo mislili da će Vuk Jeremić nešto promeniti, da će pronaći zemlju za pravljenje nacionalnog centra. Međutim, on je otišao svojim poslom i napravio najgoru moguću stvar. Doveo je sponzore, doneo novac i dao tim neradnicima lovu, od koje su živeli narednih godinu dana opet ne radeći ništa." ("Kurir")

Slobodan Boba Živojinović,

foto: M. Milenković

"nekadašnji as u belom sportu", bivši funkcioner Međunarodne teniske federacije, "nedavno je upriličio spektakularno slavlje svog 50. rođendana", koje je trajalo dva dana, jer: "Odlučio sam da ovoga puta pozovem u goste sve drage prijatelje koji su obeležili moj život. Došli su mi drugari sa kojima sam išao u školu i oni sa kojima sam godinama kasnije igrao tenis. Mnogi od njih nisu iz Beograda, pa sam želeo da ih što bolje ugostim i da im pokažem grad. Prvog dana iznajmili smo brod Zlatno srce, jer sam želeo gostima da pokažem kako izgleda Beograd sa reka. Čitav događaj upotpunile su akustične gitare, a prilikom prolaska pored restorana Tala u Zemunu, osoblje nas je iznenadilo ribljom čorbom od riba iz Save i Dunava, ali i hobotnicom ispod sača. Posle tog ukusnog predaha nastavili smo da plovimo do restorana Promenada u Pristaništu gde smo organizovali žurku sa dens muzikom, uglavnom iz osamdesetih godina. Tu smo đuskali do ranih jutarnjih sati. Narednog dana, kada je zapravo i bio moj rođendan, sve te drage ljude ugostili smo u našoj kući na Bežanijskoj kosi..." ("Hallo")

EUNET HOSTING
PRIRODAN IZBOR

PROFESIONALNE HOSTING USLUGE OD 1996. GODINE

WINDOWS I LINUX NAMENSKI SERVERI
CLOUD SERVERI • PRIVATE CLOUD
MICROSOFT SHAREPOINT, EXCHANGE I
DYNAMICS CRM HOSTING
SHARED HOSTING • DOMENI

EUNETHOSTING.COM • 011 3010 550

EUnetHosting

LJUBOMIR ŽIVKOV

Deset zapovesti II

1. Bolna diskrepanca između načina na koji dolazite do novca i toga kako ga tijekom godišnjeg odmora trošite

Ničega se ne sećam tako živo, ni zalaska sunca, ni bonace, ni pesme zrikavaca, ništa na odmoru nije tako snažno i tako postojano kao društveni pritisak da odrešite kesu: šta je pet evra da te brod odveze na čistu plažu i da te za iste pare vrati? Da, ali nas je dvoje (troje, četvoro etc.), nama treba trista evra samo da umaknemo sa plaže koja nam formacijski pripada, ali koja je prenaseljena i iskreno rečeno prljava!

5. Odlazak na godišnji odmor kršenje je Sv. pisma: gordo se prenebregava Božija zapovest koja predviđa šestodnevnu radnu nedelju i day off

Nije li jedan dan odmora nedeljno dovoljan? Ja prvi od silaska mojih predaka sa Karpata odlazim na letovanje, i kad preda mnom pukne dvadeset dana teške, planske i skupo plaćene dokolice – shvatim koliko sam neprilagođen. Kako da se odmaram i da gledam oko sebe uhiljadosručeno plandovanje? Rade, ma koliko preko volje, ovi što nas poslužuju,

Evo dodatnih izvrdancija tj. saveta kako umaći gvozdenom imperativu letovanja

Asura od prirodnih ekoloških vlakana rogoza zaostala od prošlog leta nije više od koristi, plaže su načičkane plastičnim ležaljkama, jednom uz drugu, jedva drška suncobrana (koji se posebno plaća) može stati između dve susedne turističke duše: ležaljka je šest evra (Njivice), možete je drugde iznajmiti i za dva, ali ni obala ni more neće biti tako čisti.

Cene espresa slične su našim, ali se na kopnu ponešto i zaradi, na moru si preobražen u čistog potrošača koji nema nijedan slobodan dan, i zaista ti sve donose na noge, krofnice, koktele, na samoj plaži možeš biti izmasiran, za večeru te čeka riba (45 E/kg), avaj, hoću li uživati ako znam da sam za nju radio 2,75 radnih dana? Glumim lakoću, moja paorska narav negoduje, ali, gle, već nema natrag: konobar zahvaljuje na gospodstvenoj porudžbini i odnosi kožni jelovnik sa ugraviranim logom preslavne gostione.

2. Svaki odlazak u inostranstvo šamar je našoj valuti tj. našem nacionalnom identitetu

U I. pitam bih li dinare mogao zameniti za evre: "E, nije vam ovdje mjenjačnica na svaki korak, to vam samo banke rade!" Uđem u francusku banku, ne bave se time, u Novome ima ta i ta banka, e oni vam primaju dinare, tja, mislim se, ko zna po kakvom kursu i uz koliku proviziju, kao provalnik sam kad nakit ili opljačkani novac mora da zameni kod nekoga ko će mu isplatiti manje od polovine vrednosti.

3. Biti turista znači suspendovati dragovoljno vlastitu osebujnost: plaćate da biste dospeli u melting pot

Ako ste pre sezone i izvrdali razgovor o turskim i grčkim letovalištima (kad se veterani-turisti razmeću poznavanjem materije i glasnim preslišavanjem koji to beše prst na helenskoj za turizam otvorenoj ruci, ako ste, dakle, programski otputovali u mesto koje nije svima znano, i tamo ćete postati anonimni redov međunarodnih turističkih snaga, turizam će načiniti od vas prosečno tumaralo i dangubu, biće vam pokazane kao i svima ostalima iste turističke kak se veli atrakcije, tu bog otac ne može ništa!

rade ovi što nas prevoze brodovima, ali nas neradnika neuporedivo je više i pitanje je dana kad ćemo da im pootimamo te barke, te konobe, sobe i ligeštule: fabrike radnicima, more neradnicima! Zaista, kad muzičar ili kelner završi šihtu, on odlazi tamo gde njegove kolege još sviraju tj. kelnerišu – tek kad gledaš kako tvoji znanci rade ti se odmaraš, a na moru toga nema. Kad te sunce tamo probudi, pomisliš: "Jao, danas opet na brod, pa na ležaljku..." Da si ostao kod kuće, a da ti teče godišnji odmor, bilo bi ti stoput prijatnije: "Uh, probudi me kleta navika, ali ja sam na odmoru, još ću da odremam, pa ću videti šta ću: na pecanje, kod automehaničara, mogu na buvljak, mogu u rasadnik, a ne moram ništa od toga!"

6. Time što odlazim u zemlju koja samo što nije bankrotirala, ili u državu čiji se živalj sukobio na krv i nož sa policijom i među sobom, zar ne ispadam bezdušan?

Između domorodaca i turista borba ne jenjava: stranci su odvratni kad su prebogati pa kupuju nekretnine u turističkim mekama (divno rečeno!), odvratni su kad imaju svoje jahte pa se usidre gde im drago, a odvratni su i siromasi koji bi svud nosili svoje peškire, sendvičiće i svoju vodu iz gazdine slavine, što vlasnici i uzurpatori plaža suzbijaju na sve načine. U turizmu se oseća trajno nezadovoljstvo: i domaćini i gosti uvereni su da daju previše i da zaslužuju bolje, kao što čoveka prožme nedostojno čuvstvo da mu pripadaju i karijera, i sudbina, i svojta kvalitetnije od ovih koje ima.

A šta tek reći o odlasku u goste nekome kod koga je vanredno stanje, bankrotstvo ili nemiri?! Kad MIP poduči turiste da idu slobodno u prijateljsku zemlju gde svakodnevno padaju glave domicilnog stanovništva ("Držite se malih turističkih mesta i ni brige vas") – zar to nije odveć samoživo? Samoljubiva koegzistencija, a?! Neka se usijane glave tuku i razbijaju, vaše je da pocrnite, da jedete kuskus i da koristite bazen koji ste unapred platili, a u kakvom će uređenju živeti naši prijatelji stručno nas ne interesuje, mi smo kao junaci Bore Ćosića: neka gori što gori, moramo i mi vatrogasci malko zapjevati u zboru o kojekakvim glupim dogodovštinama... ¶

Izložba

OTKRIVANJE BA

Fond Galerije Matice srpske broji oko 7000 umetničkih dela nastalih od 16. veka do danas. Po značaju i celovitosti izdvaja se zbirka srpske umetnosti 18. veka, čiji deo trenutno gostuje u Galeriji Srpske akademije nauka i umetnosti u Beogradu

UMETNOST BAROKA: Zaharije Orfelin, *Sv. Lazar, knez srpski*, 1773.

Nedovoljno je poznato da novosadska Galerija Matice srpske čuva najlepšu i najveću kolekciju srpske umetnosti 18. veka. Reprezentativni deo te kolekcije – više od 100 ikona, grafika, portreta i drvorezbarskih radova – pokazan je na izložbi "Umetnost 18. veka u kolekciji Galerije Matice srpske" upriličenoj u Galeriji Srpske akademije nauka i umetnosti u Beogradu. Autorka izložbe je dr Branka Kulić. Takođe, nedovoljno je poznato i da je Galerija Matice srpske jedan od najbogatijih umetničkih muzeja u zemlji. Zato ova izložba, osim što prezentuje umetničke vrednosti naše baštine, predstavlja i Matičinu galeriju, njenu tradiciju i bogatstvo.

Ideju za osnivanje Srpske narodne zbirke ili Muzeuma, današnje Galerije, dao je sekretar Matice srpske Teodor Pavlović 1847. godine, a Lukijan Mušicki, Sava Tekelija i drugi njeni časnici prihvatili su je ugledajući se na slične akcije drugih naroda. Javnost je o tome obaveštena proglasom svim "rodoljubivim građanima" da "novoosnovanom Muzeumu poklanjaju ili poveravaju na čuvanje sve one predmete koji doprinose obogaćivanju narodnog duha i služe njegovom kulturnom napretku". Smatra se da je prvi darodavac bio Sava Tekelija zato što je i pre osnivanja Muzeuma zaveštao Matici dragocenosti, nekretnine, biblioteku, dragocenosti, a među njima i jedanaest porodičnih portreta – jezgro sadašnje Galerije čiji fond broji oko 7000 dela nastalih od 16. veka do danas. Po značaju i celovitosti izdvaja se zbirka srpske umetnosti 18. veka, čiji deo trenutno gostuje u Beogradu.

KA BAROKU

S namerom da ispriča o tom periodu naše kulturne istorije, postavka izložbe u SANU počinje najstarijom ikonom koju čuva Matičina galerija, *Blagovestima*, nepoznatog ikonopisca 16. veka. U

ŠTINE

reprezentativnom katalogu izložbe, Branka Kulić podseća da je Milan Kašanin *Blagovesti* ocenio kao jednu od najlepših ikona koje su kod nas naslikane posle srednjeg veka, i citira njegovo obrazloženje: "Crtež je besprekoran. Siluete su bez one oštrine koja je tako česta na poznijim ikonama, proporcije su savršene, modelacija pomoću senki nežna i puna. Kolorit je bogat, topao i prefinjen." Nakon *Blagovesti*, najstarija ikona je *Usekovanje deset kritskih mučenika* iz 1694. godine, delo grčkog ikonopisca Viktora, koja ilustruje početke promene srpske likovne umetnosti od tradicionalne srednjovekovne ka modernoj, baroknoj likovnoj kulturi 18. veka.

"Bez razumevanja promena kroz koje je prošla umetnost 18. veka teško da ćemo razumeti i modernu umetnost", kaže Branka Kulić. "U tom se periodu desila značajna transformacija srpske umetnosti koja je napustila vizantijsku tradiciju, prihvatila je zapadnoevropske uticaje,

Hristofor Žefarović, *Sv. Dimitrije*, oko 1740.

***Blagovesti*, 16. vek**

Teodor Ilić Češljar, *Vizija sv. Jovana jevanđeliste*, 1790.

BAKROREZI: Hristofor Žefarović, *Bogorodica živonosni istočnik*, 1745.

Hristofor Žefarović, *Sv. car Uroš*, 1746.

znači estetske, umetničke i vizuelne vrednosti baroka, i polako se pripremila za 19. vek i njegove promene." Taj put je počeo etapom tradicionalnog slikarstva i putujućim slikarima-zografima. Ikona zasnovana na tradiciji, objašnjava Branka Kulić, tada dobija obeležje simbola nacionalnog identiteta: "Kroz to obeležje, ikona dobija i jasnu profanu funkciju. Po svojoj nameni, zografsko slikarstvo pripada najširim slojevima srpskog naroda, a zapravo označava početak osvetovljenja likovnog iskustva." Većina slikara bili su anonimni majstori, monasi i sveštenici. Pored brojnih nepoznatih stvaralaca, Branka Kulić ističe poetiku Hristofora Žefarovića, Georgija Stojanovića, Stanoja Popovića i Rafajla Miloradovića, i smatra da njihova dela spadaju u remek-dela srpskog slikarstva prve polovine 18. veka. Žefarović je autor ikone *Sv. Dimitrije*, jednog od najzanimljivijih dela kolekcije 18. veka. Na njoj je, opisuje Branka Kulić, Sveti Dimitrije predstavljen kao svetitelj trijumfator na propetom crvenom konju, verovatno na osnovu njegovog prikaza u *Čudima Svetog Dimitrija Solunskog* u kojima je opisan kao lepo odeven konjanik na vatrenom konju.

STRANI UTICAJI

Uticaj umetnika pridošlih sa juga Balkana koji su doneli iskustva italijanske renesansne umetnosti, kao i uticaj ruskih umetnika, odredili su slikarstvo ranog baroka. Branka Kulić ga označava kao osoben model barokne umetnosti pravoslavnog sveta. Među slikarima koji su došli iz zapadnoevropskih centara umetnosti i koji stvaraju u duhu levantskog baroka, ističe drvorezbara Jovana Četirevića Grabovca, poreklom iz ohridske slikarske porodice, koji je šezdesetih godina 18. veka živeo u Osijeku, na teritoriji Habsburške monarhije. Ikonostasi crkava u Molovinu, Orahovici i Podravskoj Slatini i manastira Lepavine su njegova najznačajnija dela.

Za uticaj ruskih umetnika na srpsku umetnost 18. veka zaslužan je patrijarh Arsenije Četvrti Šakabenta. Naime, njegovom naredbom je 1743. godine zabranjen dalji rad zografima, "neiskusnim bogomazima", kako ih je nazvao, uz preporuku da odu na školovanje u Sremske Karlovce kod slikara Jova Vasilijeviča, koga je Šakabenta pozvao iz Rusije. "Delovanje slikara Jova Vasilijeviča i Vasilija Romanoviča u ovoj sredini, kao i srpskih slikara vaspitavanih na duhovnoj Akademiji Kijevopečerske lavre, ostaviće izuzetna dela oko polovine 18. veka i učvrstiti orijentaciju ka evropeizaciji umetnosti", kaže Branka Kulić.

Početkom sedme decenije 18. veka, u vreme slikarstva "visokog" baroka, slikari i drvorezbari okreću se ka zapadnoevropskim obrazovnim centrima umetnosti. Promene se uočavaju na delima Teodora Kračuna, najznačajnijeg predstavnika srpskog baroka, i Jovana Popovića, koji predstavljaju značajan iskorak ka aktuelnim srednjoevropskim shvatanjima. Scene se smeštaju u realan svet, Hrist i Bogorodica slikani su prema pravilima profane vladarske ikonografije i oslanjaju se na predloške iz ilustrovanih Biblija. Na figurama svetitelja koje slika Teodor Kračun preovlađuju crveni i smeđi tonovi, a na njegovim manjim ikonama poseban koloristički način s mekim osvetljenjem i prozirnom atmosferom. Krečun je radio ikonostase po crkvama Karlovačke

mitropolije – izdvaja se onaj u Sabornoj crkvi u Sremskim Karlovcima. Slikao je i portrete, najpoznatiji njegovi portreti su hopovskog arhimandrita Jovana Jovanovića i karlovačkog mitropolita Pavla Nenadovića.

Među umetnicima koji su u srpsko slikarstvo doneli kasni barok, ističu se Jakov Orfelin i Teodor Ilić Češljar, vodeći predstavnik rokokoa. Češljar je slikao ikone, autor je ikonostasa i zidnih slika u crkvama u Mokrinu, Velikoj Kikindi, Velikom Varadu, Staroj Kanjiži, u Bačkom Petrovom Selu, i portreta. Primer njegovog zrelog slikarstva je *Vizija Sv. Jovana Jevanđeliste*, ulje na platnu složene kompozicije, iz 1790. godine.

GRAFIKA

Nakon seobe Srba u Habsburšku monarhiju, i nakon osnivanja Karlovačke mitropolije, počinje ozbiljnija produkcija grafike. Ta pojava vezana je za bakroresce Hristofora Žefarovića i Zaharija Orfelina. Bakrorez na papiru *Sv. Sava sa srpskim svetiteljima doma Nemanjina* iz 1741. godine je verovatno najatraktivnije Žefarovićevo delo na ovoj izložbi. Poručilac, a po svoj prilici i idejni tvorac bakropisa, bio je patrijarh Šakabenta. Branka Kulić kaže da delo predstavlja glorifikaciju srpske prošlosti: "Njime je patrijarh Arsenije Četvrti, sa dubokim političkim razlozima, podsećao caricu Mariju Tereziju na 'svetlost slave doma Nemanjina' i na 'ilirsko' carstvo." Bakrorez na papiru *Sv. Lazar knez srpski* Zaharija Orfelina iz 1773. godine primer je likovnih shvatanja po kojima se gube svetački atributi vladara. Orfelinov bakrorez pokazuje modernu misao i novo likovno rešenje – Lazar je predstavljen kao moćni evropski vladar sa svim znamenjima vlasti, s namerom da se bakrorezom odbrani srpsko pravo pod austrijskom vlašću i da se razvije osećanje rodoljublja, kao i da se pomogne veličanju svetovnog dostojanstva poglavara Karlovačke mitropolije.

Izložba "Umetnost 18. veka u kolekciji Galerije Matice srpske" u SANU traje od 17. jula do 11. septembra. Na njoj je, ponovićemo, manji deo stalne postavke kolekcije dostupne u Novom Sadu – nedovoljno poznatog dela srpskog nasleđa. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Buzdovan i meko srce

Dva naša najtiražnija i najpopularnija stripa iz vremena SFRJ jesu onaj o avanturama Mirka i Slavka i onaj o dogodovštinama Starog Slovena Dikana i strica mu Vukoja. *Dikan* Laza Sredanovića je izlazio na stranicama "Politikinog zabavnika" tokom godina kada je ovaj list bio na vrhuncu, i kao i *Mirko i Slavko* dosegao je nivo pop fenomena. Sada su po prvi put Dikanove avanture ukoričene

Iako je srpski strip nakon Drugog svetskog rata doživeo priličnu ekspanziju, naročito ako uzmemo u obzir broj autora i raznolikost žanrova, postojalo je svega par primera strip kreacija koje su dosegle masovnu popularnost i prepoznatljivost. Najtiražniji i najviše reprodukovan na proizvodima namenjenim masovnoj upotrebi (zahvaljujući naporima izdavačke kuće "Dečje novine") jeste strip o Mirku i Slavku, na osnovu kojeg je snimljen i dugometražni film. Drugi primer bio bi *Dikan*, strip koji je crtao Lazo Sredanović. Dikan je izlazio na stranicama "Politikinog zabavnika", tokom godina kada je ovaj list bio na vrhuncu i štampan u tiražima od nekoliko stotina hiljada primeraka. Oba stripa, *Mirko i Slavko* s jedne i *Dikan* s druge strane, dosegli su nivo pop fenomena tokom šezdesetih i ranih sedamdesetih godina, ali se njihova slava produžava sve do danas. Makar u smislu da je veliki broj ljudi u ovoj zemlji sposoban da likove iz ovih stripova prepozna kao pop ikone. U današnje vreme, kada masovna proizvodnja stripa više nije tako raširena kao pre nekoliko decenija, popularni stripovi iz prošlosti su predmet nostalgije, ali, takođe, uživaju i status fenomena popularne kulture, i kao takvi spadaju u nacionalno nasleđe vredno izučavanja. Stoga je pojava prvog toma sabranih stripova o Dikanu od značaja za ovu sredinu.

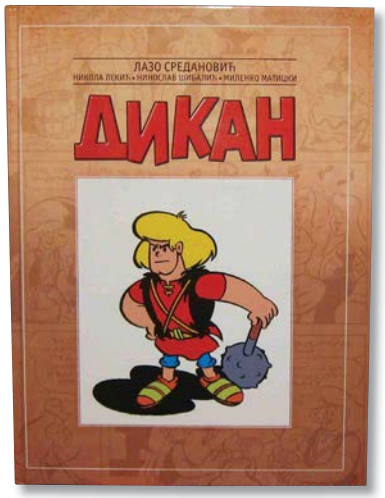

Ako se vratimo usporedbi između stripa o Mirku i Slavku i stripa o Dikanu, između njih postoji i jedna značajna razlika. Strip o malim partizanima izlazio je u sveskama i posedovao vrlo jednostavan siže, čak i nakon čitanja jedne jedine epizode mogli ste da steknete sliku o sadržajima svih ostalih – Mirko i Slavko uvek iznova uspevaju da pruže otpor okupatorskoj armiji (ovaj crno-beli okvir karakterističan je, uostalom, za avanturistički strip uopšte). Dikan je, međutim, bio strip o dvojici Slovena koji (kao izvidnica, pred kasniju seobu) lutaju prostorima Balkana, u VI veku, dok su u kasnijim epizodama likovi bili transponovani i u daleku prošlost, kao i u buduće vreme. Strip je objavljivan u nastavcima, po jedna tabla u svakom broju "Politikinog zabavnika". To znači da, sem ukoliko niste uredno čuvali i slagali brojeve ovog lista, zapravo niste mogli da ponovo iščitavate strip o Dikanu. Čak i istinski ljubitelji stripa, možda većina njih, koji su u svojoj svesti sačuvali sliku o dobrodušnom staroslovenskom snagatoru sa buzdovanom »

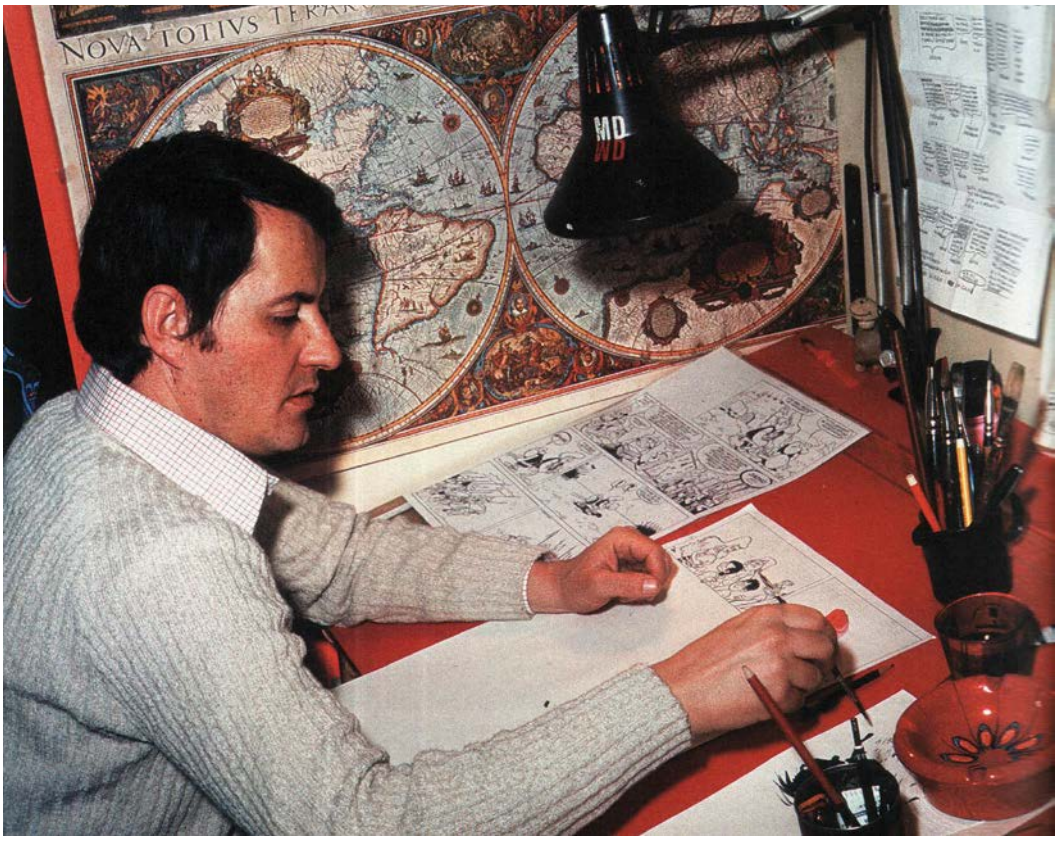

DIKANOV TVORAC: Lazo Sredanović, fotografija iz 1973.

u ruci i njegovom stricu Vukoju, verovatno pamte tek delić originalnih priča. To se naročito odnosi na rane storije, koje su se nedavno pojavile sabrane u knjizi *Dikan* u izdanju beogradskog "Everest Media". Bogato opremljena monografija posvećena je epizodama objavljenim 1969–1971. godine, kada je potpisnik ovog teksta imao između šest i osam godina. Bilo je to neobično zanimljivo psiho-putovanje, čitati strip nakon toliko godina, raspoznajući detalje (ponekad periferne), čak i delove teksta koji su bili prepoznati nekim delićem svesti.

STAROSLOVENSKA DEMOKRATIJA

Pojava stripa o Dikanu je zapravo povezana sa reformom lista "Politikin zabavnik", koji je do 1968. godine izlazio na novinskom formatu i hartiji. Počev od janura iste godine, časopis se pojavio u magazinskom formatu, u kolornoj štampi i na finom papiru. Čovek koji je u najvećoj meri zaslužan za ovu promenu bio je glavni i odgovorni urednik Nikola Lekić (1925–2002). Lekić je bio zanimljiva ličnost, tokom rata je zarobljen u Italiji, a zatim se pridružio tamošnjem pokretu otpora. U posleratnom periodu bio je "Politikin" dopisnik iz Rima, intervjuisao je Felinija, Antonionija, De Siku i druge, dolazio i odlazio iz Beograda, gde je, između ostalog, nekoliko godina bio urednik "Ilustrovane politike". Takođe, bio je pasionirani poznavalac stripa, upućen u tadašnju evropsku strip produkciju. Radeći na "novom" "Politikinom zabavniku", došao je do zaključka da bi list, osim što objavljuje stripove stranih autora, trebalo da otvori prostor za jedno domaće ostvarenje sa nacionalnom tematikom, možda po uzoru na *Asteriksa*. Lekić je zamolio nekolicinu autora da pošalju svoju zamisao o staroslovenskom junaku, koji je radno nazvan "Bikan". Na redakcijskom sastanku, najviše simpatija su pridobile skice na strip sceni tada potpuno nepoznatog akademskog slikara-grafičara Lazara Sredanovića. Prevodilac Krinka Vitorović je sugerisala da ime junaka bude preinačeno u Dikan, a tokom godina je promenjen čitav niz scenarista, da bi 1973. sam Nikola Lekić (u vreme kada više nije bio glavni urednik lista) krenuo da piše scenarija za, reklo bi se, "klasične" epizode ovog stripa (ostali scenaristi bili su Ninoslav Šibalić, Milenko Maticki, Branko Đurica, Slobodan Ivkov, sam Lazo Sredanović i drugi). U svakom slučaju, strip je brzo pridobio simpatije čitateljstva, čemu su u dobroj meri doprinele izvanredne naslovne stranice "Politikinog zabavnika" (takođe reprodukovane u knjizi), koje su najavljivale početak objavljivanja pojedinih epizoda. Dikan je prikazan kao buzdovanom naoružani snagator, markokraljevićevskog tipa, ali i kao osećajan lik. Njegov stric Vukoje – predstavljen kao mudar i promućuran – na neki način omogućava da stvari budu dovedene u ravnotežu. Tu je i Dikanov konj koji govori ("Zovem se hopodromkozonijus, ali za prijatelje sam samo Zokan").

STAROSLOVENSKI RAZGOVORI: Kadar iz stripa *Dikan*

PRAZNIČNI DIKAN: Čestitka za srećnu novu 1971.

U epizodi u kojoj sreću vizantijskog učenjaka Prokopija, Dikan i Vukoje na njegovo pitanje "A kako je kod Slovena organizovana vlast", odgovaraju pitanjem: "Šta je to vlast?"

"Ko vlada u zemlji Slovena?"

"Niko! Mi se o svemu dogovaramo. Najiskusniji i najpametniji Sloveni se skupe i dogovore o svemu što je važno."

"Znači, Sloveni imaju demokratsko uređenje?"

"Nije baš sve tako, ponekad su dogovori veoma teški..." (ilustrovano slikom na kojima se slovenski mudraci međusobno svađaju i prepiru). "... Ali šta ćete. Takva je demokratija."

PAJA I JARE KOD DIKANA U GOSTIMA

Uprkos neminovnom poređenju sa *Asteriksom*, strip je u potpunosti odoleo epigonstvu, i bez trunčice inferiornosti može da nosi epitet originalnog. Ono što ga je takođe činilo osebujnim i sasvim "našim" bila je pojava likova iz tadašnje jugoslovenske popularne kulture, koji su povremeno bili predstavljeni u svojim "kameo" gostovanjima – među njima čak i Miodrag Petrović Čkalja i Pavle Vujisić (svakako pod uticajem njihovih uloga u tada aktuelnoj TV seriji "Kamiondžije"), Mića Orlović, članovi grupe Oni i one, Milivoj Jugin itd.

Inače, Dikan se pojavio u reklami (tačnije nagradnoj igri) koja promoviše kvas, bio je maskota Beogradskog maratona, pojavio se i na poštanskoj markici objavljenoj povodom sedamdesete godišnjice lista "Politikin zabavnik". Da ne pominjemo brojne pojave na stranicama "Politikinog zabavnika", tipa "Obucite Dikana" (po uzoru na "Obucite Cicu"). U anketi ovog lista iz 1969. godine, studentkinja iz Beograda je izjavila: "Imam momka koji je Dikanova slika i prilika. On se zove drugačije, ali zvaću ga Dikan. Međutim, Dikan mi je mnogo naivan. Dobro, tu je stric Vukoje, ali bi Dikan možda u idućim brojevima mogao da malo očvrsne."

Početak objavljivanja "Politikinog zabavnika" na slovenačkom jeziku, koje je startovalo 1973. godine, označen je i pojavom ovog stripa (preimenovanog u *Tilen*) među slovenačkim čitateljstvom, i to objavljivanjem epizode u kojoj su Dikan i Vukoje bili preseljeni u paleolit, o čemu u knjizi svedoči slovenački strip autor Iztok Sitar: "Sećam se da smo sa školskim drugovima prepričavali Dikanove fazone i umirali od smeha, kao što je bio kasnije slučaj sa Alanom Fordom."

Sa ove distance, rane storije stripa o Dikanu deluju vizuelno veoma zanimljivo, uprkos činjenici da se autor tek "zagrevao" u crtanju. Što se scenarija tiče, smena nekolicine scenarista (koji pre toga nikada nisu ni imali iskustva u radu na stripu) u početku je donosila različite rezultate, od ponekad nedovoljno čitljivih priča do neočekivanih, poetskih uzleta, kao u epizodi u kojoj je Dikanova večita simpatija Vesna prikazana kako se pojavljuje obasjana aurom, priznajući da je ona zapravo nešto kao polubožanstvo, kći Vesne, boginje proleća.

U svakom slučaju, važno je da reprinti Dikanovih avantura nastave da se pojavljuju – to svakako dugujemo sebi. U nekom smislu, kao što će naredne generacije i ubuduće čitati narodne pesme o Marku Kraljeviću, kako bi bile svesne poetske imaginacije nekih davnih vremena, neće im ništa faliti ni da listaju stripovane avanture izrazitog heroja druge polovine dvadesetog veka (koji je nastavio da živi i tokom narednog stoleća), vetropirastog Dikana.

Možda nebitno za samu percepciju ovog stripa, spomenimo na kraju da je Lazo Sredanović, tek nakon penzionisanja devedesetih godina, javno govorio o tome da je na Dikanu radio u svoje slobodno vreme, kada nije bio na zadatku u Institutu za bezbednost SFRJ, gde je radio kao načelnik štamparije. Naša je sreća da se i pri Institutu za bezbednost našla jedna tako senzitivna duša, stvaralac koji je uveseljavao i inspirisao čitave generacije čitalaca. ¶

SAŠA RAKEZIĆ

Južno od granice

Muzika ovog benda kao da dolazi iz džuboksa smeštenog u nekoj pograničnoj kantini u kojoj za istim stolom sede Dimitrij Tjomkin, Federiko Felini, Viktor Hara, Majls Dejvis, Hoakin Murijeta i B. Traven. Sede, piju i puše, pričaju o prošlim vremenima, avanturama, životu, umetnosti, lepim ženama i dalekim ostrvima. Za susednim stolovima su likovi slični njima, poznati sa stranica petparačkih romana, iz filmskih špica, strip revija i rok pesama. Eto tako je to sa muzikom Calexica. Nestvarna stvar

CALEXICO: Džon Konvertino i Džoj Berns

Znate ono kada su Huga Prata pitali da li zaista postoji Korto Malteze? Koliko se sećam, odgovorio je da ne zna. Ipak je dodao da mu se čini da ako bi otišli u lučku krčmu "La Tortuga" – gde se okupljaju kitolovci sa južnih mora – u gradu Vinja del Mar u Čileu, i ako bi dovoljno dugo sedeli tamo, da nije isključeno da bi se Korto odnekud pojavio. Ko zna? "Ah, niko, niko ništa ne zna/ Krhko je znanje!"

Slične nedoumice otvara i muzika sastava Calexico. Dok je slušate, čini vam se da imaginarni svet popularne kulture – koji ste upoznali slušajući gramofonske ploče, gledajući filmove, čitajući stripove – zaista negde postoji. Muzika ovog benda kao da dolazi iz džuboksa smeštenog u nekoj pograničnoj kantini u kojoj za istim stolom sede Dimitrij Tjomkin, Federiko Felini, Viktor Hara, Majls Dejvis, Hoakin Murijeta i B. Traven. Sede, piju i puše, pričaju o prošlim vremenima, avanturama, životu, umetnosti, lepim ženama i dalekim ostrvima. Za susednim stolovima su likovi slični njima, poznati sa stranica petparačkih romana, filmskih špica, strip revija i rok pesama.

Eto, tako je to sa muzikom Calexica. Nestvarna stvar. Tripozoidna, kako kaže jedan moj ortak. Ovostrano i onostrano, geografija i metafizika, mit i zbilja, marijači i džez, divlja horda i francuske šansone.

PUSTINJSKA AVANTURA

Kada se priča o grupi Calexico, najbolje je krenuti iz onih predela u kojima je Karlos Kastaneda upoznao don Huana. Pustinje Arizone i Novog Meksika, dakle. Džoj Berns i Džon Konvertino, osnivači sastava Calexico, tu su započeli svoju muzičku avanturu. Uradili su to kao članovi kultnog benda Giant Sand, čiji lider Hau Gelb, ispostaviće se kasnije – kao što se znalo i tada – ima harizmatska svojstva.

Bez Haua Gelba ne bi bilo ni Calexico

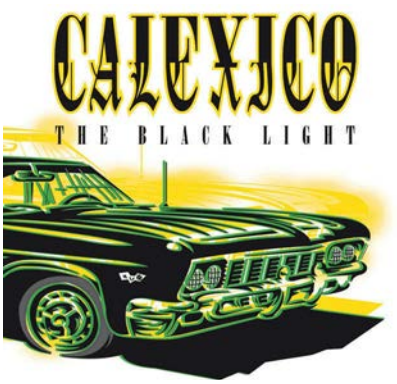

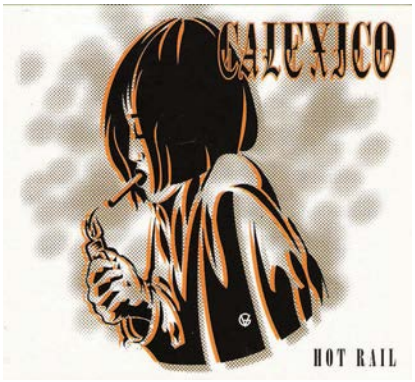

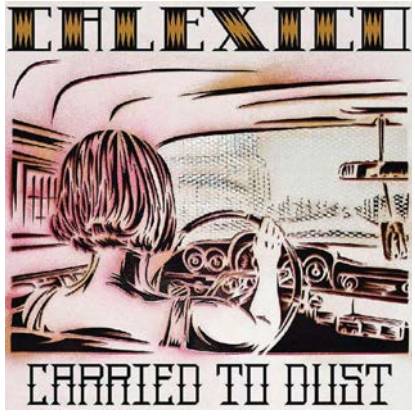

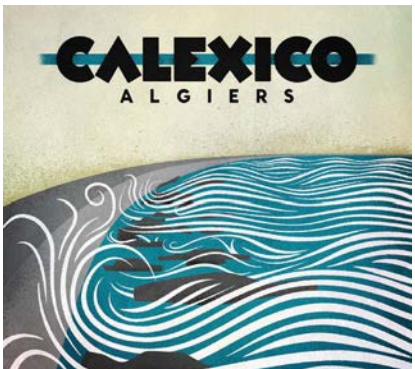

DISKOGRAFIJA 1997–2012: Studijski albumi grupe

rekao je svojevremeno Konvertino: "On nas je okupio. Negovao je atmosferu zajedništva, spontanosti i eksperimenta, koja nam je omogućila da mnogo naučimo." Prave reči na pravom mestu. Muzika sastava Calexico nije, naime, samo rezultat inspiracije. Reklo bi se da je ona pre svega produkt finog intelektualnog rada. Čini se da se do tako kompleksnog artističkog koncepta ne može doći samo nadahnućem. Nije lako povezati mitove prekolumbovske Amerike, pustinjski misticizam Don Huana, špageti vesterne, Čarlija Mingasa, atmosferu Pariza iz doba kada su Sartr i Prever sedeli u kafeu "Les Deux Magots", marijače i hispanoameričke ritmove sa rok muzikom. Treba tu puno znanja i razmišljanja. Talenta svakako, pejotla i meskalina verovatno. Treba zaći iza pojavnih oblika stvari, otkriti njihovu suštinu, preuzeti je, pretvoriti u muziku i ugraditi u sopstvene pesme. Taj posao Berns i Konvertino rade uspešno. O tome svedoči njihova impresivna diskografija.

Pre nego što su snimili prvi Calexicov album *Spoke* 1997. godine, Berns i Konvertino su aktivno učestvovali u nastajanju albuma *The Shadow Of Your Smile*, koji je grupa Friends Of Dean Martinez snimila 1995. godine. Tu su postavljeni temelji za kasniju Calexico muzičku građevinu. Predstavljena je posebna vrste instrumentalne laundž muzike koja bi mogla da se čuje u lobiju nekog utvarnog pustinjskog hotela u kojem odsedaju iste one spodobe koje smo gledali u filmu Roberta Rodrigeza *Od sumraka do svitanja*. Ideju da se bave ovakvom muzikom dobili su slušajući ploče Ala Kajole (Al Caiola). Reč je o italo-američkom instrumentalisti, koji je, u bogatim aranžmanima, "sa 50 mandolina", izvodio muziku koja se slušala po otmenim restoranima. "Slušanje nerokerskih ploča otvorilo je vrata za nove zvukove i drugačije načine izvođenja", rekao je Berns.

Originalne pesme Bernsa i Konvertina su u društvu slavnih tema Telonijusa Monka, Erola Garnera, Šarla Trenea i Džonija Mendela. Povodom albuma *Shadow Of Your Smile* Džon Konvertino je izjavio: "Tu su nastali Calexico. To je pravi početak."

Što se pre svega odnosi na veoma uspešnu verziju tradicionalne teme *All The Pretty Horses*. Odsvirana sa neverovatnom posvećenošću i intenzitetom – kao da su sve teme koje je Enio Morikone napisao za filmove Serđa Leonea kondenzovane u jedan muzički broj – ova numera svojom sinematičnom prirodom vodi slušača u one prostore gde su snimljeni najbolji vestern filmovi. Sa druge strane, svojim naslovom upućuje na Kormaka Mekartija i njegova tri romana koji čine čuvenu "pograničnu trilogiju" (*border trilogy*). Delo ovog pisca Berns i Konvertino apostrofiraju kao veoma važno u procesu nastajanja njihove muzike. "Pokušavamo da na stvari gledamo iz ugla iz kojeg to čine junaci knjiga Kormaka Mekartija", rekao je Džoj Berns. Specijalna svojstva njihovih napeva su idealna scena za demonstraciju Mekartijevog "egzistencijalnog nihilizma".

LEKSIKON

Album *The Black Light* iz 1998. godine nastavlja u istom pravcu. Inovativni i ambiciozni miks urbanog i egzotičnog, fiktivnog i stvarnog se tu nalazi. Eklektički princip je doveden do savršenstva. Artistički elementi preuzeti iz dela najrazličitijih umetnika, od Pekinpoa i Džarmuša do sastava Pink Flojd i marijači orkestara, složeni su u nove celine koje kao neuhvatljive fatamorgane trepere u ušima zblanutih "slušača". Dok slušate Calexico, bubne opne se pretvaraju u filmsko platno, a note u pokretne slike.

Uzgred, treba reći da se nekako u isto vreme pojavio i album Džima Vajta *Wrong-Eyed Jesus* u izdanju diskografske

»

Soundtrek za tekst

1. Friends Of Dean Martinez: All The Pretty Horses /The Shadow Of Your Smile
2. Calexico: Minas De Cobre (for better metal) /The Black Light
3. Calexico: Ballad Of Cable Hogue /Hot Rail
4. Calexico: Not Even Stevie Nicks... /Feast Of Wire
5. Calexico: Roka (Danza De La Muerte) /Garden Ruin
6. Calexico: Inspiracion /Carried To Dust
7. Calexico: Maybe On Monday /Algiers
8. Calexico: Sinner In The Sea /Algiers
9. Jim White: When Jesus Gets A Brand New Name /Wrong-Eyed Jesus
10. Marianne Dissard: Merci De Rein Du Tout /L'Entredeux
11. Calexico: Alone Again Or /Convict Pool EP
12. Jim James & Calexico: Goin' To Acapulco /I'm Not There – Music From The Motion Picture

7. AVGUSTA NA KALEMEGDANU: Calexico

kuće Luaka Bop, čiji je vlasnik i osnivač Dejvid Birn. Na sličan način kao Calexico, Vajt je povezao muziku, film, mitologiju i književnost. Jedino što je mesto radnje promenjeno. Jugozapadne pustinje su zamenjene deltom Misisipija.

Muzika sastava Calexico, pored toga što liči na "izgubljeni saundtrek koji traži svoj film", kako je neko rekao, može se shvatiti i kao šifrovani leksikon popularne kulture. U tom smislu je ilustrativna pesma *Ballad Of Cable Hogue* sa albuma *Hot Rail* iz 2000. godine. Zove se isto kao film Sema Pekinpoa iz 1969. godine sa Džejsonom Robardsom i Dejvidom Vornerom. Rečeno je da je to njegov najličniji film. Sa druge strane, pesma svojom strukturom i opštim ugođajem neodoljivo podseća na numeru *Bonnie And Clyde* Serža Genzbura, koju je on otpevao sa Brižit Bardo. Tek sa poznavanjem ovih referenci pesma se može doživeti na pravi način. Njena višeznačnost pretvara je u sliku iz "halucinatornog kaleidoskopa". Bilingvalni, francusko-engleski tekst čini je apsolutno nedokučivom. Postmoderni umetnički manir, kada je u pitanju rok muzika, ima svoj briljantni vrh na pločama sastava Calexico.

Treba reći da je u okviru spomenute pesme kao pevačica nastupila francuska multimedijalna umetnica Marijan Disar. Ona je zajedno sa svojim zemljacima Naimom Amorom i Tomasom Belomom bila članica internacionalnog artističkog kružoka okupljenog, sredinom devedesetih godina prošlog veka, oko Haua Gelba i sastava Giant Sand u Tusonu. Njen album *L'Entredeux* iz 2008. godine može se shvatiti i kao album Calexica.

Na narednim albumima – *Feast Of Wire* (2003), *Garden Ruin* (2006) i *Carried To Dust* (2008) – Calexico su uspešno nastavili svoju ekspediciju kroz fantastični svet popularne kulture i raznorazne geografske predele. U numeri *Not Even Stevie Nicks...* zvuk sastava Fleetwood Mac iz doba albuma *Rumors* interpoliran je sa scenama iz filma *Telma i Luiz*, a onda je sve uvrnuto na način karakterističan za Mercury Rev. Pesmu *Nom De Plume* Berns peva na francuskom jeziku. Zvuči kao izgubljena pesma Fransoaz Ardi koju tužni klošar recituje ispod nekog pariskog mosta. Na albumu iz 2008. godine nalazi se pesma *Inspiracion*. Kao da je došla iz predela južno od granice, sa saundtreka za film *Ekstremna predostrožnost* Voltera Hila. Džejkob Valensuela i Amparo Sančez je tako izvode.

BEZ KRAJA

Kao sve prave priče, i ova o Calexicu ima početak, a nema kraj. Njihov najnoviji album *Algiers* iz 2012. godine snimljen je u Nju Orleansu. Osvojene su nove geografske širine i dužine. Osmoza je obavila svoj posao. Teška opojna isparenja iz močvara Misisipija prožela su muziku i dala joj novu dimenziju. Kinematografija je ustuknula pred geografijom i antropologijom. *Algiers* je još jedan izveštaj sa granice na kojoj se dodiruju različiti svetovi i kulture, a bogami i muzički žanrovi. Vudu, sujeverje i karipski misticizam susreću se sa pustinjskim fatalizmom, džipsi džezom i marijači duvačima.

Silvija Simons je muziku sastava Calexico uporedila sa poludelom kuglom u fliper mašini koja nekontrolisano leti gore-dole, levo-desno. U jednom trenutku ona je u pustinji Sonora, u sledećem u italijanskom filmskom gradu Ćinećita, odmah zatim eto je u hotelu Oso Negro iz romana *Blago Sijera Madre*, pa onda u pariskim kafeima, a zatim u derutnim rok klubovima izgubljenim u "podzemljima" velikih gradova.

Može se to i drugačije objasniti. Recimo ovako: Kao da neko na užareni pesak arizonske pustinje projektuje omiljene filmske scene dok sa zvučnika okačenog o džinovski kaktus saguaro odjekuju filmske teme Morikonea, Rote i Tjomkina. Calexico omogućavaju da se muzika gleda, a slike slušaju. Ne verujete? Dođite 7. avgusta na koncert grupe Calexico na Kalemegdanu, pa ćete videti i čuti. ¶

ŽIKICA SIMIĆ

VREME i Laguna preporučuju

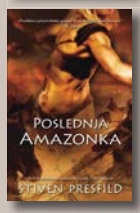

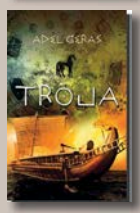

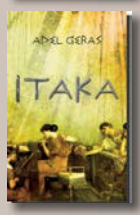

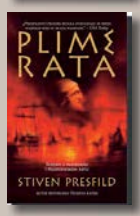

Istorijski romani

Čitajte o Grčkoj!

Svakog leta u inostranstvu letuje oko 800.000 građana Srbije, od čega sedamdeset odsto njih letuje – u Grčkoj. Za one koji ovog leta putuju u Grčku, ali i za one koji su skloniji putovanju kroz vreme do mesta na kome se začela kultura kojoj pripadaju, „Laguna" nudi seriju istorijskih romana u kojima se priča romansirana istorija Stare Grčke

Aktuelna deviza globalne levice i intelektualaca solidarnih s današnjim Grcima, koji su se među prvima suočili s mračnom stranom savremenog kapitalizma, glasi: „Svi smo mi Grci." Međutim, ovu frazu je pre skoro dvesta godina prvi izgovorio veliki engleski pesnik Persi Bis Šeli u jednom drugom kontekstu, nastavljajući svoju misao rečima: „Naši zakoni, naša književnost, naša religija, naše umetnosti, imaju svoje korene u Grčkoj." Pre dve i po hiljade godina, naime, u Grčkoj su formirani obrasci mišljenja koji će utemeljiti zapadnu civilizaciju. Stoga nema lošeg načina za upoznavanje s osnovama kulture kojojoj pripadamo, a čitanje istorijskih romana verovatno je najlakši i najzabavniji.

Istorijski romani zauzimaju značajno mesto u izdavačkoj produkciji „Lagune". Oni se mogu grupisati u cikluse posvećene određenom prostoru i istorijskoj epohi koju književno rekonstruišu. Među njima se nalazi i grupa romana koji se na različite načine bave Heladom. Na osnovu njih je moguće rekonstruisati jednu romansiranu istoriju antičke Grčke. Krenimo od najstarijih vremena.

Jedna od centralnih ličnosti grčke mitologije jeste legendarni atinski kralj Tezej, čiji je najslavniji podvig ubijanje Minotaura u kritskom Lavirintu. Tezej je junak dva istorijska romana iz „Lagunine" produkcije. Prvi je Tezejeva romansirana biografija pod naslovom *Kralj mora umreti*, klasično ostvarenje Meri Renolt, jedne od najboljih britanskih spisateljica istorijskog žanra; drugi je roman savremenog američkog pisca Stivena Presfilda *Poslednja Amazonka*, koji govori o ljubavi Tezeja i Antiope, kraljice Amazonki, nepokornog ženskog ratničkog plemena s obala Azovskog mora, odnosno o ratu između Atinjana i Amazonki koji je potom usledio. U oba ova romana sugestivno i s mnogo detalja pisci oživljavaju antički svet iz XIII veka pre nove ere i opisuju tadašnja verovanja, običaje, način ratovanja i svakodnevni život.

Priča o Trojanskom ratu jedna je od najvećih priča čovečanstva. O njemu, bez homerske mitologije, iz ugla dve mlade Trojanke, govori roman *Troja* Adel Geras. Ista spisateljica napisala je i roman *Itaka*, čija se radnja naslanja na *Odiseju*, s tim da ovaj roman ne priča o Odisejevim pustolovinama, već o ostavljenim ženama – o Penelopi, koja ne zna hoće li se Odisej ikada iz rata vratiti, i njenoj mladoj služavki Klimeni.

Klasično razdoblje Stare Grčke nastupa u V veku pre nove ere, nakon niza velikih vojnih pobeda Grka nad Persijancima između 490. i 479. godine pre nove ere. Jedna od najslavnijih bitaka u grčko-persijskim ratovima bila je ona u Termopilskom klancu, kada su malobrojni grčki ratnici pod vođstvom spartanskog kralja Leonide tri dana zadržavali nalet ogromne persijske vojske. O ovoj bici govori fascinantan roman Stivena Presfilda *Ognjena kapija*, remek-delo istorijskog žanra koje je u Americi uvršteno u obaveznu lektiru za pitomce vojnih akademija. U ličnosti Sokratovog učenika Atinjanina Alkibijada stekle su sve i dobre i loše strane Periklovog Zlatnog doba. Roman Stivena Presfilda *Plime rata* donosi Alkibijadov životopis, ali i hroniku kobnog Peloponeskog rata između Sparte i Atine, u kome je Alkibijad uspevao da ratuje na obema stranama. Po verodostojnosti i upečatljivosti ovaj roman stoji uz rame s *Ognjenom kapijom*.

Poslednji čin istorije Stare Grčke ispisao je svojim pohodima Aleksandar Makedonski. I o njemu govori Stiven Presfild u romanima *Aleksandar - Vrline rata* i *Pohod na Avganistan*. U prvom su njegova osvajanja prikazana iz ugla samog

Aleksandra, a u drugom iz ugla jednog od njegovih vojnika. Ovo književno putovanje kroz istoriju Stare Grčke završava se jednim ljubavnim romanom. U knjizi *Aleksandar i Alestrija* francuska spisateljica kineskog porekla Šan Sa poetski pripoveda o ljubavi Aleksandra Makedonskog i amazonske kraljice Alestrije.

Kao dodatak ovoj romansiranoj istoriji Stare Grčke može da posluži još i roman Ketrin Eseks *Krađa Atine*, koji govori o sudbini čuvenog friza s akropoljskog Partenona. Naime, u prvim godinama XIX veka veći deo ovog friza tadašnji britanski ambasador u Istanbulu lord Elgin, s navodnom dozvolom sultana Selima III, brutalno je otkinuo s hrama, odneo u Englesku i kasnije prodao Britanskom muzeju. U ovom romanu smenjuju se dva vremenska plana – vreme izgradnje Partenona u V veku p. n. e. predočeno iz ugla Periklove žene Aspazije i vreme Elginovog pljačkanja Akropolja, koje blagonaklono opisuje Elginova supruga Meri Nizbet.

Pored ovih naslova, Grčkom se bavi i zbirka priča *Ovako je počelo* u kojoj najbolji srpski pripovedači (od Vide Ognjenović i Filipa Davida, preko Vladimira Pištala i Gorana Petrovića do Vladimira Kecmanovića i Igora Marojevića – ukupno tridesetak autora) iz svog ugla svedoče o grčkoj istoriji i kulturi. U knjizi *Ujdurme i zvrčke iz antičke Grčke* Ljubivoje Ršumović je za najmlađe čitaoce sabrao i na svoj način duhovito ispričao najlepše starogrčke mitove i legende, dok su poznati novinarski par i dobri poznavaoci grčke baštine Majda i Zvonimir Šimunec u bedekersko-putopisnoj knjizi *Pogled sa Olimpa* sabrali osnovna znanja o savremenoj Grčkoj, njenoj geografiji, istoriji, kulturi i politici i predstavili ih na pregledan i zanimljiv način.

Dakle, o Grčkoj – za svakog ponešto.

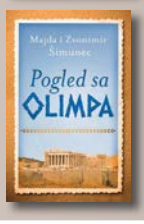

Odabrana dela

BORISLAV PEKIĆ:

Godine koje su pojeli skakavci I-III

Nastavljajući da objavljuje ekskluzivnu kolekciju celokupnog književnog opusa Borislava Pekića, „Laguna" je upravo u tri toma objavila njegovu autobiografsko-memoarsku knjigu *Godine koje su pojeli skakavci*. Reč je o knjizi u kojoj Pekić sumira svoje zatvorsko iskustvo i uspomene iz godina između 1948. i 1954. Naime, Pekić je imao osamnaest godina kada je 1948. godine u Beogradu uhapšen kao pripadnik, tada ilegalnog, gimanzijsko-studentskog udruženja Savez demokratske omladine Jugoslavije i osuđen na petnaest godina strogog zatvora s prinudnim radom i gubitkom građanskih prava od deset godina. Na izdržavanju kazne bio je u KPD Sremska Mitrovica i KPD Niš. Pomilovan je 1953. godine, pošto je u zatvoru proveo pet godina. U *Godinama koje su pojeli skakavci* Pekić autentično i potresno piše o godinama neposredno nakon Drugog svetskog rata, uspostavljanju komunističkog režima u Jugoslaviji i njegovim represalijama, svedoči o zatvorskim prilikama i upečatljivo opisuje kako tamnica menja jezik, percepciju, život, pretvarajući se u neku vrstu paralelne stvarnosti u kojoj se zakonitosti ljudske zajednice najbolje vide. Gde su granice slobode? Da li svi putevi borbe vode u stradanje? Jesu li osuda, prisila i teror nezavidna baština od koje društvo još nije odustalo? Odgovore za koje mnogi nemaju snage i savesti Borislav Pekić nalazi u svom i kolektivnom iskustvu svog naroda, kao i u tekovinama civilizacije u koje u svim periodima istorije spada i – zatvor. U svom tamnovanju pisac nalazi okvir vlastite egzistencije i duha, borbe i istinskih granica života i smrti – smisla življenja pre svega.

Fantastika

Legende II

Priredio: ROBERT SILVERBERG
Prevod: G. SKROBONJA, N. ANDRIĆ, N. PAJVANČIĆ, T. BIŽIĆ

Jedna od najboljih i najreprezentativnijih pripovedačkih antologija svetske fantastike jeste ona koju je pod naslovom *Legende* uredio čuveni američki pisac naučne fantastike Robert Silverberg. Uredničko polazište za ovu antologiju bila je namera da se na malom prostoru predstave književni svetovi popularnih pisaca svetske fantastike tako što će oni priložiti priču čija se radnja odvija u njihovom najpoznatijem izmaštanom univerzumu. Time čitaoci, uz osnovne podatke o piscu i njegovom imaginarnom svetu, na osnovu uzorka dobijaju priliku da se sami opredele u kom smeru će nastaviti svoju dalju čitalačku pustolovinu. Nakon velikog uspeha prve Silverbergove antologije iz 1998, objavljene u izdanju „Lagune" 2009, a u kojoj su, pored ostalih, bili zastupljeni Stiven King, Ursula Legvin, Teri Pračet i drugi, iz štampe je upravo izašao i njen dvotomni nastavak. U tomu pod naslovom *Zmaj, mač i kralj* zastupljene su priče pisaca epske fantastike Džordža R. R. Martina, Terija Bruksa, Dajane Gabaldon, Oskara Skota Karda i Elizabet Hejdon, dok se u tomu *Seni, bogovi i demoni* nalaze priče majstora kao što su Nil Gejmen, En Mekafri, Tad Vilijems, Robin Hob, Rejmond E. Fajst i Robert Silverberg. I u *Legendama II* svaka od priča smeštena je u onaj od fantastičnih univerzuma koji je svog tvorca proslavio. Tako, na primer, priča Džordža R. R. Martina pripada ciklusu *Pesma leda i vatre,* priča Nila Gejmena prati kasniju sudbinu Senke, junaka znamenitih *Američkih bogova*, a priča En Makafri ponovo nas vodi na planetu zmajeva Pern. Zahvaljujući ovakvom uredničkom postupku *Legende* nisu samo izvrsna antologija svetske fantastike već i svojevrsna enciklopedija fantastičnih svetova.

Krimi

JU NESBE:

Spasitelj

Prevod: JELENA LOMA

Globalna popularnost skandinavskih krimića u dvadeset prvom veku otpočela je s uspehom trilogije „Milenijum“ švedskog pisca Stiga Lašona. Nakon Lašona usledio je veliki talas njegovih skandinavskih kolega po žanru, među kojima je jedan od najuspešnijih postao Norvežanin Ju Nesbe (1960), inače diplomirani ekonomista, bivši berzanski broker, novinar i vođa benda *Di Derre*. Posle *Crvendaća*, *Odmazde*, *Solomonovog slova* i *Lovaca na glave*, *Spasitelj* je peti po redu Nesbeov krimić koji je „Laguna“ objavila. Ovaj roman, u Norveškoj objavljen 2005, pripada ciklusu Nesbeovih knjiga čiji je glavni protagonista prgavi i uporni detektiv Hari Hule. Ovoga puta on kreće u potragu za misterioznim plaćenim ubicom čiji će ga trag najpre odvesti na mračniju stranu Osla, a zatim u Zagreb. Naime, plaćenik za kojim Hule traga je Hrvat po imenu Krsto Stankić, koji se u romanu u flešbekovima vraća u Vukovar za vreme opsade 1991, gde je kao dečak stekao slavu hrvatskog junaka odbrane grada uništivši dvanaest srpskih tenkova, ali i iskustvo koje mu je iz korena promenilo život. *Spasitelj* je jedan od najreprezentativnijih Nesbeovih romana u kome se nalazi dobar deo razloga zbog kojih je ovaj pisac, koji piše na norveškom jeziku koji ne govori ni pet miliona ljudi, postao popularan širom sveta među stotinama miliona čitalaca.

Knjige za decu

LJUBIVOJE RŠUMOVIĆ, DUŠAN PETRIČIĆ:

Vidovite priče

Generacije koje su ovde odrastale sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog veka imale su privilegiju da njihovu dečju čitalačku, muzičku i vizuelnu kulturu oblikuju časopisi i televizijske emisije kao što su „Poletarac“, „Neven“, „Dobro jutro, deco“, „Kolibri“, „Na slovo, na slovo“, odnosno naši najbolji pesnici, pisci, kompozitori, reditelji i ilustratori tog vremena među kojima su, pored ostalih, bili Dušan Radović, Duško Trifunović, Peđa Vranešević, Timoti Džon Bajford i – Ljubivoje Ršumović i Dušan Petričić. Kultni autori za decu, pesnik Ršumović i ilustrator Petričić, nakon saradnje u mnogim knjigama i časopisima, pune četiri decenije nisu stvarali zajedno, sve do ovog izdanja – zabavne, razigrane i mudre knjige s naslovom *Vidovite priče*. Ova knjiga, namenjena podjednako deci i odraslima, sadrži tridesetak Ršumovićevih priča koje je maestralno, kao i obično, ilustrovao Dušan Petričić. Glavni junak ovih priča je radoznali dečak po imenu Vid, koji susreće svoje prijatelje životinje kroz igru i razgovore s njima saznaje odgovore na brojna važna pitanja o životu. Paralelno sa srpskim, „Laguna“ je objavila i englesko izdanje ove knjige u prevodu Timotija Džona Bajforda.

Svetska književnost

ŽOZE SARAMAGO:

Sedam Sunaca i Sedam Luna

Prevod: DEJAN TIAGO STANKOVIĆ

Novi tom iz kolekcije odabranih dela portugalskog Nobelovca Žozea Saramaga koju „Laguna“ ekskluzivno objavljuje donosi nam novi prevod njegovog čuvenog romana *Sedam Sunaca i Sedam Luna*. Upravo je ovaj roman, objavljen prvi put 1982, učinio potonjeg Nobelovca slavnim piscem i otvorio mu vrata čitalačke publike širom sveta. Saramagov roman u maniru magijskog realizma rekonstruiše Portugal s početka XVIII veka. Dok zemljom vladaju Inkvizicija, praznoverje, licemerje, korupcija i siromaštvo, jedina briga portugalskog kralja Žoaoa V i njegove žene, kraljice Marije Ane, jeste što nemaju poroda i spremni su na sve da bi kruna dobila naslednika, pa i da u zabačenom mestu Mafri izgrade velelepni manastir ne bi li time umilostivili Boga da im usliši želju. Za to vreme sveštenik po imenu Bartolomeo Lourenso de Gužmao, koga je istorija zapamtila kao jednog od pionira aeronautike, ima samo jedan životni cilj: da načini letelicu kojom bi se vinuo do Sunca. U tu svrhu on angažuje jedan par da mu pomogne – u ratu osakaćenog Baltazara, zvanog Sedam Sunaca, i Blimundu, nazvanu Sedam Luna, proročicu koja ima moć da pronikne u dušu svakog čoveka. Jedan od kritičara je o ovoj knjizi napisao: „Posle čitanja ovog očaravajućeg romana mnogo toga se ureže u pamćenje, a najviše ljubavna priča koja se u radnji romana ističe kao zvuk flaute u velikom orkestru.“

Srpska književnost

MIRJANA ĐURĐEVIĆ, BRANKO MLAĐENOVIĆ:

Bunker Swing

Urnebesno duhovit i vešto napisan, roman *Bunker Swing* nastao je „u četiri ruke“ koje su ukrstili Branko Mlađenović i poznata spisateljica Mirjana Đurđević, autorka zapaženih i nagrađivanih knjiga *Bremasoni*, *Leš u fundusu*, *Deda-Rankove riblje teorije*, *Ubistvo u akademiji nauka* i *Kaja, Beograd i dobri Amerikanac*. Radnja ovog romana smeštena je u Čikago iz vremena prohibicije tokom dvadesetih godina prošlog veka, a njegovi protagonisti su tamošnji srpski iseljenici. Mlada udovica Anđelka Vajs nasledila je posle smrti supruga bakalnicu u Ulici Bunker, ali i muževljeve kockarske dugove, zbog kojih se premišlja da li da se vrati u Srbiju. U iznudici, ona počinje da kuva za radnike s obližnjih gradilišta, a zatim i izdaje sobe trojici svojih zemljaka. Kad Anđelka, Tričko, Žarko i Braša u podrumu bivše bakalnice pronađu rashodovani kazan za destilaciju, u potaji počinju da prave specijalnu rakiju od suvog grožđa. Međutim, u gradu će se brzo pročuti za ilegalne „srpske žestoke napitke“, pa će im se u posao umešati i italijanska mafija, pravoslavna crkva i jedan crnogorski raspop. „*Bunker Swing* je roman koji svira, zasmejava i opija“, rečeno je o ovoj knjizi. „To je izuzetan humoristički roman o srpskoj rakiji na američkom tlu, koja se spravlja od ljubavi, čežnje, ljubomore, strasti i svinga, ali ponajviše od našeg čuvenog mentaliteta.“

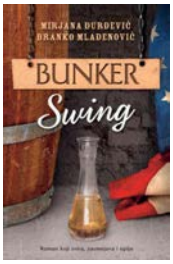

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od dvadeset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 3. do 30. avgusta 2013.

Peter Dincelbaher:
TEMPLARI

Knjiga o najslavnijem viteškom redu koja objašnjava ko su zaista bili templari i kako je njihova istorija oblikovala našu predstavu o srednjovekovnom svetu

Džejms Paterson, Lisa Marklund:
OD UBICA, S LJUBAVLJU

Krimić koji su zajednički napisali dva autora koja spadaju među najpopularnije žanrovske pisce današnjice. "Patersonovi romani su savršene mašine za zabavu, Poršei komercijalne fikcije, stručno konstruisani i brzi kao munja"

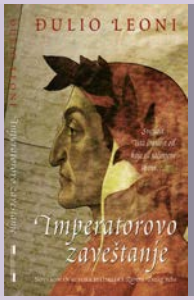

Đulio Leoni:
IMPERATOROVO ZAVEŠTANJE

Istorijski triler čija se radnja odvija u Firenci 1300. godine. Slavni pesnik Dante Aligijeri u romanu postaje detektiv koji raskrinkava seriju misterioznih zločina

Giljermo Martinez:
SPORA SMRT LUSIJANE B.

Uzbudljiv i napet triler iz pera doktora matematičke logike i jednog od najznačajnijih savremenih argentinskih pisaca

Bil Brajson:
IŠČEZLI KONTINENT

Zabavna i gorka knjiga, klasično delo savremene putopisne književnosti. Bil Brajson piše o krstarenju po malovaroškoj Americi svog detinjstva i opisuje jedan svet koji nestaje

Šan Sa:
ALEKSANDAR I ALESTRIJA

Istorijski roman francuske književnice kineskog porekla o ljubavi Aleksandra Makedonskog i amazonske kraljice Alestrije, napisan jedinstvenim poetskim stilom

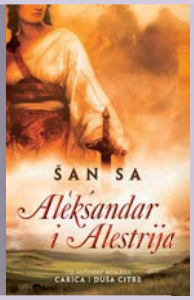

Tom Bulou:
NEBESKA MEHANIKA

Biografski roman inspirisan životom Konstantina Ciolkovskog, ruskog naučnika čiji je je delo postavilo naučne osnove za odlazak ljudi u svemir

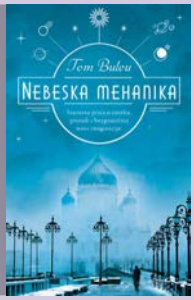

Imre Kertes:
DOSIJE K.

Životna ispovest mađarskog nobelovca koji je kao dečak preživeo užase Aušvica. Kroz formu intervjua Kertes otvoreno i zanimljivo govori o svom životu, istoriji i književnosti

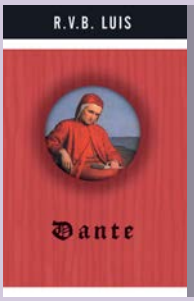

R. V. B. Luis:
DANTE

Vrhunski napisana biografska knjiga koja verno i uzbudljivo rekonstruiše život najslavnijeg Firentinca, čuvenog pesnika Dantea Aligijerija

Osne Sejerštad:
PORTRETI IZ SRBIJE

Norveška novinarka boravi u Srbiji za vreme bombardovanja 1999. a onda i nakon 5. okrobra 2000, i prikuplja svedočanstva poznatih i nepoznatih ljudi o istoriji koja im se dešava. Među njenim sagovornicima su Bojana Lekić, Ljubiša Ristić, Zoran Živković i Rambo Amadeus, ali i mnogi obični građani Srbije

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjžare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)

Barok: smrt, prah i ništa

Jelena Todorović,
O ogledalima, ružama i ništavilu,
CLIO, Beograd 2012.

Čitav jedan zid kripte u Crkvi Santa Marija dela Končeione u Rimu, u kojoj počivaju tela mumificiranih monaha, "ukrašen" je, u 17. veku, kostima umrlih kaluđera: lobanje služe kao friz u nišama na zidovima, rebra, zbog svoje zakrivljenosti, ojačavaju svod, dok kičmeni pršljenovi iscrtavaju obrise dekorativnih kartuša. Morbidno? Na svodu pomenute kripte dominira alegorija smrti, skelet opremljen kosom i peščanim satom, a sve to sačinjeno od "prirodnih" materijala: najsitnijih komadića kostiju, naravno. Barokna znamenja smrtnosti – skeleti, alegorije vremena, lobanje, krilati peščani satovi, krstovi, tabernakli – nisu izrađeni od uobičajenih materijala kao što su mermer, kamen, bronza, drvo ili gips, već upravo od ljudskih kostiju. Barokna umetnost, dakle, uvodi nas direktno u spektakl smrti, a ovaj primer, kao i desetine drugih opisa, pronalazimo u knjizi Jelene Todorović *O ogledalima, ružama i ništavilu*. No, čemu sve to?

U vreme kada nastaje barok kao umetnički pokret – pred kraj šesnaestog veka, dakle, u atmosferi krize i nesigurnosti, posle kuge koja je, kao i tridesetogodišnji rat, opustošila Evropu – moderno doba je već dobrano potisnulo srednjovekovni pogled na svet, dok Katolička crkva, kao noseći stub poretka, prima udarce sa svih strana i jasno oseća da gubi čvrsto uporište. U svojoj studiji Jelena Todorović analizira ključne elemente ovog pokreta: vreme, prolaznost, prirodu, prostor, pokret, kao i doživljaj vanvremenitosti. Ogledalo se pojavljuje kao simbol taštine, ali i kao pokretač refleksije (odraz pokreće mišljenje), peščani sat je izraz konačnosti, ruševine u slikarstvu opominju na prolaznost, a ruže nas, kao i mehurovi od sapunice, gusenice i leptirovi, podsećaju na propadljivost i kratkoću života. Barok razvija svojevrsnu *ars moriendi*, umeće življenja kao umeće umiranja. *Memento mori*, ne zaboravi da si smrtan, postaje geslo ovog perioda. Svest o ništavilu ojačava u tolikoj meri da će čak i kardinal Antonio Barberini, jedan od važnijih likova u Rimu 17. veka, dati da se na njegov nadgrobni spomenik urežu sledeće reči opomene: Ovde leži pepeo i prah i ništa. Za jednog visokog službenika božjeg namesništva na zemlji, dakle, nekoga ko bi, u principu, morao da ima razumevanja za život posle života kao važniji deo ljudskog postojanja, ove reči zvuče prilično neutešno i profano. Barok se, utoliko, pokazuje kao složen umetnički pokret koji reaguje na gubitak transcendencije, na to što je božji autoritet prilično onemoćao, te se čovek sada našao pred samim sobom, pred sopstvenim likom – u ogledalu vidi sebe, a ne božju tvorevinu – suočen sa konačnošću, bez jemstva da će, ako se bude primereno ponašao i crkvi (redovno) udeljivao crkavicu, možda i zaslužiti prijem kod velikog nebeskog selektora. Umesto nade i večnosti, sada su tu smrt, prah i ništa.

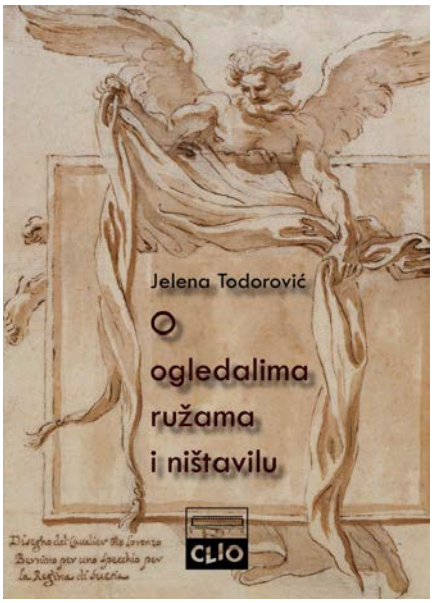

Noseći motiv ove studije, dakle, barokna je umetnost koja reaguje na evropsku stvarnost toga doba. Ali Jelena Todorović pokazuje i visok stepen odvažnosti kada iskorače iz užestručnih razmatranja i bez pardona se upušta u političke implikacije onoga što će, sasvim precizno, nazvati ratom istorija. Rasterećen teške božje i još teže crkvene senke koja je nudila jednu i obavezujuću istinu, lišen tamne svetlosti večnosti, barok se suočava sa svim dimenzijama vremena i vrlo brzo se, ne samo u umetnosti, okreće tumačenje u prošlosti. Analize političkih implikacija barokne slobode upravo su sjajne. Ako su reformatori shvatili da će Katoličku crkvu najbolje da uzdrmaju ukoliko obelodane njenu besramnu istoriju, ukoliko je diskredituju na njenom terenu, na terenu morala, crkveni su ljudi jednako brzo shvatili da je jedini dostojan odgovor da oni ispišu sopstvenu istoriju. Afirmativnu, dabome. Upravo rat interpretacija pokazuje da prošlost nije učvršćena i nepomerljiva kategorija, već da je neizvesna koliko i budućnost. Za prošlost se, baš kao i za budućnost, valja izboriti. Neke od najuzbudljivijih stranica ove knjige autorka ispisuje analizirajući nastojanja kardinala Čezara Baronia, pisca čuvenih *Anala*, obrazovanog, posvećenog i moćnog apologetu crkve, da se vrati autentičnom hrišćanstvu obnavljajući, u tom cilju, Crkvu Sv. Nerea i Ahilea u Rimu. Jednako je zabavno kada J. Todorović, svojim dinamičnim i vazda svedenim stilom, utvrdi da su upravo argumenti velikog katoličkog apologete služili u 18. veku kao važna potpora u učvršćivanju uticaja Pravoslavne crkve.

Ako se Jelena Todorović potrudila da svoju knjigu o baroku ispuni bogatom i uzbudljivom sadržinom i ponudi nam celovitiju sliku o jednoj istorijskoj formaciji, te nam tako skrene pažnju na to dokle smo i mi danas stigli, izdavač (CLIO) se potrudio da knjigu opremi čvrstim koricama, lepom naslovnom stranom i raskošnim ilustracijama, što, na ovu izdavačku nemaštinu, nije mali podvig. Osim što ju je lepo čitati, ovu je knjigu lepo i posedovati. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

Francisko Hose Ga na krivini Grandije

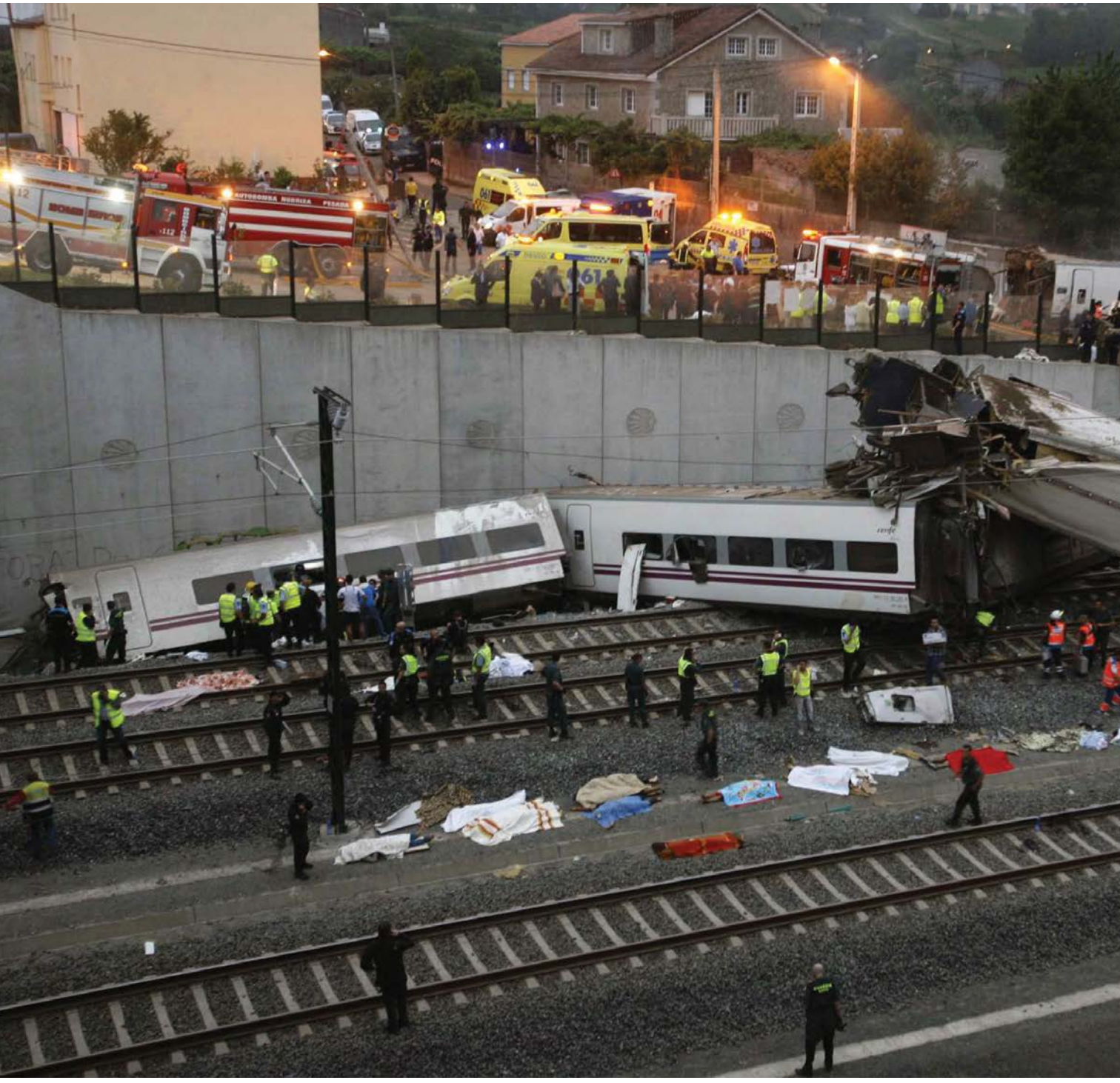

rzon Amo era

Šta su uzroci saobraćajne nesreće, najveće u poslednjih 40 godina, koja je donela šok i bol, poljuljala poverenje javnosti u španski progres i podstakla strah od potencijalno velikih privrednih posledica

HOROR FILM, DANTEOV PAKAO: Olupina voza
fotografije: AP Photo

S horor filmom i Danteovim paklom poredi se nesreća brzog voza Alvia Madrid–Ferol na krivini Grandijera kod mesta Angrios, oko četiri kilometra pre železničke stanice Santjago de Kompostela, nešto pre zalaska sunca, u sredu, 24. jula, u 20.41.

Gotovo niko nije ostao nepovređen od 222 (218 putnika, četiri člana posade) ukrcanih na komforni ekspresni inter-siti voz Alvia 151. Poginulo je 79, a ranjeno 140 ljudi, kada je u brzini od 190 km/h na krivini Grandijera svih trinaest vagona izletelo iz šina – dve lokomotive, dva vagona sa generatorima opremom, devet putničkih vagona. Vagon-bistro (kafeterija), koji je bio u sredini kompozicije, okrenuo se za 180 stepeni i nasadio na gomilu ostalih vagona. Jedan je bačen pet metara od šina i u delovima preleteo preko zida pored reda kuća. Automobil koji je zakačen letećim kršem odleteo 15 metara s puta. U jednom vagonu je izbio požar.

Stanovnici malog mesta Angrios probili su žičanu ogradu, razbijali prozore vagona i herojski počeli da čupaju mrtve, osakaćene i šokirane iz aluminijumskog krša, dok se okolo dizao oblak dima. Mobilni telefoni iz džepova poginulih putnika. Lokve krvi. Ljudi povređenih glava, stomaka, ruku i nogu. Žena sa smrskanim stopalom zurila je u jednu tačku. Bila je u šoku. Neki čovek je tražio svoju suprugu. Policajci su urlali da se skloni od vagona. Neko je u drugom prevrnutom vagonu lupao vatrogasnom sekirom po prozoru tražeći izlaz.

Šokirani putnici su uspevali samo da kažu da je voz išao brzo, da se zaljuljao, da su počeli da se tumbaju gore-dole i da su se našli na dnu vagona, zatrpani telima. Jedan neobično priseban mladi Amerikanac seća se da je na displeju ispred svog sedišta video da voz ide 194 km/h, a da je prošli put na tom mestu išao oko sto – i da je zatim poleteo kao sa ski-borda...

Pored Španaca, stradali su punici iz Francuske, Alžira, Brazila, Dominikanske Republike, Italije, Meksika i SAD...

Spasilačke službe iz Santjago de Kompostela su kasnile: komunikacioni punkt na mestu nesreće je, kako piše "Pais", uspostavljen tek 45 minuta nakon nesreće. Šok je zavladao u glavnom gradu Galicije Santjago de Kompostela, koji se kao tradicionalna meta religioznih hodočasnika spremao za letnji katolički festival na koji su išli i putnici tog voza. U toku večeri mobilisane su sve bolnice radi pružanja pomoći. Na poziv dobrovoljnim davaocima krvi stotine ljudi je pohrlilo u bolnice.

Kad je Alvia 151 ušao u krivinu Grandijera brzinom većom od 190 km/h, u komandnoj kabini lokomotive bio je samo jedan mašinovođa – Francisko Hose Garzon Amo (52). Drugi mašinovođa, koji je obično vozio za Korunu, nije bio u kabini.

Španski "Pais" izveštava, pozivajući se na istragu, da je mašinovođa prilikom ulaska u krivinu vikao u telefonsku slušalicu: "Ja sam na 190! A treba da je 80!" Kako piše list "Vos de Galicija" (Glas Galicije), on je telefonirao verovatno železničkom kontrolnom centru: "Iskliznuće! Šta da radim, šta da radim?"

U izveštajima se govori da je posle nesreće, onako krvav i povređen plakao i govorio da želi da umre. U bolnici je stavljen pod policijsku kontrolu u petak 26. jula. Policiji je odbio da odgovara na pitanja kao osumnjičeni krivac za nesreću. U nedelju, 28. jula, dok su rođaci nastradalih u nesreći sipali pogrde na njegov račun, izveden je pred sudiju kao osumnjičeni krivac za smrt 79 ljudi.

Posle saslušanja iza zatvorenih vrata, sa optužbom za 79 ubistava nesavesnim postupanjem, sud je mašinovođu Franciska Hosea Garzona pustio iz pritvora, naložio mu da se javlja sudu svake nedelje, »

GOTOVO NIKO NIJE OSTAO NEPOVREĐEN: Hitna služba na terenu

zabranio mu da napušta Španiju i da upravlja vozovima u narednih šest meseci. Iz suda je izveden na sporedni ulaz.

MAŠINOVOĐA I BRZINOMER

Britanski "Indipendent" piše da je Francisko Hose Garzon u martu prošle godine na svojoj Fejsbuk stranici postavio brzinomer koji registruje 200 km/h. Neki prijatelj mu je napisao u komentaru: "Ako te uhvati *Guardia Civil* (španska policija), ostaćeš bez dozvole..." Garzon je odgovorio: "Bilo bi zabavno juriti paralelno sa *Guardia Civil* i preteći je dok joj radar skače, he-he, kakvu bi kaznu RENFE dobila!" Garzonova Fejsbuk stranica je zatvorena, ali ne pre no što su španski mediji videli fotografiju brzinomera koji pokazuje 200 km/h, koju je delio s prijateljima.

Taj detalj je u javnosti dodatno svaljivao krivicu na rastom malog mašinovođu kao patološkog ljubitelja brzine, mada se on zapravo hvalio onim čime se hvale svi Španci, da na toj pruzi voz ide prosečnom brzinom od 200 km/h. Brzi intersiti vozovi AVE (*Alta Velocidad Española*, Španske brze pruge), kompanije RENFE, inače mogu da dostignu 310 km/h, a voze prosečnom komercijalnom brzinom od 222 km/h, brže nego u Japanu (218 km/h) i Francuskoj (215 km/h). Garzon nije vozio AVE, već voz tipa Alvia, koji po listu "Rejlvej gazet", može da dostignu 250, a ide do 200 km/h. Vozovi Alvia saobraćaju na linijama Madrid–Gihon, Madrid–Santander, Madrid–Bilbao, Madrid–San Sebastián–Irun, Alikante–Madrid–Gihon.

Sindikat železničkih mašinista izrazio je protest zbog toga što je Garzon formalno optužen pre nego što su analizirani podaci iz crne kutije. Kažu da se još ne zna šta se zapravo desilo i da mora da postoji još neki uzrok te nesreće.

Nekoliko kolega je britanskom "Gardijanu" Garzona opisivalo kao odgovornog i opreznog mašinistu. Nadaju se da će istraga pokazati zašto je mašinovođa, poznat po svojoj razboritosti, prebrzo uleteo u krivinu.

Francisko Hose Garzon Amo je odrastao u železničarskom naselju koje je napravila kompanija RENFE u mestu Monforte de Lemos i išao je u školu sa železničarskom decom. Njegov otac je takođe radio na železnici.

U državnoj železničkoj kompaniji RENFE radi 30 godina, deset godina kao mašinovođa, a vozovima na pruzi na kojoj se desila nesreća je upravljao od 2010.

ZAMENA SISTEMA I ZABUNA

Mašinovođa Garzon je pred sudijom rekao da je voz u krivinu ušao prebrzo zato što je on previdео da se već nalazi u zoni ograničenja brzine od 80 km/h.

To je prva krivina iz pravca stanice Ourense posle pravog dela pruge na kom je brzina ograničena na 200 km/h. Na 87 kilometara dugoj ruti između stanice Ourense i Santjaga postoji inače 31 tunel i 38 vijadukta.

Hulio Gomez-Pomar, predsednik RENFE, izjavio je za TV Antenu 3 da je mašinovođa Garzon 60 puta prolazio tu kritičnu tačku, da bi trebalo da prugu zna napamet, pa da je, dakle, trebalo i da zna da odmah posle tunela ulazi u krivinu i da je morao da počne da smanjuje brzinu četiri kilometra pre mesta nesreće (voz je tu razdaljinu prešao za 57 sekundi).

Garzon je tog dana četiri i po sata pre nesreće u Angroisu vozio različite rute s periodima odmora u stanicama.

Jedan zvaničnik RENFE saopštio je da je voz kasnio pet minuta, pa da je mašinovođa pokušavao da nadoknadi vreme.

Ta verzija podseća na nesreću u Japanu 25. aprila 2005. u kojoj je voz u Amagasakiju, blizu Osake iskočio iz šina, zato što je dvadesettrogodišnji mašinovođa Rjujiro Takami pokušavao da nadoknadi kašnjenje – četiri minuta pre nesreće ono je iznosilo 90 sekundi, a na mestu nesreće kašnjenje je smanjeno na 60 sekundi... Od 700 putnika poginulo je 106, a 562 je povređeno.

Posle te nesreće japansko ministarstvo za transport je naložilo železničkim kompanijama da u većoj meri automatizuju sisteme za zaustavljanje vozova na oštrim krivinama.

DRUGI UZROCI

List "Pais" citira jednog inženjera španske agencije za održavanje pruga i stanica ADIF, koji kaže da je krivina Gradijera konstruisana tako da putnik ne primeti previše inerciju krivine, a da je sama margina sigurnosti veoma velika. Po njemu, voz ne bi trebalo da iskoči iz šina na toj krivi ni pri brzini od 190 km/h, ako ne utiču drugi faktori.

Na video-snimku iskliznuća vidi se da prvo iskače drugi vagon te kompaktne aerodinamične kompozicije. Voz Alvia je hibridni, radi i na električni pogon i na dizel. U severoistočnoj Španiji pruga nije elektrificirana i vukao ga je dizel-motor.

Prvi vagon iza lokomotive u kompoziciji nosi generator, akumulatore i opremu tog univerzalnog voza, a vagon iza njega je putnički, koji je lakši. Tehnička analiza nesreće taj detalj sigurno neće propustiti.

Iskliznuće tako brzih vozova može da izazove i naoko nevidljiv kvar. U nesreći kod mesta Ešede u Donjoj Saksoniji u Nemačkoj, 3. juna 1998, iskliznuće voza na skretnici uzrokovala je naprslina u jednom točku usled zamora materijala. Na nesreću, tada je nakon iskliznuća došlo i do sudara s drugim vozom. Nastradao je 101 putnik, a 88 je povređeno.

Kvar na skretnici zbog nekog zalutalog parčeta metala pominje se i kao mogući uzrok udesa prepunog inter-siti voza koji je 13. jula iskočio iz šina i jednim svojim delom udario u platformu stanice Bretinji-sur-Orž blizu Pariza. Šestoro ljudi je poginulo na licu mesta, a više od 190 je povređeno.

ERTMS I ASFA

Brza pruga Olmedo–Zamora–Galicija je delimično kompletirana, sa nekim sekcijama kojima se upravlja automatski, i drugim u kojima se upravlja ručno. Španski zvaničnici tvrde da je železnička infrastruktura (donji stroj) u toj oblasti rekonstruisana i da je u dobrom stanju.

Voz Alvia 151 je savremen i siguran i tog dana je, kažu, kontrolisan. Stiven Harod, asistent sa univerziteta u Dejtonu, rekao je za magazin "Tajm" da on ne može da zamisli da tako komplikovan komad tehnologije operiše u SAD. Između ostalog, taj voz je konstruisan tako da se njegovi točkovi prilagođavaju i za klasični razmak šina i za šire trake koje se primenjuju u Španiji i Portugalu.

Železnička pruga Ourense–Ferol je tehnički usaglašena sa evropskim sistemom signalizacije (*European Rail Traffic Management System*, ERTMS). To je neka vrsta automatskog pilota: senzori duž pruge prikupljaju podatke o kretanju voza koje radio-farom šalju u kompjuter lokomotive i glavnom dispečeru. ERTMS sistem kontrole reaguje na brzine reda veličine 200 km/h, pri kojima mašinovođa nije u mogućnosti da blagovremeno reaguje na signale na pruzi. Voz vozi elektronika. Kada je to potrebno, voz se automatski usporava ili zaustavlja. Španija je instalirala ERTMS na 1786 kilometara u šest koridora svoje brze mreže.

Na tzv. 80. kilometru, na samom izlazu iz tunela pre fatalne krivine Grandijera, postavljen je poslednji senzor tog sofisticiranog ETMS sistema, a nesreća se desila na tački "83,8", na kojoj je trebalo da radi stariji sistem signalizacije ASFA (*Anuncio de Señales y Frenado Automático*), koji podrazumeva aktivniju ulogu mašinovođe.

Krivina na kojoj se desila nesreća je zapravo rekonstruisana konvencionalna pruga koju koriste i obični vozovi malih brzina.

Ispred stanice Santjago sofisticirani ERTMS uređaji za usporavanje nisu postavljeni, po jednoj verziji zbog štednje (sistem košta milion evra po kilometru), a po drugoj, jer na tom mestu ne bi bio efikasan. Španska Unija mašinista je saopštila da bi nesreća bila izbegnuta da je na stanici Santjago de Kompostela bio ugrađen sistem ERTMS.

ALVIA MADRID–FEROL

Estaciones	Horas
Madrid	15.00
Segovia	15.28
Medina del campo	16.07
Zamora	16.59
Puebla de Sanabria	18.08
A Gudiña	18.45
Ourense	19.51
Santiago	20.41
A Coruña	21.14
E. - Universidade	21.30
Betanzos - Infesta	21.49
Betanzos - Ciudad	22.00
Pontedeume	22.15
Ferrol	22.36

Voz Alvia Madrid–Ferol sastoji je od osam vagona i dve lokomotive. U njemu su se nalazili 222 osobe i mašinovođa; desetine mrtvih i stotinak ranjenih putnika nastradalo je u konvoju nekoliko kilometara od Santjago de Kompostele

Alvia serija 730
218 putnika i 4 člana posade
Kompozicija voza sastoji se od 8 vagona i 2 lokomotive
Voz je hibridni (električni i dizel pogon)

CRTEŽ VOZA, OBJAŠNJENJE

Kapacitet – 47 mesta u prvoj klasi; ostale klase 217 mesta

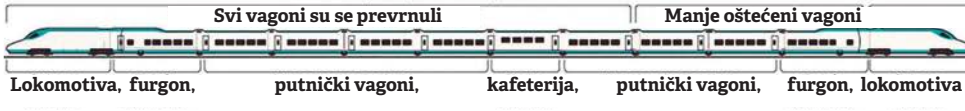

KRIVINA GRANDEIRA, 20.41 h

Iz pravca Orensea, voz je velikom brzinom ušao u tunel. Na izlasku iz tunela izgubio je kontrolu i prevrnuo se na krivini Grandeira. Svi vagoni su se prevrnuli, a lokomotiva se zapalila i jedan vagon je potpuno uništen.

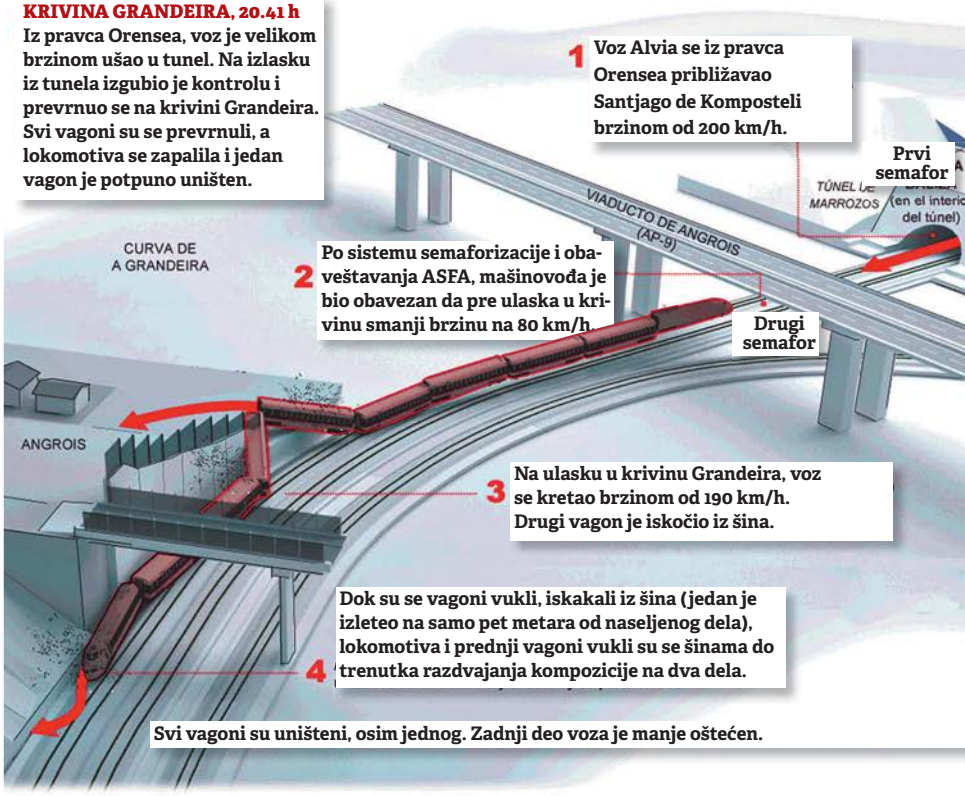

KAKO FUNKCIONIŠE SISTEM SEMAFORIZACIJE ASFA

Sistem ASFA se sastoji od mnoštva različitih vrsta semafora, obaveštenja i upozorenja duž linije. ASFA je uvedena 1972. godine i funkcioniše preko povezivanja sa kontrolnom tablom u kabinama lokomotive i mašinovođom. Osnovna funkcija ovog sistema je izbegavanje mogućnosti da mašinovođa zanemari ili ne primeti crveno svetlo na semaforu.

Ilustracija: El Pais, Prevod: Biljana Vasić

Iskakanja superbrzih vozova u krivini nije potpuni izuzetak. U Valensiji 2006. poginule su 43 osobe u nesreći metroa koji je preoštro ušao u krivinu...

Evropski komesar za transport Sim Kalas je posle nesreće na severoistoku Španije ponovio zahtev da se na železničkoj mreži u EU u narednim godinama uvede sistem za automatsko usporavanje vozova (ERTMS). U EU se sistem koordinisanog upravljanja železničkim saobraćajem reguliše i gradi od 1996. godine.

Sistem ERTMS razvio je evropski železnički konzorcijum (Asocijacija evropske železničke industrije u kojoj su i francuski Bombardijer, nemački Simens i drugi). »

190 UMESTO 80 km/h: Trenutak nesreće

Do 2011. je primenjen na 2700 kilometara pruga u Evropi, ali i u Kini, Indiji, Tajvanu, Južnoj Koreji i Saudijskoj Arabiji.

Španski zvaničnici su posle nesreće izjavljivali da nosioci "određenih interesa" pokušavaju odgovornost za nesreću da prebace na sistem kontrole u Španiji, koji je po njihovim rečima operativan preko 30 godina i veoma siguran.

U međuvremenu, špansko osiguravajuće društvo *Allianz Insurance*, koje pokriva rizik kompanije RENFE, saopštava da će porodicama 79 žrtava za početak isplatiti po 60.000 evra, a da će se nadoknada povređenima kretati između 1500 i 70.000 evra.

Poslednja železnička nesreća velikih razmera u Španiji desila se 1977, kada je 77 osoba poginulo pri iskliznuću iz šina voza u Andaluziji. Najsmrtonosnija nesreća se zbila 1944, takođe na severoistoku Španije u mestu Tore del Bijerzo, 220 kilometara udaljenom od mesta sadašnje nesreće, kada su se u tunelu sudarila tri voza – broj mrtvih je tada procenjivan na 200-250, a novije studije pokazuju da je Franko prikrivao razmere nesreće i da je poginulo oko 500 ljudi.

Mnogi su se sada prisećali i bombaškog napada na voz u Madridu 2004, u kome je stradala 191 osoba, ali španski ministar unutrašnjih poslova je brzo izjavio da je isključena mogućnost terorističkog napada.

ZAŠTITA REPUTACIJE

Španija je druga u svetu iza Kine po dužini brzih pruga (2665 kilometara, 2011. godine), iza nje je Francuska sa 2037 km. Od 1992, kada je socijaldemokrata Felipe Gonzales pokrenuo železnički investicioni bum, španskim brzim prugama prevezeno je oko 150 miliona putnika.

Tri kompanije, španski Talgo, francuski Bombardijer i nemački Alstom Semens AG, gradile su ili grade vozove za velike brzine španske železničke mreže, ali ne samo španske.

Španska železnička industrija gradi ili ugovara megaprojekte širom sveta (Kazahstan, Rusija, Saudijska Arabija, Brazil itd.). RENFE se sa ostalim kompanijama tuče za 13 milijardi evra težak ugovor za izgradnju brze pruge u Brazilu, između Rio de Žaneira i Sao Paula pred Olimpijadu 2016. Godine 2012. španske kompanije su sklopile 8,6 milijardi vredan ugovor sa Saudijskom Arabijom za izgradnju hodočasničke brze pruge između Medine i Meke. Ugovara se i brza pruga Moskva–Sankt Peterburg. Postoje planovi za brzu prugu između Sakramenta i San Dijega u Kaliforniji...

Ako bi se istragom pokazalo da je uzrok nesreće tehnički kvar, to bi moglo da ugrozi reputaciju Španije, "španski železnički brend", i bila bi ugrožena njena železnička izvozna industrija.

Španska železnička asocijacija MAFEX, koja okuplja 74 kompanije, drži 80 odsto izvoza železničke opreme (koji donosi pet milijardi dolara godišnje): lokomotiva, vagona, signalnih uređaja, tramvaja....

Španski premijer Marijano Rahoj, koji je rođen u gradu Santjago de Kompostela, sazvao je vanrednu sednicu vlade i obišao mesto nesreće, što je učinio i španski kralj. Španija se suočavala sa posledicama saobraćajne nesreće koja je donela šok i bol, poljuljala poverenje javnosti u španski progres i podstakla strah od potencijalno velikih privrednih posledica.

Španci imaju dobar razlog da zaštite reputaciju svojih brzih pruga, piše list "Krišćen sajens monitor". Španija je investirala mnogo novca u železničku infrastrukturu (45 milijardi evra, deset miliona evra po kilometru, na liniji Madrid Valensija 14 miliona).

Kada je 1992. lansiran voz velikih brzina, to je prikazano kao tehnološko čudo, kojim se vreme putovanja od Madrida do Sevilje sa šest sati skraćuje na 2,5 sati. Državna kompanija je obećala da će putnicima plaćati nadoknadu ako voz zakasni više od pet minuta. Gajen je kliše o elegantnim i udobnim vozovima čije osoblje deli bombone i nosi slušalice.

Novi AVE sistem prevoza, "španski brend", proširio se i Madrid je tako povezan s Barselonom, Valensijom, Alikanteom i Malagom; a drugi brzi sistemi povezivali su Madrid s Bilbaom, Kadizom i Galicijom. Svaki region u zemlji je želeo svoj AVE, bilo to opravdano ili ne. "AVE je postao simbol ekonomskog i tehnološkog progresa", ocenjuje Rikardo Riol, predsednik Asocijacije za promociju javnog transporta iz Barselone.

Nesreće poput ove u Galiciji ponekad otkrivaju da takvi sistemi imaju pukotine i da zavise od ljudi.

"Mi smo samo ljudi, mi smo samo ljudi...", vikao je okrvavljeni Francisko Hose Garzon Amo na krivini Grandijera, u sredu, 24. jula, u 20.41 pred zalazak sunca u galicijskom gradu Santjago de Kompostela. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

NEOČEKIVANO NASILJE: Sofija jula 2013.
Foto: AP

Karneval sa ukusom suzavca

Na barikadi je bilo raznih. Ja sam, takođe, bila tamo – tri nedelje nakon što sam imala tešku operaciju kolena. Ali u prvim redovima živog zida. Kolege fotoreporteri su me izvukli na silu, zato što su znali šta će uslediti. Do poslednjeg trena nisam verovala da će doći do sudaranja između policije i demonstranata

Za "Vreme" iz Sofije

Piše: **Marija Georgijeva**

Na samo nekoliko sati puta daleko od Beograda – u Sofiji, već mesec i po dana na ulice izlaze hiljade ljudi, tražeći ostavku vlade i raspisivanje novih izbora, koji bi bili drugi po redu ove godine. To je jedan od najdužih, najmirnijih i najlepših protesta u novijoj istoriji Bugarske, čak bih rekla i Balkana, gutajući gorak ukus suzavca, koji tek iščezava sa Taksima. Ne, Sofija nije Istanbul! Sofija pleše! Elegantno, kreativno, dostojanstveno... Pitanje koje se postavlja poslednjih dana je koliko će dugo protest ostati miran? Više se niko ne pita kada će vlada podneti ostavku, jer ona to sve kategoričnije pokazuje delima i rečima, ne obazirući se na protestante. Najveća briga je koliko će izdržati nervi onih poslednjih, koji su, nakon 40 dana povorke, pored gumenih palica doboša osetili i udarce policijskih pendreka. Da li bugarska revolucija treba da poprimi arapski model ili će se rukovodstvo države odreći sopstvenog arapskog mentaliteta i najzad poslušati učesnike protesta?

Jedan od najkontroverznijih poslanika u Bugarskoj, Deljan Pejevski, izabran je 14. juna za šefa Državne agencije "Nacionalna bezbednost (sigurnost)" (DANS). Svega nekoliko sati posle toga, hiljade građana Sofije je, uprkos jakoj kiši, izašlo pred zgradu Vlade. Protest su nazvali "DANSwithme" (od skraćenice DANS, "Pleši sa mnom"). Nekoliko dana potom, Pejevski je smenjen, ali započinje niz novih skandaloznih imenovanja od koalicione vlade, na čelu sa Plamenom Orešarskim iz Bugarske socijalističke partije (BSP) – rukovođenje policijom je poveravano »

ličnostima sa kriminalnom prošlošću, za koje se tvrdi da služe oligarhijskim interesima. Stiglo se čak i do imenovanja i otpuštanja zamenika ministra u Ministarstvu unutrašnjih poslova (MUP), u razmaku od svega nekoliko sati, jer je u prošlosti bio povezan sa moćnim frakcijama.

KO JE POVEO LJUDE NA TRG

Desetog dana od početka protesta, primetila sam momke obučene poput avijatičara. Nosili su natpis: "Da li ima pilota u avionu?" "Ne, samo su stjuardese tu!", našalila sam se, ali sam, razmislivši, zaključila da se to pitanje odnosi više na protestante nego na vlast. Otkrića medija su pokazala da pilot u Vladi postoji, i to nije premijer. Skandalozno postavljanje Plamena Orešarskog je bilo povod većini da vidi njegovo pravo lice marionete, kojoj drugi vuku konce.

Demonstranti su, međutim, ostali bez lidera. Nije se izdvojio niko ko bi ih predvodio. Čuvaju se. Oslanjaju se na energiju kolektivnog duha koja se, u jednom trenutku, može pokazati i neuspešnom, ali je barem čista. Već mesec i po oni su jedinstveni – toliko romantično da je političarima teško da razumeju, pa nastavljaju da se pitaju ko organizuje proteste. Kako kaže režiser Nidal Algafari, doskora privržen socijalističkoj partiji: "Vi ste, gospodine Orešarski, postavljanjem Pejevskog, organizovali proteste!"

Čak ni društvene mreže ne mogu da budu krive za organizovanje, budući da Tviter u Bugarskoj nema jak uticaj kao Tviter u Turskoj, a Fejsbuk nije toliko politički orijentisan. Osim toga, mnogo Bugara nema profila na društvenim mrežama.

"Građansko zajedništvo kod nas već postoji i ono nije pasivno. U njihovom ograničenom shvatanju ne postoji ideja da možeš da protestuješ, a da ti nisu platili", napisao je jedan od najaktivnijih na Tviteru, Žtennisfan, koji priznaje da je do 14. juna koristio društvenu mrežu isključivo zbog tenisa, a sada su njegovi tvitovi i dani vezani za učešće u protestima.

Najveća usluga koju su bugarski političari učinili protestima bila je ta da su sami ujedinili građane protiv sebe, nazivajući ih "plaćenicima", "internet zaluđenicima", "pijanicama"... MUP je takođe dao svoj doprinos u vidu predstavljanja izmanipulisanih podataka o broju protestanata tokom prvih dana protesta. Društvene mreže, kao i većina medija, odjekivale su komentarima i vredno širile slike, video-materijale i mišljenja stručnjaka, dokazavši da je broj ljudi desetostruko veći od objavljene 3000.

Koliko tačno Bugara podržava proteste je sporno pitanje, ali postoji način da shvatimo koliko priznaje njegovu osnovnu parolu "Crveni otpaci" kao sopstvenu. Kada u Guglu potražimo reč otpaci ("bokluk") među prvih 50 slika nećemo videti samo kante i zavežljaje smeća, već i fotografiju Sergeja Staniševa, predsednika BSP-a (Bugarske socijalističke partije, prim. prev.). A kada Gugl peva, onda nema falša.

IMA LI PILOTA U AVIONU: Elegantni, kreativni i dostojanstveni protesti u Sofiji

POSLEDNJI VALCER

"Poslednji valcer" je ime jedne bugarske pesme, koja je postala himna protesta iz 1990. godine. Posle pada komunizma u Bugarskoj je glavni razlog za nezadovoljstvo bilo siromaštvo. Siromašni, međutim, nisu nezaposleni kao u Evropi ili SAD. U Bugarskoj su siromašni penzioneri, doktori, učitelji... Bugarska ima najnižu prosečnu platu u Evropskoj uniji i jedina je zemlja u kojoj automehaničar zarađuje više nego univerzitetski profesor. Poslednji protest kod nas, nakon kojeg je smenjena prodesničarska vlada u februaru 2013. godine, bio je upravo zbog nemaštine, preciznije zbog visokih računa za struju. Sadašnji protest je drugačiji. Tu nisu samo učitelji, majke, socijalno ugroženi... Prisutno je i mnogo advokata, bankara, menadžera, čija je zarada deset puta veća od prosečne plate. Prepoznaćete ih po firmiranoj garderobi i skupocenoj obući. I oni su rame uz rame sa masom Bugara, obučenih u polovnu odeću. Muškarci, žene, deca, stariji ljudi sa štapom, invalidi, psi... Desničari i levičari po ubeđenju, koji žele promenu sistema korumpirane politike, koja vodi državu u propast. Ovo nije protest za smenu sadašnje koalicione vlade predvođene socijalistima sa starim centrističkim rukovodstvom, smenjenim par meseci ranije; ovo je protest za korenitu promenu! Protest za vrednosti! "Ovde sam jer želim da vidim moral među političarima!", rekla mi je na Trgu jedna žena, koja je bila u prijateljskim odnosima sa porodicom premijera. "Ne brinem se da će me videti u novinama. Prijatelji su tu da ukazuju na greške, a ova vlada ih je načinila mnogo."

PESMA JEDNOG EMIGRANTA

"Često me pitaju: Ne ideš u Bugarsku, šta te muči?", piše mi 31-godišnji Aleksandar Nikolov, koji u Australiji radi za marketinšku agenciju i prati dešavanja kod nas iz minuta u minut. "Ovoga puta je drugačije. Ne borim se samo za fizičko prisustvo u Bugarskoj. Borim se da u meni ostane želja da sačuvam bugarsko državljanstvo, da moja deca pokažu želju za bugarskim jezikom. Da, fizički sam emigrirao. Ali ne i duhovno. Za mene,

ovo je poslednja prilika da imamo iskreno, zrelo građansko društvo. Ako je propustimo, propustili smo poslednji voz za pravu demokratiju. U EU takođe postoji korupcija, zloupotreba vlasti, kriminalne organizacije. Razlika je u tome što je građansko društvo razvilo krajnju netrpeljivost prema tome. Čim pogrešiš – podnosiš ostavku. Mi Bugari smo napravili prvi korak. Da li ćemo imati snage da prevalimo čitav put, samo će vreme pokazati. Ovde bih citirao mog prijatelja, makedonskog novinara Nikolu Mladenova, koji kaže: 'Prirodni sam optimista, društveni pesimista.' I ja sam za sada takav."

Mnogo ljudi u Sofiji ne izlazi na protest, jer im posao to ne dozvoljava. A on

je važniji od njihovog fizičkog preživljavanja. Četrdesetosmogodišnja novinarka Stanislava Petkova radi na nekoliko mesta, da bi izdržavala porodicu. "Gledajući vesti o protestima, hvata me tuga, kao i celu naciju. Veoma sam uznemirena jer više nikome ne verujem i ne vidim koristan potez, kao da je posredi bezizlazna situacija. Euforija ne rađa mudrost. A da vlast ne voli svoj narod, već je svima jasno. Da odem iz Bugarske plešući? Ne želim da napuštam zemlju! A samo poslednjih mesec dana tri prijateljske porodice su prešle granicu: Australija, Kanada, Španija... I kako ne smem biti apatična i ne mogu ići na proteste, stavila sam transparent na terasu. Napisala sam 'Ja protestujem!!!' ljubičastim pastelnim bojama na velikom kartonu. Međutim, ispostavilo se da nije dovoljno velik i samo ja, muž i nekoliko komšinica znamo da sam ga stavila. Tužno!"

O LJUDIMA I DOBOŠIMA

Pištaljke, doboši, činele, čak i tiganji i oklagije, svako veče odzvanjaju centrom Sofije. Ne liče na orkestar, ali su to postali. Muzičkom potporom kreativni Bugari prave priredbe – političare vide kroz raznolike prizme, žene ih, sahranjuju... Čak je simbol francuske revolucije, Delakroino remek-delo, pronašlo svoje neprevaziđeno ovaploćenje u modelu Tanje Ilijeve. Njena razgolićena fotografija, koja je obišla svetske medijske kuće, izazvala je različite komentare, većina Fejsbuk profila bila je blokirana oko 48 sati, ali je prizor ostao nezapamćen. Revoluciju u Sofiji prate oduševljenje i osećaj humora.

Ne, ovaj četrdesetodnevni scenario letnjeg bugarskog protesta nije za Kusturicu. Rekla bih da nije čak ni za Olivera Stouna. Ipak, mnogo ljudi je računalo da će se pomenuta noć odigrati kao po scenariju. Hiljade demonstranata je 23. jula "okupiralo" Parlament u kojem se nalazilo 109 poslanika, ministara i novinara. Narodni poslanici su nameravali da izglasaju uzimanje kredita od milijardu evra bez objašnjenja u koje svrhe će se koristiti 40 odsto tog novca. "Mi ne želimo da budemo Grčka u EU", povikao je ispred Parlamenta lepo obučeni bankar srednjih godina, koji je nekoliko minuta kasnije izgurao kante za otpatke zbog barikade.

Šta se, ukratko, desilo? U 22 časa, oko Parlamenta su počeli da se grupišu policijski kordoni sa ciljem da stvore obruč oko pojedinih političara dok se oni popnu u beli autobus. Demonstranti su čvrsto rešili da ne propuste nikoga. Muškarci, žene, deca, stariji ljudi... Na barikadi je bilo raznih. Ja sam, takođe, bila tamo – tri nedelje posle teške operacije kolena. Ali u prvim redovima živog zida. Kolege fotoreporteri su me izvukli na silu zato što su znali šta će uslediti. Do poslednjeg trena nisam verovala da će se sudariti policija i demonstranti, ali se to desilo. U najcrnjoj noći protesta, pendreci nisu udarali po dobošima, već po ljudima. Slomljena stakla na autobusu, neuspeo pokušaj da se izvedu poslanici, ranjeni policajci i demonstranti. Ne želim da osuđujem ni jedne ni druge. Barikada je građanska neposlušnost, dozvoljena zakonom. Policijske jedinice su pak dužne da osiguraju kordon za izvođenje ljudi iz Parlamenta. Međutim, prema predavaču na Akademiji MUP-a, ova akcija nije bila izvedena po pravilniku, s obzirom da su policajci dozvolili da im se demonstranti okupe iza leđa, a niko nije uzviknuo "Oslobodite put, upotrebićemo silu", kako bi trebalo. Mnogi ljudi, poput mene, ubeđeni su da haotično delovanje policije te noći nije posledica neprofesionalizma, već unapred pripremljenog političkog scenarija, sa ciljem da se ovaj protest diskvalifikuje kao miran. Avaj, veoma je loš da bi zadivio režisere svetskih veličina.

PREMIJER ĆUTI

Bivši premijer, koji se našao u opoziciji, verovatno ne računa da će se situacija odvijati u njegovu korist. On takođe ćuti. A kada se i dogodi da kaže nešto, govori o tenu svoje kože. I da želi da bude plav. Samo demonstranti urlaju, izazvani od vlasti želeći još! "Više ne tražimo ostavku, želimo da budete u zatvoru", glasila je jedna parola onoga dana. "Karneval je ojačao", napisao je Rajko Bajčev u "Standardu", "ovaj protest se neće skoro završiti niti će biti ostavke." Ja međutim verujem da će ostati masovan, inteligentan i miran. Jer želim da oboje moje dece budu ponosni na svoju zemlju i da sačuvaju bugarske pasoše. ¶

(AUTORKA JE GLAVNA UREDNICA BUGARSKOG IZDANJA "ELLE")

Glad za nasiljem u doba ramazana

Foto: AP

U sukobima egipatskih snaga bezbednosti i pristalica svrgnutog predsednika Mohameda Morsija, u noći između petka i subote, 26. i 27. jula, poginulo je 80 a povređeno 793 osobe, po navodima vlasti. Muslimansko bratstvo tvrdi da je ubijeno 200 Morsijevih pristalica, dok Al Džazira javlja da je život izgubilo 120 osoba, a povređeno 4500

Do krvavog obračuna u Kairu je došlo kada su Morsijeve pristalice pokušale da teritoriju na kojoj su mirno demonstrirale prošire i na obližnji bulevar, gde su se sukobili sa policijom i "naoružanim civilima". Vlasti su potvrdile da su većina poginulih demonstranti, ali je u ciničnom saopštenju navedeno da su bojevu municiju koristili protestanti, dok je policija upotrebljavala samo suzavac. Morsijeve pristalice tvrde da je policija "pucala da ubije", a *BBC* je preneo izjavu lekara na terenu da su žrtve uglavnom upucane, čak i snajperskim hicima u glavu.

Hiljade simpatizera Muslimanskog bratstva nastavile su i u nedelju 28. jula proteste u Kairu i mnogim drugim egipatskim gradovima, tvrdeći da neće napustiti ulice uprkos "masakrima" koje vrše snage bezbednosti. U Port Saidu, u sukobu pristalica i Morsijevih protivnika poginuo je jedan sedamnaestogodišnjak, dok je 29 osoba povređeno.

Mira nema ni na Sinaju, gde je tokom vikenda u akcijama snaga bezbednosti na severu poluostrva ubijeno deset "terorističkih elemenata". Od svrgavanja Morsija, 3. jula, ekstremisti su nekoliko puta napali kontrolne punktove policije i vojske na Sinaju i ubili najmanje 20 ljudi.

UPOZORENJE I POSLEDICE

Novoj eskalaciji nasilja u Egiptu prethodio je ultimatum egipatske vojske. General Abdel Fatah al Sisi, načelnik generalštaba, Muslimanskom bratstvu i njegovim simpatizerima dao je 25. jula rok od 48 sati da se "priključe političkom pomirenju", i upozorio da je vojska spremna da upotrebi oružje protiv svakog ko bude sprovodio "zakon rulje i terorizam" na protestima. Vrhovni savet oružanih snaga pozvao je ljude da 26. jula izađu na ulice i da tako "narod da mandat vojsci da se suprotstavi terorizmu". Vojska je time praktično zatražila podršku za dalje nasilje prema Morsijevim pristalicama (vidi okvir), a podrška nije izostala. Stotine hiljada ljudi u gradovima širom zemlje pozdravilo je zloslutno obećanje vojske, ali su na ulice opet izašli i Morsijevi simpatizeri, uzvikujući slogane protiv armije i tražeći povratak na vlast legalno izabranog predsednika, posle čega je usledio novi masakr.

Poslednji sukobi dodatno su podelili već raspoloćeni Egipat. Čini se da Morsijevi protivnici ne pokazuju žaljenje zbog žrtava iz redova Muslimanskog bratstva i njegovih simpatizera, već da glad za nasiljem raste. U apsurdnom obrtu, oni koji danas podržavaju snage bezbednosti u njihovom brutalnom obračunu sa Morsijevim pristalicama, zaboravljaju da su vojsku i policiju optuživali za surovost kada se su 2011. tokom demonstracija protiv Hosnija Mubaraka na isti način obračunavale s njima.

SMRTONOSNI ZAGRLJAJ

Za sada su zabrinute reakcije zbog poteza policije i vojske i zbog nasilja, koje zemlju sve dublje gura u građanski rat, retke unutar tabora Morsijevih protivnika. Mohamed el Baradej, jedan od vođa opozicije koji je izabran za potpredsednika posle svrgavanja Morsija, oštro je

Amerika i Egipat

Organizacija Hjuman rajts voč izdala je saopštenje u kome stoji da najnovija ubistva ukazuju na "šokantnu spremnost" egipatske policije i političara da pojačaju nasilje protiv pristalica svrgnutog predsednika Morsija. Uz ritualno pozivanje svih strana na dijalog i mirno rešenje, očita je nelagodnost zbog svega što se dešava kod Sjedinjenih Američkih Država, najvažnijeg egipatskog saveznika na Zapadu. SAD su Egiptu poručile da se "povuče sa ivice provalije", pozivajući egipatske snage bezbednosti da poštuju pravo na mirne proteste. Istovremeno, administracija američkog predsednika Baraka Obame obavestila je skupštinske poslanike da u Egiptu nije bilo državnog udara, tako da će SAD nastaviti da toj zemlji daju 1,5 milijardi dolara vojne i ekonomske pomoći. Pozicija Vašingtona nije laka, postoji strah da bi obustavljanje pomoći Egiptu ugrozilo program zaštite izraelskih granica i sprečavanje doturanja oružja Hamasu u pojasu Gaze. Više od tri decenije Egipat je ispunjavao te američke zahteve, čemu je garant bila vojska, pa otuda sigurno i ovakvo tragikomično saopštenje.

Ultimatum i ultimatum

Poslednji ultimatum armije podsetio je na onaj koji je prethodio vojnom udaru. Tada je vojska, posle višednevnih masovnih protesta opozicije, Mohamedu Morsiju i opoziciji takođe dala 48 sati da se dogovore o mirnom rešenju političke krize. Tokom demonstracija su pljačkana i spaljivana sedišta Muslimanskog bratstva, na Morsijeve pristalice su ispred Kairskog univerziteta 2. jula pucale "nepoznate osobe", kada je ubijeno 16 ljudi, a najmanje 200 ranjeno. Sve zajedno, to nimalo nije ličilo na poziv na dijalog, već na poruku armije Morsiju i njegovoj Partiji slobode i pravde, političkom krilu Muslimanskog bratstva, da se dobrovoljno odreknu vlasti koju su dobili pobedom na prošlogodišnjim izborima.

Morsi je ultimatum odbio, posle čega je svrgnut. Usledili su protesti njegovih pristalica, pa masakr ispred sedišta Republikanske garde u Kairu, kada je 8. jula ubijeno 53 ljudi, većinom Morsijeve pristalice. Ukupno je više od 200 osoba, uglavnom pristalica Muslimanskog bratstva, poginulo u nasilju od Morsijevog smenjivanja.

osudio "preteranu upotrebu sile". Zamenik premijera za ekonomska pitanja Zijad Baha el Din je rekao da vlada ne sme da oponaša "opresivnu i isključivu politiku svojih neprijatelja", i da bi morala da pruži pravne garancije članovima Muslimanskog bratstva i svakom stanovniku Egipta. Omladinska organizacija Tamarod, koja je aktivno učestvovala u rušenju Morsija i podržavala vojsku tokom puča, izrazila je zabrinutost zbog najave ministra unutrašnjih poslova da planira da obnovi tajnu političku policiju rasformiranu posle svrgavanja Mubaraka.

Kako stvari stoje, za kajanje zbog bliskog zagrljaja sa "ministarstvima sile" je kasno. Vojska preuzima sve poluge vlasti u svoje ruke, privremeni lider Egipta Adli Mansur potpisao je dekret po kom se vojsci daju ovlašćenja za hapšenje civila. Sve što se dešava moglo bi se nekako i opravdati kada bi takav razvoj događaja makar doveo do smirivanja situacije, ali se bilo kakav kompromis i mir ne naziru. Naprotiv, rastu mržnja i strah od novih nereda.

Ma šta mislili o islamistima, Morsiju i nimalo blistavim rezultatima njihove kratkotrajne vladavine, ne mogu se poreći neke činjenice. Morsi je vlast dobio na regularnim izborima pre godinu dana, a u protestima koji su doveli do njegovog rušenja nasilje je bilo usmereno uglavnom na njegove pristalice. Sistematski se negira uloga Muslimanskog bratstva u rušenju Mubaraka, veliki broj lidera Muslimanskog bratstva je uhapšen posle rušenja Morsija i još je u zatvoru. Na račun Morsija i Bratstva gomilaju se optužbe, od kojih mnoge deluju apsurdno. Neposredni povod za najnoviji talas protesta bio je nalog državnog tužilaštva o zvaničnom hapšenju Morsija, koga od 3. jula vojska ionako drži zatvorenog na nepoznatom mestu. Za objašnjenje smeštanja Morsija u istražni zatvor poslužila je optužba za zaveru i saradnju sa palestinskim pokretom Hamas, sa kojim se navodno dogovorio o "izvođenje neprijateljskih dela" u Egiptu. Morsi je takođe optužen da je uz Hamasovu pomoć organizovao pobunu u zatvoru, u kome je bio zatočen za vreme revolucije protiv Mubaraka, pri čemu je kidnapovano i ubijeno nekoliko zatvorenika i oficira.

Sve navedeno već nedeljama na ulicama drži Morsijeve pristalice, a na proteste Muslimanskog bratstva vojska i policija odgovaraju sve većom brutalnošću, čime se Bratstvo gura u radikalizaciju, a zemlja u građanski rat. Pri tome, crno-bela podela u kojoj su za Morsija islamisti, a protiv liberali i sekularisti, deluje sve apsurdnije. Puč protiv Morsija podržala je i ekstremna salafistička partija Al Nur, a pozdravila ga je i Saudijska Arabija. Da sekularnu vladu podržava tvrdokorna monarhija, izvorište svake vrste islamskog ekstremizma, izgleda kao protivprirodni blud, pa je u pitanju očigledno borba za prevlast u regionu, jer je Morsija i Muslimansko bratstvo podržavao Katar. Koliko je komplikovana bliskoistočna slagalica pokazuje činjenica da su Katar i Saudijska Arabija zajedno radili na rušenju Gadafija, kao što zajednički u Siriji podržavaju protivnike Bašara el Asada.

U svakom slučaju, haos i nervoza u Egiptu rastu. I da nije politike, dovoljno bi bilo što je ramazan ove godine pao u najnezgodnije vreme, u julu, kada su dani dugi i vreli, pa mozak ključa od gladi i žeđi. U takvim okolnostima, i sitnica izaziva eksploziju. U ponedeljak uveče u Kairu, najmanje 15 ljudi je ubijeno u sukobima uličnih prodavaca oko mesta za prodaju. ¶

MOMIR TURUDIĆ

Tamo gde je sreća bila juče

Po sreći koju trenutno osećaju, iza Srbije su samo građani Gruzije, Libana, Sijera Leonea, Togoa, Palestine, Jermenije i Iraka. Šta sve čini sreću danas

Moguće je da Republika Srbija nije zemlja nesrećnih ljudi. Kad se sreća ne meri samo na osnovu lične percepcije ili subjektivnog doživljaja blagostanja (*well-being index*) nego parametrima kao što je opšte ekonomsko, socijalno i političko stanje u državama sveta, pokazuje se da Srbija uopšte nije tako rđavo mesto da se tu rodite i potom tu težite sreći. Prema poslednjoj, ovogodišnjoj skali planetarne sreće, poznate kao *Happy Planet Index*, Srbija je na solidnom ili bar osrednjem 78. mestu od 178 država i teritorija.

Međutim, na papiru Srbija izgleda mnogo srećnija zemlja nego kad ljude jednostavno upitate kako se baš danas osećaju. Ili kako su se osećali juče – da li su bili srećni ili ne? Tada ispada da je Srbija zemlja gde ljudi veruju da su *trenutno* nesrećni jednako koliko i ljudi koje je usud zatekao u najnerazvijenijim i najnesigurnijim tačkama na planeti, tamo gde im preti glad, nestabilnost, potpuno siromaštvo, epidemije, prirodne katastrofe, svakojake neslobode i političke pretnje. Naime, na listi od 159 zemalja u Izveštaju o svetskoj sreći, Srbija je zauzela čak 152. mesto po ukupnom doživljaju trenutne nesreće. Iza nas su samo Gruzija, Liban, Sijera Leone, Togo, teritorija Palestine, Jermenija i Irak.

Ova, dosad najopsežnija studija sreće u svetu, koja je obuhvatila na desetine i stotine istraživanja iz svih zemalja sveta i obilje statističkih metoda – što su Ujedinjene nacije prošle godine predstavile kao prvi Izveštaj o svetskoj sreći (*World Happines Report*), pokazuje da trenutno doživljavanje nesreće u Srbiji predstavlja nacionalni sport. Po istom parametru, južna srpska pokrajina Kosovo nalazi se na mnogo boljem 80. mestu, dok su ostale zemlje regiona malo bolje, mada sve ispod stotog mesta. Na dnu ove lestvice, osim Srbije, u poslednjih deset nema nijedne evropske države.

RECEPT ZA SREĆU

To ne znači da je Srbija zaista tako nesrećna. Naprotiv. U okviru Izveštaja o svetskoj sreći, koji je objavio Univerzitet Kolumbija, a koji potpisuju istraživači Džon Helivel, Ričard Lajard i Džefri Sač, mereno je na desetine raznih parametara. Glavne analize bazirane su ipak ne na *trenutnom*, današnjem ili jučerašnjem, nego na opštem doživljaju sreće. Za većinu zemalja, posebno onih sa kojima se Srbija našla u društvu po trenutnom doživljaju, nema mnogo razlike u odnosu na lestvice – najnesrećniji su uglavnom na dnu, najsrećniji pri vrhu, kako

GEOGRAFIJA I SREĆA: Deca u Angoli, u centru Njujorka i u naselju za siromašne u Kaliforniji

Foto: Reuters

god sreću merili. No, Srbija gotovo dramatično menja položaj među drugim zemljama, ako se umesto za današnje stanje ljudi upitaju nešto drugo, ali takođe jednostavno: "Da li su srećni u životu?" U odnosu na trenutne prilike, ljudi svuda u svetu na to koliko su ostvareni, samozadovoljni i srećni gledaju sa nešto većom tolerancijom. Međutim, građani Srbije prave zaista značajnu razliku. Prema jednoj takvoj lestvici, a na osnovu Galupovih svetskih studija, Srbija je po opštem doživljaju sreće mnogo bolje plasirana, umesto na samom dnu, nalazi se na 120. mestu od 160 zemalja – ljudi u Srbiji kažu da su srećni 4,5 poena na skali od 1 do 10. Slično pokazuju i druga ovakva istraživanja. Tako je prema merenju ličnog doživljaja sreće, odnosno srednjem životnom zadovoljstvu u studiji *World Value Survey*, Srbija na 60. mestu od 100 zemalja.

Ako se uzme u obzir da je ova razlika još veća kad se ove subjektivne mere uporede sa pomenutim "realnim" *Happy Indexom*, gde je Srbija u prvoj polovini sveta, moglo bi se razmišljati zašto se baš sada građani Srbije osećaju tako loše. Ili, zašto misle da se trenutno osećaju tako loše? Dubinska, unakrsna analiza svih takvih istraživanja možda pokaže da su ovi uvrnuti rezultati posledica kakve čisto statističke greške, budući da je tokom poslednje tri decenije Srbija menjala imena na svakih pet godina u proseku. Ali, sve ove razlike možda nešto govore i o opštem stanju stvari gde ima toliko preduslova da ljudi budu daleko srećniji, a oni uporno tvrde da to nisu.

Možda se tu krije i jedan mali savet za političke elite – otkrijte zašto su Srbi *trenutno* nesrećni i imaćete recept za trajan politički uspeh. Uostalom, od "recepta za sreću" je teško zamisliti bolji politički program još otkako je jednog sparnog juna 1776. godine Tomas Džeferson, sedeći sa guščijim perom u ruci, za drvenim stolom, u iznajmljenom stanu u Filadelfiji, uneo i "pravo na sreću" u Deklaraciju nezavisnosti. Time se otvorio jedan sasvim novi horizont političkih utakmica gde će se vlast osvajati upravo na uverljivosti stranaka da slobodnim građanima obezbede sreću. O onim ostalim pravima se češće razgovara, ali ako razmislite o putu da se ona ostvare, obično je veći konsenzus među demokratskim partijama bilo gde u svetu. Put do sreće je već politički program.

ISTERLINOV PARADOKS

Ako na prvu loptu recept tražimo u poboljšanju materijalne situacije, pogrešićemo. Osećanje sreće, naime, ako i jeste političko, nema mnogo veze sa finansijskom situacijom. Statistika to uverljivo pokazuje. Tako su po sreći daleko ispred Srbije i mnoge zemlje u kojima vladaju ogromno siromaštvo i socijalne razlike, pola Afrike i Evroazije za početak. Uostalom, najrazvijenije zemlje uopšte nisu prve na ovakvim listama. Činjenica je da su Skandinavija i okolina najsrećniji deo sveta – po svim vrstama merenja obično prednjače Danska, Finska, Norveška, pa Irska, ali često su pri samom vrhu i zemlje kao što Kamerun i Porto Riko, a tu su i desetine drugih zaista siromašnih zemalja u kojima ipak vlada sreća.

Zemlje poput SAD, uprkos tome što su ostvarujući nezavisnost prve uzdigle sreću među političke ciljeve, nikad nisu na vrhu ovakvih lestvica, mada jesu u prvih 20 do 50 država. Slično je i sa Nemačkom, Francuskom, Velikom Britanijom. Potpun paradoks ove vrste je da Somalija, koja po svim drugim parametrima više predstavlja opaku anarhiju gde hara strašna glad i gde ljudski život ima najnižu cenu, predstavlja zemlju gde se ljudi osećaju srećnim – čak 80 odsto populacije kaže da su srećni.

I u drugim državama sa lošom ekonomskom situacijom, gde na primer unutrašnji nemiri ili rat dugo traju, kao što je Gvatemala, ili u izuzetno siromašnim poput Paname, tri puta više ljudi veruje da je srećno u odnosu na nesrećnike. Sa druge strane, Bocvana, mada je jedna od najuspešnijih zemalja u razvoju, sa najvišim ekonomskim rastom u podsaharskom regionu, nalazi se među najnesrećnijim zemljama sveta.

I sasvim nalik na poruke iz melodramskih TV serija da i "bogati plaču", i u drugim studijama, koje nisu obavezno nacionalne, odavno je pokazano da novac nije presudan za sreću, ali da jeste važan faktor. Još 1974. godine američki ekonomista Ričard Isterlin je pokazao da ljudi koji primaju dvostruko veću platu nisu i dvostruko srećniji.

No, ipak ne treba potceniti sreću koju novac izaziva jer brojne savremene studije, kao što je ovogodišnje istraživanje Univerziteta Mičigen na uzorku podataka iz 155 zemalja, pokazuju da deset odsto veća primanja i te kako utiču na veći osećaj sreće. Međutim, ako se primanja daleko uvećaju ili ako su već visoka, ishod gotovo i ne utiče na doživljaj sreće.

Istraživanja Edvarda Dajnera sa Univerziteta u Ilinoisu možda najbolje osvetljavaju mehanizam koji leži u pozadini. Njegove studije na uzorcima iz 135 »

zemalja pokazuju da ljudi jesu srećniji kad su bogatiji, ali samo ako su njihova ostvarena primanja u srazmeri sa htenjima. Ljudi koji su među 5 odsto najbogatijih srećni su samo ako pritom ne žele da budu među 1 odsto superbogatih. Inače su nesrećniji od beskućnika.

NEKAD I SAD

Relativno nove pojave, kao što je moderna kupovina, mnoge ljude čine srećnim same po sebi – svaki treći stanovnik zapadnog sveta kupovinu smatra srećom. Jedna skorašnja analiza magazina "Tajm", kojom je poređeno osećanje sreće 2004. i 2013. godine, pokazala je da je broj optimista opao sa 70 na 50 odsto, kao i da se broj pesimista smanjio sa 15 na 4 odsto, dok je značajno porastao broj onih koji nisu ni jedno ni drugo – sa 2 na 43 odsto.

I sreća je danas promenila ruho. Ljude čine srećnim sasvim nove pojave, mada se preciznije može reći da ih one zapravo čine nesrećnim. Samo 38 korisnika društvenih mreža se bar jednom osećalo srećnim zbog vremena provedenog na Fejsbuku i Tviteru. Sa druge strane, čak 77 odsto korisnika društvenih mreža je bar jednom bilo nesrećno zbog boravka na njima. Izmenjen je i odnos prema porodici, pre svega roditeljstvu – ono danas predstavlja teret za mnoge, a istraživanja pokazuju da se roditelji koji imaju više dece osećaju manje srećnim od onih koji imaju jedno ili nijedno dete. Brak, a čak jedna trećina brakova se razvija iz dugih veza, a jedna trećina nakon upoznavanja na internetu i društvenim mrežama, ne predstavlja sreću za mnoge – jedna četvrtina mladih smatra da brak ljude ne čini srećnim.

Bolest je i dalje najveći izazov za sreću. Sa druge strane, jedna od bolesti koja je upravo odsustvo sreće – depresija, danas se prostire preko više od deset odsto stanovnika zapadnog sveta. Odnos prema poslu se slabo promenio – imati posao je praktično svuda u svetu preduslov za sreću, kao što je nemati ga znak nesreće. Više istraživanja pokazuje da su ljudi koji su imali posao pa ga izgubili, a potom našli novi, sa nižom zaradom i lošijim uslovima, srećniji nego na prvom poslu. Nezaposleni se osećaju izuzetno nesrećnim, pri čemu to nije isključivo povezano sa padom prihoda, već i sa osećanjem samopoštovanja, odnosom okoline i nizom drugih faktora.

ŠTA JE POTREBNO DA BISMO BILI SREĆNI: Afrika i Amerika

Foto: Reuters

GEN ZA SREĆU

Šta je uopšte sreća? Tumačenja su nepregledna, kao i sami doživljaji. Po Aristotelu, ona je jedino dobro, koje za razliku od bogatstva, slave, zdravlja i prijateljstva, čovek želi isključivo samom sebi, odnosno ona je "poslednja akcija čoveka". Slično i hrišćanski filozofi u njoj vide "poslednji cilj ljudskog života", što će Džon Adams mnogo kasnije preformulisati u "poslednji cilj politike", u osvit rađanja pomenute Džefersonove Deklaracije.

Biološki, sreća se može odmeriti ili izvagati kroz prisustvo neurotransmitera u mozgu poput serotonina ili dopamina, koji se emituju u trenucima sreće. Zanimljiva su u vezi sa tim istraživanja koja prate gen označen kao 5HTTLPR koji se može dovesti u vezu sa transportom serotonina, a koja pokazuju da je odsustvo ovog gena veće kod populacija koje su manje migrirale.

To bi moglo da vodi u dosta klizav zaključak da je iseljeničko i nomadsko stanovništvo srećnije od onog koje generacijama ostaje na jednom mestu, što bi se moglo čak potkrepiti evolutivnom potrebom da se nomadi na novom terenu održe i da su im potrebni snažniji podsticaju u vidu sreće. Da li odsustvo prirodne selekcije vodi ka rasprostranjenijoj nesreći? Ako posmatramo političku scenu u Srbiji, gde se malo aktera menja kroz vreme, mogli bismo to olako potvrditi.

Jedno uzbudljivo pitanje je i kako sreća izgleda snimljena na magnetnoj rezonanci. U vrlo zapaženom istraživanju, koje su sproveli američki neuronaučnici Silvija Moreli i Mat Liberman, dve grupe ispitanika su posmatrale vrlo tužne, depresivne fotografije drugih ljudi. Grupa koja je samo posmatrala slike, neopterećena bilo kakvim drugim zadatkom, pokazivala je veće saosećanje – magnetna rezonanca je otkrivala da im se aktiviraju delovi mozga koji se dovode u vezu sa empatijom. Nasuprot tome, ispitanici koji su uporedo sa posmatranjem ovih slika imali i zadatak da upamte osmocifreni broj jedva da su saosećali sa slikama koje gledaju.

Moreli i Liberman su ovaj svoj nalaz objasnili "kognitivnim opterećenjem" zbog koga mozak ne može da saoseća sa patnjom drugih, objašnjavajući da na sasvim sličan način, mozak koji je opterećen nečim poput pamćenja osmocifrenog broja vrlo teško "oseća" sreću. Jer, ako ste opterećeni milionima sitnih briga, proizvodima koje morate da kupite, propuštenim pozivima, neposlatim mejlovima, zaostalim poslovima, dugovima i celim tim spiskom opterećenja, u moždanom prostoru neće biti mnogo mesta za sreću. A ako ste u Srbiji i sebe dodatno opteretite i pominjanim nacionalnim sportom, sveopštom kuknjavom i doživljajem da smo baš sada najnesrećniji, sreća je ne samo poslednji nego i nedostignuti cilj. ¶

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

MILOŠ VASIĆ

Zet

Biti zet je *par excellence* muška funkcija, kao što je poznato. Znam, bio sam više puta. Zet, dakle, spada u *svojtu*, a ne u rodbinu – po preciznim merilima učenih jezikoslovaca – jer zetom postaje venčanjem. Narod to objašnjava kraće: zet je "tuđa kost", kao i ostatak svojte; "zet li je rod, magare li je stoka", kažu Pirećanci. Ta se razlika vidi odmah na tradicionalnoj svadbi: s jedne strane trpeze *naši*, s druge *njihovi* i onda se gledaju. Isto važi i za snajke, jetrve, zaove, ujne, strine, prije i ostalu žensku svojtu, ali to je druga priča.

Zet je u položaju krajnje delikatnom čim zetom postane, ako ne i pre toga. Naime, naša je kćer – kao što je poznato – savršena prilika, poželjna udavača, lepotica, miraždžika i uopšte iz dobre kuće. A ko je on? Uvek ima boljih, naravno, a to će zetu već biti objašnjeno, temeljito i više puta tokom njegove karijere zeta. Uobičajene primedbe su: vetropir; nije neki; da je zgodan – možda, ali je neozbiljan; nije glup, fakat, ali je smotan; prija i prijatelj i nisu neki, znamo i bolje; s kim se sve boljim naša ćerkica zabavljala; da bar ima para, nego je gulanfer; bezobrazan je; a da možda ne juri sojke? Itd. Ukratko, što reče veliki pesnikRšum: "Uz malo sreće i malo novca, mogla sam biti gospođa ovca...".

Naša je kćer – kao što je poznato – savršena prilika, poželjna udavača, lepotica, miraždžika i uopšte iz dobre kuće. A ko je on

foto: www.sxc.hu

Imao sam tako jednom jednu ranu taštu koja je vazda zvocala na te teme: te njena je ćerka lepa, pametna, govori jezike (sve istina), te svira klavir (laž) itd. Na kraju sam je ućutkao na način neočekivan, čisto trenutno nadahnuće: "Gospođo punice", rekao sam joj nasamo mrtav ozbiljan i jako zabrinut, "sve je to istina, ali ima jedan detalj: vaša kćer nije bila nevina kad se udala za mene." Ostala je paf i više nije zvocala; samo me je tiho mrzela, a inače onako emancipovana, napredna i politički korektna, ko bi rekao...

Iz izloženoga jasno je da je (osim supruge) glavni problem zeta tašta tj. punica. Nije ni majka manji problem, da se odmah razumemo: i njen je sin mogao da nađe bolju, nego šta, a ne ovu čepinicu, lucprdu, fantaziju, razmaženo derle; a ni ti prijatelji nisu neki. Ali i to je druga priča. Imao sam u životu četiri legalne (venčane) tašte. Jedna me je mrzela (vidi gore); sa dve sam bio u veoma korektnim odnosima i ne žalim se; jednu sam obožavao i ona mene. Malo li je? S taštama treba održavati što srdačnije odnose, jer je tako život podnošljiviji. Kod nas na Zvezdari, kad smo bili klipani i mulci, važilo je mudro pravilo: istovremeno muvaš i ribu i kevu. Nije to bez neke.

Naravno da je odnos tašta–zet postao omiljena inspiracija umetnicima: od Nušića ("I ženu i klasu!") do narodnog barda bećaraca: "Zora rudi, tašta zeta budi, ustaj zete da nam jebeš dete". Ima tu još u smislu viceva. Recimo onaj o Jozi iz Gruda koji je ulovio zlatnu ribicu u Neretvi i – da skratim – tražio ono što niko u Hercegovini nema, pa je dobio zeta iz Beograda. Ili Fata iz Fojnice koja je dobila crno unuče, pa je rekla "Lijepi naši Vlasi..."; itd., sve politički nekorektnije jedno od drugoga.

To je ta muka sa etnički i politički mešanim brakovima: zet uvek ispadne problem ako je krive vere, nacije, rase ili političkog uverenja. Snajka ponekad, ali na to se gleda s više praštanja. Eto je Franjo Tuđman, koji se ponosio što mu gđa Ankica nije ni Srpkinja ni Jevrejka, dobio zeta Srbina i unuke polu-Srpčad; zeta iz Zemuna, poput onog Joze iz vica.

S druge strane, postoji odnos tast–zet, neka vrsta naizgled mističnog saveništva; ništa u stvari čudno, s obzirom na ulogu tašte odnosno supruge u oba muška života. Po nekoj neizbežnoj logici zet će prvog saveznika naći u tastu tj. puncu. Sa dva moja tasta slagao sam se odlično; od ostalih, jedan nije hteo da me vidi nikada, jer sam mu prolazio kroz evidenciju politički sumnjivih (bio je visoka šarža u KOS-u), a drugi je umro pre nego što sam se pojavio u životu njegove kćeri; to mi je žao, jer je bio sjajan tip. Sa tastovima se zetovi smuvaju najčešće odmah, intuitivno. Uzgred, slično je i sa snajkama: svekar je obično skloniji snajki nego svekrva; ne zove narod tek tako onaj kaktus oblika dlana sa bodljama "svekrvin jezik". Tastu zet dolazi kao neka vrsta spasa i pomoći: manje supruge-tašte po glavi stanovnika. Počne dugim noćnim razgovorima, muškarac muškarcu; završi čvrstim savezništvom. Nije to mala uteha: ni zetu, ali ni tastu, bogami.

A sada malo optimizma. Gledam godinama mlade muškarce, nečije zetove, uključujući i moga. To zgodno, to pametno, to vredno, to pažljivi muževi i očevi. Da ih vodiš kući kakvi su dobri. Ima nade za muškarce. Zato ovaj kratki spis posvećujem Lazi, Bojanu, Žarku i ostalim zetovima nalik njima. ¶

Muzika na obali

Ovogodišnje 47. izdanje najpoznatijeg i najprestižnijeg međunarodnog džez festivala u Montreu ponovo je na obalama Ženevskog jezera okupilo sam krem svetske džez i bluz scene

U novom koncepcijskom ruhu i pod vođstvom Matjea Žatona (dosadašnjeg pomoćnika i desne ruke Kloda Nobsa), ovogodišnji Festival u Montreu, prvi bez njegovog legendarnog osnivača Kloda Nobsa – Fanki Kloda, prijatelja muzičkih zvezda – prevazišao je sva očekivanja (srpski: slutnje) i oborio sve rekorde posećenosti (105.000 prodatih ulaznica, čija prosečna cena na ovim prostorima zna da izazove ozbiljne kardiovaskularne tegobe). Pored Auditorijuma "Stravinski" (4800 stajaćih mesta), ove godine su tu i Montreux Jazz Lab i istoimeni klub, te velika – besplatna – scena "Music in the park", ali i bezbroj drugih lokacija diljem Montrea gde se moglo uživati u raznorodnim muzičkim vibracijama, jer je upravo eklektičnost žanrova i stilova – džez, bluz, fank, rok, elektro, rege, world music (pa čak i, na opšte čuđenje, zalutali Green Day neopankeri) istinski zaštitni znak ovog planetarnog muzičkog hepeninga.

Krenimo redom i pomenimo samo one najpoznatije. Auditorijum "Stravinski": uvodne dve večeri Leonarda Koena, pa za njim Paolo Conte, Randy Crawford, Wiclef Jean, Sting u novom džez izdanju, George Benson (greatest hits u "Stravinskom" i mnogo intimnije akustično veče u Klubu), fantastični Marcus Miller, Diana Krall, Joe Cocker, bluz veče uz Bonnie Raitt, a za njom Ben Harper i Charlie Musselwhite (veče koje su svojim vetrenim nastupom na Open air sceni krunisali Eric Sardinas and Big Motor), neuništivi ZZ Top, Kraftwerk, Brian May i nezaobilazni Deep Purple – čiji su planetarno poznati gitarski rifovi reminiscencija na dim iznad jezera, kada je pred kraj Zapinog koncerta, na prapočetku Montre Džez festivala, požar progutao stari kazino. And last, but not the least – Prince, koji je osim one stare i dobro poznate "princemanije" izazvao i pravo malo vanredno stanje u Montreu, kada je naprasno odlučio da u Klubu napravi privatni Jam Session da se zahvali svom orkestru posle tri uzastopne večeri u krcatom "Stravinskom" (za koje kažu da se spremao punih šest meseci).

Montreux Jazz Lab ponudio je malo

Hollie Cook, Orthodox Celts, Randy Crawford, Alborosie...
foto: I. Šepić

drugačiji repertoar: the Hives, James Morrisson, rege zvezde u usponu – Hollie Cook i Alborosie, te brojni DJ nastupi, dok su se pravi biseri mogli videti/slušati u intimnoj atmosferi Montre Džez Kluba – Charles LLoyd, Lee Ritenour, Avishay Cohen quartet, Shemekia Copeland, Shuggie Otis, Paul Jackson Trio, Jazz Funk Legends, da pomenemo samo neke...

Dve nedelje festivalske atmosfere, 500 akreditovanih fotografa – među kojima i moja malenkost, staf od 1400 ljudi (i svi plaćeni – je li ovo uopšte trebalo pominjati?!)... Organizacija... šta reći, švajcarska... impresivna... Za sve to vreme, Jazz Strip – šetalište duž jezera – obostrano oivičeno restoranima, barovima i štandovima sa suvenirima i drugim drangulijama, vrvi od neprekidne reke ljudi (u stohastičkom mimohodu), koji ili drže stiroporni tanjir i nešto jedu, ili drže kriglu piva i nešto piju – dakako, i ljudi i jela i piva, sviju provenijencija, te boja i dezena.

Da i ovaj region ne ostane zapostavljen, s ove strane stejdža se u Montreu, pored "Vremena", obrela i ekipa dobrosusedskog HRT-a, dok su se sa stejdža predstavili slovenački Bigband KK s neočekivanim obradama Depeche Mode, te naše gore lišće – The Orthodox Celts, koji su napravili neverovatnu atmosferu zapalivši publiku koju su činili, sleva, Udruženje Iraca iz Ženeve, a zdesna, masovna balkansko-dinarska podrška.

Najzad, vrhunac Festivala bilo je poslednje veče i specijalni omaž Klodu Nobsu u vidu revijalnog koncerta u režiji i pod vođstvom već vremešnog Kvinsija Džonsa, na kom su se, osim proslavljenih imena – Patti Austin, James Ingram, Take 6, te izraelska zvezda Noa – publici predstavili i veoma mladi talenti sa raznih meridijana (slepi pijanista Justin Kauflin, 19-godišnja pevačica Nikki Yanofsky, 14-godišnji slovački gitarista Andreas Varady (za koga kažu da je sa 11 već svirao kao G. Benson), te ultratalentovana 11-godišnja džez kompozitorka i pijanistkinja Emily Bear, a svi bi se jednog dana lako mogli obreti i na nekom od domaćih džez festivala, kako Beogradskom tako i onom iz Niš. ¶

IVAN ŠEPIĆ

Dr Ristić DOM ZDRAVLJA

Članica MEDIGROUP

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJATRIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA i MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

MEDIGROUP
Zdravi možemo sve

01.-31. AVGUST

DERMATOLOGIJA

DOM ZDRAVLJA DR RISTIĆ OD SADA NA DVE LOKACIJE

PARTIZANŠTINA I REGULATORNE INSTITUCIJE

Ostrašćenost je naša druga priroda, VREME 1176

U intervjuu Latinke Perović, političarke i istoričarke, izrečeno je "nerazumevanja za građane koji su bojkotovali prethodne izbore" zato jer su oni svojom kampanjom odgovorni za, kako gospođa Perović kaže, "populizam belih listića" to jest doveli su do, kako kaže, "relativizacije društvenih prilika. Jer, šta posle izbora koje na taj način bojkotujete? Neko valjda mora da preuzme odgovornost. Sa druge strane, mislim da je populizam *belih listića* u suštini katastrofalan po neke važne institucije kao što su, recimo, poverenik za ravnopravnost, za javne informacije, poverenik građana... Umesto da njihov autoritet jačate, vi ga praznite, relativizujete, degradirate i to u hijerarhiji koju postavlja masa sa ulice."

Nasuprot uvaženoj političarki i istoričarki, ja mislim da je pravo građana da apstiniraju od politike, ili da je bojkotuju. A povezivanje nezavisnih regulatornih institucija sa izborima i rezultatima izbora, to jest sa državom, znači upravo ono što Latinka Perović osuđuje, to je svojevrsna "partizanština", jer regulatorne institucije tretira kao izborni plen koji se nakon izbora dodeljuje partiji pobednika i njegovim pristalicama. Ako institucije kao što su, recimo, poverenik za ravnopravnost, za javne informacije, poverenik građana... zavise od rezultata izbora, onda su one ispražnjene od autoriteta, relativizovane, degradirane i postavljene u zavisan položaj u odnosu na pobednika. Te institucije bi trebalo da budu postavljene tako da ne zavise od ishoda izbora i da u tom smislu budu ispražnjene od politike.

Dragan Nišorac

ČOVEK RETKIH VRLINA

In memoriam: Dragan Babić VREME 1177

Zašto nestaju ljudi kao novinar Dragan Babić? Jedan od mnoštva odgovora: pametan, obrazovan, hrabar, siguran u sebe, darovit, svoj, čovečan, neodoljivo privlačan, i sve to objedinjeno u glasu. Nepodnošljivo za one koji prednjače ovde i danas, zar ne?

Snežana Ivanović

SEĆANJE NA BOLJU PROŠLOST

U potrazi za..., VREME 1176

Jako me je pogodila vest o smrti Željka Malnara. Vratila me je u 1986: imao sam 19 godina; na beogradskom aerodromu čekamo moja devojka i ja Željka, Rajka Vukmirića, Bornu i Juru Pađena... Moja devojka kaže kakvi frajeri, a ja prvo srećan, a onda ljubomoran. Koliko se sećam, promocija je bila u beogradskom klubu Amadeus. Nastavak, hotel Moskva, sutradan kod majka Anđe na sarmice i prebranac. Zbog Željka sam odrastao malo brže i gledao svet drugim očima... Hvala ti, Željko.

Zoran Babić

POSLEDNJI MOHIKANAC

U potrazi za..., VREME 1176

Hvala Momiru Turudiću na divnom i emotivnom članku o poslednjem Mohikancu poslednje Jugoslavije.

Jovanka Banjac, San Dijego

PILOTI I PILOTKINJE

Muški Život, VREME 1177

Prije dvadesetak godina, let KLM-a iz Amsterdama u Tokio se skoro survao na Sjeverni pol. Pilot je izgubio prisebnost, ali je kopilot, odnosno pilotkinja, preuzela palicu u svoje ruke, iz rupe podigla avion na poželjnu visinu i sretno aterirala.

To je bila novinska senzacija za prvu stranicu.

Pitam se: zašto?

Mira Bogdanović, Gornji Babin Potok

PRAVO NA POBUNU

Studentski grad, VREME 1177

Ništa se, dakle, i nažalost, nije promenilo. Žao mi je što je stanje isto. Samo, ja se jesam svađala i nisam platila društveni život (čuj, za Boru Drljaču!). Savez studenata, Šćepan Šćekić i karatisti pitali su se ko mi čuva leđa. Toliko je bilo neočekivano da se neko pobuni. Morate se buniti i ne smete pristajati!

Vesna Smiljanić

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

6 meseci	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd**, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME DVD). **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Smrt

Ima li smrti posle života? Pitanje me neodoljivo podseća na vic od pre tridesetak godina, kada je ondašnja Jugoslavija bila Zapad za "istočni blok" tzv. komunističkih zemalja. Oholo samodopadljivo smejali smo se tome što je, po tom vicu, ključno metafizičko pitanje Rumuna – Ima li života pre smrti? Danas smo, bojim se, mnogo bliži tom pitanju od naših suseda, ali to je tema koja sa ovom nema veze.

Prva osoba koja mi pada na pamet je sumerski kralj Gilgameš, zanimljiv iz bar dva razloga. On je junak najstarijeg sačuvanog književnog dela, nastalog u osvit pismenosti, pre nekoliko hiljada godina. Bio je duboko uveren da posle života sledi smrt kao potpuni nestanak. Ili, kako mu prijatelj Enkidu, s kojim je prošao kroz najteža iskušenja i avanture, kaže na jednom mestu:

Prijatelj koga je tvoja ruka dodirivala
postao je blato zemlje, pun je prašine,
potonuo je u prah, prah je postao.

Pre no što će i sam umreti, Gilgameš pokušava nešto što će se do danas ponavljati kao motiv u najrazličitijim književnim delima – da dođe do tajne besmrtnosti, u njegovom slučaju trave koja omogućava večni život. Uspeva da je pronađe, ali i da je izgubi ne okusivši je.

Iz te priče sledilo bi da junaci epa o Gilgamešu ne greše u svom uverenju da je smrt posle života konačna. Meni se, međutim, čini da su urački kralj, njegov prijatelj i likovi epa o Gilgamešu – veoma živi, i to već nekoliko hiljada godina. U toj metafori, smrt je pitanje zaborava i to je ono što me u ovoj temi najviše privlači.

Ako od Gilgamešovog doba preskočimo hiljadu-dve godina i pređemo neku hiljadu kilometara na zapad, eto nas pod Trojom koju Grci celu jednu deceniju bezuspešno opsedaju. Najčuveniji borac među njima je Ahil, mladi predvodnik Mirmidonaca. On će poginuti pre osvajanja Troje i on to ne samo što zna već je to sudbina koju je sam izabrao. Naime, rečeno mu je da će, ako krene na Troju, imati kratak, ali slavan život, a ako ostane kod kuće dočekaće duboku starost, ali bez slave. Priča o tome je zahvaljujući Homeru opštepoznata ili, kako bi on rekao, "svima na usnama".

Herojski obrazac u kom Ahil radije kratko i slavno živi karakterističan je za mnoga društva, a u starogrčkom je bio posebno negovan. Pravilo kojim se rukovodi svaki Homerov junak je kratko i jasno:

Uvek da odličan budem i sve da nadmašim druge.

Jer, dodaje:

Nema veće slave čoveku za celog života
nego je ona rukama što je i nogama steče.

Tako je moguće da u hladnom Podzemlju, gde prebivaju seni mrtvih, Agamemnon, grčki zapovednik pod Trojom, Ahilovoj seni sa zavišću kaže:

Tako imena ti izgubio nisi ni mrtav,
nego ti slava svetla med ljudima cvetaće svagda.

Ukratko: nisi mrtav ako se zna za tebe, slava je večni život. Pa su tako živi i Protesilaj i Tersit, onaj zato što je prvi iskoračio na trojansku obalu i odmah poginuo, a ovaj zato što je bio najružniji u grčkoj vojsci.

Ratnička besmrtna slava mogla se porediti samo sa slavom pobednika atletskih takmičenja, a ona se, bar što se antičkih olimpijskih igara tiče, protezala na stotine generacija tokom 1200 godina, koliko su one u kontinuitetu održavane. Sve do petog stoleća stare ere jedini kipovi koji su javno podizani, osim božanskih, mogli su predstavljati samo pobednike atletskih takmičenja. A neki od njih su i doslovno postali besmrtni, uvedeni u red bogova, kao što se to desilo Teagenu sa Tasosa, za koga se kaže da je u karijeri osvojio 1400 pobedničkih venaca.

Ne znam za tvorca epa o Gilgamešu, ali je već Homer bio potpuno svestan toga koliko život ili smrt, slava ili zaborav, zavise od pesnika koji će podvige svojih junaka opevati. A Pindar, najslavniji pisac pobedničkih pesama, epinikija, izričito kaže da svojim stihovima podiže spomenik blistaviji od zlata i trajniji od bronze i kamena.

Sedamdesetih godina prošlog veka britanski pisac naučne fantastike Artur Klark izračunao je da svakom živom čoveku prethodi niz od sedam mrtvih u istoriji čovečanstva. Otkad smo već uveliko zagazili u osmu milijardu stanovnika Zemlje, i ako je tačna procena da je do sada na svetu živelo osamdesetak milijardi ljudi, to grubo znači da iza svakog od nas danas leži deset mrtvih ljudi.

Nema načina da procenimo odnos onih koji su – upamćeni na bilo koji način – metaforički i danas živi i onih koji su stvarno i zauvek umrli u zaboravu. Pritom ne mislim na imena ljudi pomenuta u kratkotrajnom blesku pismenosti u odnosu na veličinu mraka koji joj je prethodio. Jer, što se mene tiče, nije zaista mrtav ni onaj pećinski slikar koji je na kamenu ostavio otisak svog dlana, ni ona bića čiji nam fosilizovani ostaci danas objašnjavaju poreklo, ni bilo ko drugi kome je slučaj pomogao da na bilo koji način ostane upamćen.

U ovom trenutku oko 30 odsto čovečanstva, više od dve milijarde ljudi, koristi internet. To je isto toliko zabeleženih podataka, mada je i gotovo milijardu profila na Fejsbuku zastrašujuće veliki – i svakim danom sve strašniji – broj besmrtnika na svetu.

Na kraju, priča o jednom građaninu Efesa, starogrčkog grada na maloazijskoj obali Egeja. Mučila ga je neodoljiva želja da postane slavan, pa je s tim ciljem podmetnuo požar u kom je 356. godine stare ere do temelja izgoreo Artemidin hram, jedno od sedam svetskih čuda. Vlasti su ga osudile na smrt u smislu ove priče – zabranili su da se njegovo ime ikada više pomene. Uzalud, uostalom. Herostrat se ovekovečio čak i u psihologiji, kao herostratizam, neutoljiva žeđ za slavom po svaku cenu. Ili besmrtnošću, kako god želite. ¶

ALEKSANDAR ĆIRIĆ

VIKEND BRANČ 1.199 RSD

RESTORAN
CONTINENTAL
SUBOTA / NEDELJA 13 - 17H

Bife sto bez ograničenja količine za 1.199 dinara

Za decu do 10 godina besplatno

Nedeljom igraonica i animatori za decu

TELEFON ZA REZERVACIJE
+381 65 242 11 20

PARK | HOTEL ★★★
BEOGRAD

Njegoševa 2, 11000 Beograd, Telefon: +381 11 3640-383
e-mail: reception@hotelparkbeograd.rs
www.hotelparkbeograd.rs

Welcome to the Brand New Park

Moja letnja inspiracija

Velika sezonska sniženja!

DeltaCity

www.deltacity.rs

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec